

HENK ROMIJN
MEIJER

ONDER SCHOOL-
KINDEREN

ONDER SCHOOLKINDEREN

GIRAFFE-BOEKEN

F. L. Bastet

LAVA

S. Carmiggelt

DAG OPA

Margaretha Ferguson

ONMOGELIJKE MENSEN

Georges Hebbelinck

DE TREIN REED DOOR HET DAL

Aart Oorlof

IK KEN DIE MAN NIET

Henk Romijn Meijer

ONDER SCHOOLKINDEREN

Binnenkort verschijnen :

Hieke de Jong

RIJDEN DOOR GENESIS

Pieter Reeuwijk

DE EEUWIGE BRUID

H. N. Werkman

BRIEVEN AAN EEN VRIEND

HENK ROMIJN MEIJER

ONDER SCHOOLKINDEREN

en andere verhalen

AMSTERDAM · N.V. DE ARBEIDERSPERS

MCMLXIII

Copyright 1963 by N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam

*Perhaps it will be answered,
are not the characters then taken from life?
To which I answer in the affirmative;
nay, I believe I might aver,
that I have writ little more than I have seen.*

HENRY FIELDING
The Adventures of Joseph Andrews

Do you mean Kensington out here? What a dump!

AUNTIE MAY

INHOUD

ONDER SCHOOLKINDEREN 9

Schoolgaan 11

Onder schoolkinderen 52

Schoolbal 68

Inspecteurs! 91

COONAC 121

ONDER SCHOOLKINDEREN

O self-born mockers of man's enterprise.

Schoolgaan

I

'Maar ik heb nog steeds niets gehoord. En ik heb me al acht weken geleden opgegeven. Hallo!' De telefoon kraakte, de stem aan het andere eind stierf weg.

'Wat zegt u?' vroeg ik.

'Bent u toen aangenomen?' De woorden braken plotseling met geweld door de storing heen.

'Ik zou bericht krijgen naar welke school ik zou moeten gaan. Maar ik heb nog steeds niets gehoord.'

'Kunt u een ogenblik wachten?'

Ik wachtte drie minuten. Het was de laatste dag van de vakantie.

'Hallo?' riep de Assistant Chief Inspector.

'Ja?'

'Mr Meijer?'

'Ja!'

'Kensington Central School, Mr Meijer.'

'Wat zegt u?'

'Kensington Central School, Mr Meijer. Reist u per trein? U woont in Prahran. Dan neemt u de...'

Het was niet te stuiten. Ik maakte haastig aantekeningen.

'En welke vakken moet ik daar geven?'

'Meldt u zich morgen om negen uur bij het hoofd, Mr Meijer. Hij helpt u wel verder.'

'Waarin moet ik dan les geven?'

'Om negen uur, Mr Meijer.'

'Dank u zeer!'

'All right, Mr Meijer.'

De trein naar het westen van Melbourne had harde houten banken en veerde slecht. Het stoten en schokken werd erger nu we verder van de City wegeden en de meeste reizigers bij vorige stations waren uitgestapt. Ten slotte had ik een coupé voor mij alleen, op de grond lagen sigarettepeuken, een vertrapt sigarettenpakje, gemorste as, verbrande lucifers, papiertjes van snoep en vruchtenschillen. Iemand had de *Sun News Pictorial* op mijn bank opgevouwen laten liggen: foto's naar aanleiding van de laatste moord, met pijlen uit alle windrichtingen naar de plaats van de misdaad, een grof verkorrelde vaalgrijze achtertuin, door schuttingen ingeperkt, en waaraan niets bijzonders was te zien. Op een ander plaatje zochten detectives verbeterd naar een spoor.

Een Griek stond onder verdenking, maar voordat ik me in details had kunnen verdiepen kwam de trein bonkend tot stilstand bij een vuil gebouwtje met een bord over de hele breedte: Kensington. Er stapten een paar mensen uit zonder veel haast, de vervuilde deuren van de wagons bleven openstaan. We wachtten gedwee op een kluitje bij het houten hekje tot iemand de kaartjes kwam innemen.

'Kensington Central School?' vroeg ik. De man wees slaperig opzij naar een straat die van het station schuin omhoog liep, met een milkbar als voorpost op de rechterhoek.

'MacCracken Street. *That's what you want,*' zei hij in een snijdend Australisch accent op een toon alsof hij me de les wilde lezen.

Ik kocht in de milkbar een pakje Blue Capstan en vroeg naar MacCracken Street. De *Sun's* met de verse moord lagen op de toonbank te koop uitgestald, naast sigaretten, chocola, snoep.

'*Not a bad old day,*' zei de vrouw achter de toonbank. Ik knikte, maar MacCracken Street, die de schuine straat verderop met een bijna rechte hoek sneed, deed me aan haar woorden twijfelen.

Het was een kale straat met vrijstaande houten huizen met daken van gegolfd plaatijzer, elk huis met zijn eigen persoonlijk gebrek aan stijl, in het niet zinkend bij het schoolgebouw, met zijn symmetrische kern en uitschieters aan beide kanten, een ongezonde geelachtige kleur, een torentje in de vorm van een duiventil waarin een klok hing, en een milkbar vlak ertegenover, waarschijnlijk een doorn in het oog van de milkbar tien huizen verder.

In de gang sloot ik me aan bij twee moeders met kinderen, die even

voorbij de hoofdingang stonden te wachten. Een schonkige man in een bruin pak kwam een zijkamer uit.

'*All right, all right,*' blies hij opgewonden.

'*All right then, Mr Feder,*' zeiden de moeders. Ze namen hun kinderen bij de hand en trokken ze mee de school in: nieuw volk voor de eerste klas.

'Waarmee kan ik u van dienst zijn?' Mr Feder keek me vragend, op-een-afstand aan.

'Ik ben tot leraar benoemd aan Kensington Central School.'

'Goed!' Hij stelde zich voor, met een vluchtige hand.

'Nou, 's kijken. Hoe is uw naam?'

'Meijer.'

'Nou, Mr Meijer!' Hij zakte door de knieën, liep de kamer binnen en zocht in wat paperassen. Ik voelde de druk van nieuwe moeders achter mij. Mr Feder kwam met slingerende armen op mij af.

'Wilt u naar boven gaan? En vraagt u naar Mr Jones, Mr Meijer. *Mr Jones.* Mr Jones is het hoofd van de Central School. Hij zal u zeggen wat u moet doen. Dus u vraagt naar *Mr Jones.*'

Mr Feder was het hoofd van het lagere-schoolgedeelte, maar zijn verantwoording strekte zich uit tot de Central School. Mr Jones was in feite zijn ondergeschikte.

Boven vond ik de leraarskamer, zo groot als een gemiddelde huiskamer, uitgestorven. Ik ging bij een tafel zitten waarop een verspreid legertje voor de helft leeggedronken flesjes Coca Cola stond met platgezogen rietjes, ik luisterde naar het rumoer dat van alle kanten kwam behalve van de doodse straat, en keek om mij heen. Er stonden zes houten bureautjes met opklapbladen tegen de muur, twee ervan met papieren bezaaid, zes rechte stoelen waren aangeschoven, er waren zes ijzeren kasten met witte kaartjes op de deur voor de namen. Het gekrijs kwam in golven vanachter het gebouw, iemand raasde de trap af en belandde met een sprong op de grond, er klonk zwak maar aanhoudend verbieden in verschillende toonsoorten.

Ik zou hier orde moeten scheppen, ik zou me bij de verbieders moeten aansluiten. Ik zocht onrustig naar een zakdoek, nam een flesje Coca Cola en zoog het leeg. Ik zag mijzelf een volle klas binnengaan, het podium beklimmen, ik probeerde mij oude adviezen te binnen te brengen, prevelde een gebed en kreeg het benauwd.

Ik ging op zoek. Links van de trap vond ik een deur: een paar

treden af, en daar was een knappe plee. Toen ik eruit kwam liep een vrouw met een schort van boven tot onder op de gang voorbij. Ze nam me onderzoekend op, wilde doorlopen, aarzelde en bleef met haar handen voor haar buik gevouwen staan.

'Dat is het damestoilet,' vertelde ze me.

'Kunt u me zeggen waar ik dan moet zijn?'

Ze duwde haar bril met een wijsvinger omhoog.

'Eerst helemaal de grote trap af. Dan de gang door, dan de laatste deur aan uw rechterhand. Dat is het *handenarbeidlokaal*. Daar zit Mr Mac. Daar hangt een sleutel rechts aan de muur. Die moet u meenemen. Dan moet u de achterdeur uit, die...' Hier aarzelde ze, alsof ze zelf even de kluts kwijt was.

'De deur *naast* het handenarbeidlokaal. Die moet u uitgaan, dan links aanhouden, dwars het speelplein over, dan ziet u het.' Maar voor wateren was geen sleutel nodig.

'Dank u zeer,' zei ik, dankbaar vooral omdat ik haar vóór was geweest.

In de leraarskamer zaten nu twee mannen met opgestroopte mouwen, elk achter een bureau. De linkse, met een bruin verbrand gezicht en behaarde armen, keek achterom en stak zijn hand uit.

'Smith,' zei hij.

'Hey, George,' riep hij. De ander draaide rond op zijn stoel.

'Yeah?'

Mr Smith knikte in mijn richting.

George stak zijn hand uit.

'Jones,' zei hij.

'Mr Jones?' Ik noemde mijn naam.

'Dat ben ik, ja. Ga zitten. Waar kom je vandaan?'

'Holland.'

'Holland. Goed. Waren er nog meer beneden?'

'Nee,' zei ik, zonder hem goed te begrijpen.

'Weet je 't zeker?' Ik knikte.

'Ze hadden me er twee beloofd. Jack, weet jij er wat van? Ze hadden er twee beloofd, niet?'

'Absoluut, George. Twee.'

'Hoe laat is het?'

'Ik weet het niet, George.'

Ze gingen weer met hun rug naar me toe aan hun bureautjes zitten.

Ik leegde een tweede flesje Cola en keek het raam uit. Het rumoer werd gedempter, af en toe riep iemand 'Rustig!'

Op stevige benen kwam een vrouw van in de veertig binnen. 'George, weet jij of Ronice in 11a of in 11b moet? Ze zegt dat ze het niet weet. Ze loopt op de gang. Wat hebben we vorig jaar beslist? Weet jij het nog? Wat een vervelend kind!'

'Ronice? Wie is Ronice?' Mr Jones keek vijandig van achter zijn bureau.

'Ronice. Uit 1a.'

'Ken ik niet.'

'Ken je wel. Haar moeder kwam vorig jaar - ze liep met de jongens uit de Post Primary klas.'

'Die blonde moeder? Een grote blonde? O die!'

'In welke klas moet ze?'

'Weet ik niet. Zet haar maar in 11a. Of nee, wacht, zet haar in 11b voorlopig. We kunnen het altijd nog veranderen. Herinner jij je die moeder, Jack? *A big blonde!* God!'

Ik stelde me voor aan de vrouw.

'Mrs Abbot,' zei ze, 'Ronice loopt op de gang, ze weet niet waar ze heen moet.'

Een jongen met een bril en krulhaar kwam binnen: John Mac-Donald, uit Schotland, en achter hem Bernie Joyce, met snor en schrikogen.

'Heb je ze in tweeën verdeeld, Johnnie?' vroeg Mr Jones.

'Ja. Dat is in orde.'

'Weet jij of er beneden nog een was?'

'Ik weet er niets van, George.'

'Heb je niemand gezien? Ze hadden me er twee beloofd. Bernie?'

'Ik heb niemand gezien, George.'

John en Bernie bleven met Mrs Abbot praten, maar het rumoer werd erger, en Mr Jones verzocht Bernie en John dringend om toezicht te gaan houden. Zij gingen naar de klassen, terwijl Mr Smith achter zijn bureau ging zitten, waarop oningevulde lijsten lagen.

'Kun je Frans geven?' vroeg Mr Jones mij kortaf.

'Jawel.'

Hij maakte een notitie op een papier.

'Goed.'

Mrs Abbot wiegde besluiteloos van het ene been op het andere, met

haar handen op haar brede heupen. 'Oh well,' zuchtte ze en liep de kamer uit. Bij de deur zei ze tegen de rug van Mr Jones: 'Ik ga naar Ronice.'

Ik bleef aan tafel zitten tot de bel ging voor het speelkwartier.

'Ha! We gaan theedrinken,' zei Mr Jones. Hij sprong op.

Ik liep achter zijn korte, maar taaie lichaam aan, de trap af naar een kamertje waar het personeel van de lagere school en dat van de Central School samen thee dronken.

De vrouw in het schort die mij betrap had, bediende een kolossale aan alle kanten gedeukte aluminium theepot. John stelde me voor aan de oude Mr Mac van handenarbeid, van de lagere school. Hij bekeek mij lodderig, terwijl hij mechanisch in zijn thee roerde. 'Je gaat hier lesgeven, he?' mompelde hij op een bedenkelijke toon. Hij had een gerimpeld hoofd, hoge schouders en een gebogen gestalte. De vrouw plensde een gedeelte van een fles melk in een kop zo groot als een soepkom, en goot er zwijgend dikke pikzwarte thee bij. Toen ik haar vertelde dat ik thee zonder melk dronk, schoof ze zwijgend de kop opzij en nam een andere. Ik mocht een keuze doen uit een blik vol bikkelharde koekjes, ronde, vierkante en langwerpige met een laag suiker. Met mijn thee en twee koekjes hield ik me afzijdig.

John en Bernie kwamen bij me staan.

'Is het eigenlijk al begonnen?' vroeg ik.

John grijnsde goedmoedig.

'Van werken komt niet veel de eerste dagen.'

Dit was zijn tweede jaar in Kensington. Hij had al eerder terug gewild naar Schotland, maar het was er steeds niet van gekomen. Bernie was er al drie jaar. Hij werd met een studiebeurs gechanteerd door het Education Department, hij zag er bleek van.

Ons gesprek stakte toen Mr Feder zich vertoonde in de deur, zonder zijn jasje, met brede bretels over de schouders en borstelige wenkbrauwen over de ogen. Het leek alsof hij op het punt stond van een officiële mededeling, maar de belofte werd niet ingelost. Hij toonde glimlachend dat hij het warm had, liep de kamer in en verdween door een andere deur.

Na de thee ging ik in de leraarskamer uit het raam zitten kijken naar de tv antennes tegen een grijze lucht. Mr Jones hield zich met een ontwerp-lesrooster bezig, een wit vel met hokjes. Ik zou naar de milkbar tegenover de school kunnen gaan, en daar wat afleiding zoe-

ken in een milkshake of iets dergelijks. Toen alle duiven aan de overkant de kant van de stad waren uitgevlogen, stond ik zachtjes op. Het ritselde op Mr Jones bureau. Over zijn schouders zag ik op het ontwerp een recent nummer van *Pix*, bladzij *Crime and Sex*, met een foto waarop Jane Mansfield uit haar oevers trad.

Mr Jones schoof zijn stoel met een ruk achteruit.

'*Jesus Christ,*' vloekte hij en liep mij voorbij naar de klassen. Hij bleef vijf minuten weg.

'Kun je nu een klas nemen?' vroeg hij, toen hij terug kwam, op een toon, alsof het urgent was.

'Wat moet ik met ze doen?'

'Ach, weet ik het. Vertel ze maar een of ander verhaal over Holland of zo iets.'

3

Ik opende de deur van de klas op een kier en verstijfde van angst toen ik het lawaai van zo dichtbij op mij af hoorde komen. Ik keek besluiteloos naar binnen. De banken waren tot lange rijen aaneengeschoven, alles zat vol kinderen, samengeklit tot een wiebelende, wuivende massa, met kauwende, zwetsende monden, en achterin de klas stonden er nog meer, met hun rug tegen de muur, druk pratend, gebarend, naar elkaar overleunend.

Wat had ik hier te maken? Een verhaal over Holland vertellen. Holland, voor deze verbijsterend vrolijke kinderen. Een...

'Ga je les geven?' vroeg Mrs Abbot.

Ik schrok, ik had haar niet zien komen.

'Ja,' zei ik.

Ze knikte goedkeurend.

Schoorvoetend ging ik binnen, sloot de deur zacht achter mij en liep, zonder naar de leerlingen te durven kijken tot bij de tafel. Nu zouden ze vanzelf stil worden. Ik kruiste mijn armen over mijn borst met een bezadigde beweging om mijn paniek te verbergen, maar niemand had mij gezien. Ik verschoof de stoel met mijn voet.

Ineens schreeuwde ik impulsief en beverig, met een overslaande stem: 'Weet iemand waar Holland ligt?'

Ze schrokken op uit hun gesprekken, hun gekdoen. Het werd

rustiger, alleen de oudsten, die niet meer voor verrassingen vatbaar waren, praatten verder.

‘Ik kom uit Holland. Weet iemand van jullie waar Holland ligt?’

Nu was het stil. Uit de tegenoverliggende klas kwam een forse, geofefende mannenstem: ‘Rustig!’

‘Holland!’

Ik keek met een zwaai op mijn horloge, hoestte en begon een betoog.

‘Holland is een heel klein land. Er is ontzettend veel water. Overal om je heen zie je rivieren, kanalen en dijken met windmolens. Er zijn dijken om het water tegen te houden. Die dijken zijn geen kleine zandhopen, er zijn vaak paden op, en soms zelfs brede autowegen. Er zijn hier in Australië natuurlijk ook wel rivieren. Weet iemand een rivier op te noemen?’

Ik stak mijn kin omhoog. De hele voorste rij zat met de armen over elkaar, te gespannen om een rivier te verzinnen. Ergens achterin fluisterde een meisje: ‘The Yarra.’

‘Goed! De Yarra. Uitstekend! Maar dat is nog niets. Je moet het je zo voorstellen: als een van jullie op een bepaalde plaats in Nederland zou staan en iemand zou dan per ongeluk een dijk doorsteken, dan zou in een ogenblik het water tot hier komen!’ Ik bracht mijn hand naar mijn adamsappel.

Ik nam mijn bril af, haalde mijn mouw over mijn gezicht, zette hem weer op. Nu ik alles gezegd had wat er over mijn land valt te vertellen, liet ik iemand vooraan een landkaart halen. Ik ontrolde hem en tot het doffe vermaak van de voorste rijen was Nederland met het blote oog niet te zien. Ik grijsde zuur, zocht krijt en maakte een ruwe schets op het bord. Achter mijn rug begon iedereen te praten. Ik keerde mij om, stond een ogenblik in een dreigende houding, met het krijt ter hoogte van mijn bril, en vloog af op een pratende jongen. Ik schudde hem zo wild mogelijk door elkaar. ‘Hoe heet je, hoe heet je, hoe heet je?’ hijgde ik. De jongen werd slap in mijn handen.

‘Hoe heet je?’

Hij stulpte zijn onderlip naar voren en mompelde een naam die ik niet verstond.

‘Zo,’ zei ik. Ik haalde met moeite adem en was gedwongen om te rusten voordat ik weer kon beginnen, met één hand steunend op de tafelrand.

‘Zo,’ zei ik.

'Windmolens zijn ouderwetse dingen waarmee vroeger de polders werden drooggemalen. Ze zijn vervangen door machines. Toch zie je ze nog wel. Wanneer ze draaien is dat een prachtig gezicht. Prachtig. Wie kan mij zeggen wat een polder is?'

Een sproeterig meisje met een vuurrood gezicht stond op.

'Sir?'

'Ja, weet jij het?'

'Sir, ik heb een oom en die heeft zo'n tocht om de wereld gemaakt in zo'n boot naar Zwitserland en Italië en ik weet het al niet waarheen allemaal.'

Ze haalde ronkend haar neus op. De staande jongens achterin stootten elkaar grijnzend met de ellebogen aan. Ik vroeg me af of ik haar strafwerk moest geven of aanmoedigen.

'En toen kregen we zo'n gekleurde ansicht met allemaal mensen erop in kostuums en met kinderen erop met klompen en ik weet het al niet meer wat er allemaal opstond!'

Ze hijgde een beetje, glimlachte vriendelijk en hield haar hoofd scheef. Ze plukte aan de rand van haar rok en ging onzeker zitten.

'Mooi! Goed! Een heleboel mensen maken zo'n reis om de wereld om vreemde landen beter te leren kennen. Wie weet wat een polder is?'

Toen de bel ging bleef ik steken in een kleurige fantasie over tulpen kweken.

'Jullie kunnen gaan.'

De staande rij stormde naar de deur, meisjes krijsten, jongens vochten om voorrang.

'Hee,' schreeuwde ik, 'hee, hee, hee.'

Ik verwachtte een aanmerking van Mr Jones, maar het lawaai was hem niet opgevallen. Hij voerde een vertrouwelijk gesprek met Bernie en John, en zij verdwenen samen. Even later hoorden we Jones auto wegrijden.

'Ik weet wel waar zij heen zijn,' begon Mrs Abbot. Ze maakte een drinkgebaar en keek mij veelbetekenend diep in de ogen.

'Je had ze vorig jaar moeten zien. Met Kevin – toen was Kevin er nog. Wat die twee... Je had ze moeten zien! Ze...'

Een meneer was geruisloos binnen gekomen. Hij keek met verwezen ogen naar ons, trok zijn jasje recht en plaatste zijn vingertoppen op de tafel alsof hij een tafelrede wilde houden.

'Is dit Kensington?' vroeg hij. Hij bloosde, bewoog zijn lippen op en neer en wees schuchter naar de vloer.

'Ja, naar onze bescheiden mening wel, ja,' zei Mrs Abbot gevat. De man schrok.

'Kensington Central?' vroeg hij, om absoluut zeker te zijn. Zijn konen gloeiden. Hij sprak met een Schots accent.

'*That's right,*' zei Mrs Abbot.

'Ik ben hier heengestuurd. Kensington Central. Murray is mijn naam.'

Mrs Abbot knikte goedkeurend, schoof een stoel voor hem bij en bood aan om thee te maken. Ze had een elektrische ketel, ook thee, suiker en melk.

Mr Murray bleek het ontzettend warm te hebben. Het zweet stroomde langs zijn zacht roze huid. Hij zat stilletjes met zijn handen op zijn schoot.

'Toen moest ik naar Moonee Ponds. Toen ik daar kwam hadden ze er al genoeg. En toen moest ik met de trein naar Kensington,' zei hij gekwetst.

Het water raakte aan de kook, het deksel van de ketel wipte op en een gulp heet water vloede over het zeil. Mrs Abbott rukte de stekker uit het stopcontact.

'Gee!'

Terwijl we onze boterhammetjes aten bleef Mr Murray met een verbaasde uitdrukking naar de milkbar aan de overkant kijken waar kinderen af en aan liepen met ijs en veterdrop.

'Een somber gebouw,' zei hij.

'Komt u uit Schotland?' vroeg ik.

Mr Murray knikte.

'Gee! Uit Schotland! En we hebben er nog een uit Schotland. En hij komt uit Holland! Gee!' riep Mrs Abbot uit.

Om half twee kwamen Bernie en John terug met een voldane Mr Jones. In de leraarskamer begon het naar alcohol te ruiken. Mr Jones gaf Mr Murray een hand.

'Mijn naam is Murray,' zei Mr Murray.

'Kunt u aardrijkskunde en geschiedenis geven, Mr Murray?'

Mr Murray knikte gretig, geen vak was hem te veel.

Mr Jones haalde iets uit een la van zijn bureau en liep met vlugge stappen de leraarskamer uit. Bernie ging achter hem aan, met een

schooltas slingerend in de hand. John zocht een hoofdstuk uit in een leesboek en blies Mrs Abbot in haar nek. Ze balde haar vuist naar de vluchtende John, mompelde iets en liep naar de deur, bijna tegen Mr Smith op, die binnen wilde komen.

'Pardon me,' zei ze.

'That's all right,' zei Mr Smith, en liet haar voorgaan. Mr Smith, die behalve leraar administrateur en inkoper was, wilde mij spreken.

'Jij kunt het rechtse bureau nemen, Henk. En de rechtse kast. Weet je hoe hij open moet?'

'Nee.'

Hij liet mij zien hoe ik de kast op slot kon doen. Mr Murray volgde zijn bewegingen nieuwsgierig.

'Zie je, Henk, het is erg eenvoudig.'

Toen ik het doorhad ging hij de kamer uit. Achter hem droop Mr Murray bijna sluipend af.

Ik liep om de tafel heen en ging zitten. In een hoek lagen twee voetballen op een dubbele stapel blauwgekaftte gebruikte schriften. 'Kensington Central School' was erop gedrukt in donkerblauwe blokletters. In de linker bovenhoek pronkte op de kافت een blazoen met de letters KCS kunstig doorengeweven, de K groter dan de ander twee, tegen een veld van diep blauw, en eronder een sierlijke band met het motto van de school in hoofdletters: SEEK TRUTH.

Ik ging voor het raam staan. De milkbar hield siësta, maar van terzijde zag ik dat Mr Jones' Pix open op zijn bureau voor het grijpen lag. Ik nam het blad, ging aan mijn bureau zitten en las in een volstrekte rust die pas verbroken werd door de middagpauze waarin Mr Jones, terwijl het water voor de thee begon te zingen, wijdbeens ging staan met het verzilverde theeblad in zijn handen om het even later plat op de grond te laten vallen. Mrs Abbot schrok zich dood.

'Ha, ha, ha! Zag je dat? Ze schrok zich dood!' lachte Mr Jones. Hij raapte het blad op en legde het nalachend op tafel.

'...je weet wel, dat echtpaar, dat vorig jaar is doodgeslagen,' ratelde Mrs Abbot verder, alsof ze helemaal niet geschrokken was. 'Een van die jongens woont vlak bij ons. Hij is van heel goeie familie, ze hebben alles, radio, tv, een wasmachine, alles... een schitterend huis. Maar de vader en de moeder werken allebei. En die jongen mocht zijn vrienden nooit mee naar huis nemen.'

John barstte in lachen uit.

‘Geen wonder.’

‘Ik bedoel,’ zei Mrs Abbot ongeduldig, ‘ik bedoel natuurlijk, – ze hadden alles alleen maar voor de show.’

‘Er zijn geen misdadige kinderen, er zijn alleen misdadige ouders,’ zei John plechtig.

‘Natuurlijk,’ stemde Mrs Abbot in. Ze keek tevreden naar Mr Jones.

‘Maar hoe kunt u dan zeggen dat hij van goeie familie is? Misschien zijn zijn ouders wel misdadigers,’ zei John. Met John viel niet te praten: Mrs Abbot maakte een gebaar van teleurstelling en ergernis.

Ik keerde mij tot Mr Jones om iets over zijn *Pix* te zeggen.

‘Ik heb uw *Pix* weggenomen,’ zei ik tegen hem.

‘Wat?’

‘Ik heb uw *Pix* van uw bureau genomen.’

‘Mijn *Pix*? O, dat geeft niets, Henk. Je mag hem lezen.’ Hij wuifde mijn bekentenis nonchalant terzijde.

Voor de pauze voorbij was wist Mrs Abbot me in een fluistergesprek te betrekken.

‘Die zijn helemaal niet van hem.’

‘Wat bedoelt u?’

‘Hij krijgt ze van beneden. Denk maar niet dat hij er zelf ooit één koopt. Daar is hij veel te slim voor. Hij koopt veel liever wat anders voor zijn geld.’

‘Wat koopt hij nooit?’

‘Je zat toch in *Pix* te lezen?’

‘Ja.’

‘Nou dan. Hij krijgt ze allemaal van beneden. Oude Mr Mac koopt ze. Hij heeft er nog nooit een gekocht.’

‘Dus ik kan ze ook lezen?’

‘Natuurlijk. Je hoeft het niet eens te vragen. Neem ze gewoon van zijn bureau, hij durft toch niets te zeggen.’

Ze gaf me een knik en ik wist dat ik moederlijke gevoelens in haar had wakker gemaakt.

Op het perron van het stationnetje zag ik de kolossale hoed van Mr Feder.

‘Hoe ging het, Mr Meijer?’ vroeg hij hartelijk.

‘Uitstekend, Mr Feder.’

'Goed!'

Een groepje kinderen op het perron tegenover het onze staarde naar ons. De trein kwam binnen.

'O! Reist u eersteklas, Mr Meijer?'

'Wat zegt u, Mr Feder?'

'Reist u eersteklas?'

'Nee.'

'O!'

Mr Feder haastte zich naar de voorste, eersteklaswagons. In mijn tweedeklascoupé zat Mr Mac tegenover een onderwijzer, en bij het raam zat een roodharige jongen die ik eerder in mijn klas had gezien. Mr Macs hoofd schommelde op het ritme van de trein, zijn ogen waren bijna dicht.

We stopten. De jongen stond op, knikte stijf naar ons en stapte uit.

Mr Mac sperde zijn ogen open en boog zich naar de onderwijzer.

'Wie is die knaap?'

'Dat is de kleine Fairchild,' zei de onderwijzer.

'Wat doet die hier?'

'Hij stapt hier altijd uit.'

'Waarom stapt hij hier uit?'

'Hij verkoopt kranten.'

'Wat?'

'Hij verkoopt kranten.'

'O, verkoopt hij kranten?'

Bij Flinders Street Station stapten ze uit voor een bezoek aan Young & Jackson's.

4

Op een woensdagmorgen in de zevende week zonderde Mr Jones zich af in het handwerklokaal. Na een uur kwam hij terug met een voltooide lesrooster. Dezelfde morgen zette Mr Smith een stapeltje Franse boekjes met een blauwe kافت voor mij neer op mijn bureau.

Ik had zes weken verteld over de platheid van Holland en vooral over de oorlog; hoe meer bommen ik voor de klas uiteen liet spatten hoe liever het ze was, maar eens maakte de donkerharige Helen mij beschaamd; ze onderbrak een bloedige aflevering op de haar eigen

besliste wijze: ze stond naast haar bank en sprak met een heftig knikkend hoofd.

'De oorlog was verschrikkelijk, verschrikkelijk, en ik wil er niets, niets meer van horen.'

De eerste twee weken was ze nog murw geweest van zes jaren lagere school, maar ze trok al aardig bij.

De meisjes van 1a knepen de handen stijf ineen en botsten tegen elkaar op van pret toen ik met mijn stapeltje binnenkwam. Een half uur later werd ik tot bij de trap achtervolgd met *oui, non, oui, non*. Lois keek me na in de deuropening van haar klas.

'Ga naar binnen,' zei ik boos.

'Oui, monsieur,' schreeuwde ze en vluchtte de klas in.

's Middags belde Mr Feder. Mr Jones nam de huistelefoon op, gaf korte antwoorden en werd steeds rooier. Toen hij de hoorn neerlegde ontblootte hij zijn tanden.

'Hij wil verdomme een assembly. Wat? Dat zeg ik toch. Een assembly. Verdomme. Iedere maandagmorgen.' Hij stampte op de houten vloer.

Mr Feders macht was groot; de opstandige woorden van Mr Jones bereikten hem niet eens. Maandagmorgen werd de hele school, ongeveer 600 leerlingen, op de speelplaats opgesteld. Twee jongens hesen de vlag vanuit het zolderraam; ze hingen gevaarlijk ver naar buiten. Mr Feder beklom een verplaatsbare houten stellage, in zijn vest, vanwege de warmte, of om de samenkomst een huiselijk karakter te geven.

'Ik wil dat jullie nu allemaal goed luisteren.' Hij deinsde terug. De microfoon gierde, knetterde en sloeg af.

'Hallo!' riep hij. Het derde 'hallo' brak weer versterkt uit de luidsprekers.

'*Saluting the flag.*'

Vier trotse trommelslagers sloegen een roffel, alle kinderen salueerden als soldaten.

'*Declaration.*'

'*I love God and my country. I honour the Queen, I cheerfully obey my parents, teachers and the law,*' mompelde de menigte, wegstervend op het woord 'law'.

Mr Feder slaakte een kreet van woede, schold een willekeurig troepje kinderen de huid vol en liet de formule herhalen.

'Ik zie jou straks in mijn kantoor. Dan zal ik jou eens laten zien wat wij doen met meisjes die gapen.'

'Nu wil ik dat Ronald Tucker hier bij mij op het podium komt. Ronald Tucker! Waar is Ronald Tucker? Waar is hij? O, daar is hij.'

Een lange jongen draafde naar voren en klom buiten adem naar boven. Hij had lange haren, was ongewassen en bleef met een kromme rug voor zich staan kijken.

'Zo, Ronald! Ronald heeft met goed gevolg zijn examen reddend zwemmen afgelegd. Is het niet, Ronald? Ronald is schitterend geslaagd! Wij weten allemaal hoe belangrijk het is om het leven van andere mensen te redden. Heeft iemand in het ochtendblad gelezen hoeveel mensen er in het weekend zijn verdronken? Wat? Negen! Ja! Negen! Toen ik jong was kwam zo iets niet voor! Toen had niemand van zo iets gehoord! En nu lijkt het wel alsof iedereen het gewoon vindt. *Dat* is de waarheid van tegenwoordig! En zo zie je hoe belangrijk reddend zwemmen is, nu nog veel meer dan in mijn tijd. Ronald, ik zeg je dit uit naam van de hele school, wij zijn allemaal erg, erg trots op je. Ik wens je van harte geluk met dit schitterende succes.'

Nadat Mr Feder twintig minuten hele woord had gevoerd overhandigde hij Ronald de medaille. Ronald pakte hem aan en draafde naar zijn plaats.

5

Het gonsde van leven in de leraarskamer.

'Als ik £ 10,000 had, zou ik een huis van steen kopen, een grote auto, een wasmachine en een droogmachine,' zei Mrs Abbot.

'Dat heb ik allemaal al,' zei ik. Ze ging er niet op in. Ineens schrok ze op.

'Heb jij een huis van steen?' Ik knikte schuldig. Zij die zoveel ouder was, had een huis van hout.

Mrs Abbot nam haar tas op van de grond en gaf een schreeuw. Ze hees hem op haar schoot en haalde er een zware houten hamer uit, schreeuwde nog eens, sloeg ermee in Johns richting, zodat hij lachend achteruit week. Mrs Abbot legde de hamer voor zich op tafel en begon in de tas te zoeken.

‘Heb jij mijn Kleenex er soms uitgehaald?’ Ze keek op naar John. ‘Nee, zo flauw ben ik niet.’

Ze liep snuivend naar de kast, wipte op haar tenen. Op de plaats waar de Kleenex soms lag vond ze een reusachtige ijzerzaag. Mrs Abbot gromde diep uit de keel, nam de zaag en maakte zaagbewegingen naar John die zich schaterend terugtrok. Ze stond hulpeloos met de zaag in haar hand. ‘Waar is mijn Kleenex?’ riep ze. Ze tilde de zaag tot boven op de kast en keerde zich verhit naar John.

‘Een grapje moet niet te lang duren,’ zei John, haalde de Kleenex uit zijn kast en zette de doos op tafel voor Mrs Abbots stoel. Mrs Abbot ging zitten, sprong krijsend op en haalde een tennisbal onder het kussen vandaan. Mr Jones brulde. Mrs Abbot gooide de bal met een zwaai op een hoop rommel in de hoek van de kamer vanwaar hij terugsprong op de tafel. ‘Nou,’ zei ze schel en ging zitten.

De schoolgrammofoon was voor een paar dagen op de lagere school veroverd en Bernie zette maar eens een plaat op, walsen van Chopin, voor orkest bewerkt door een Amerikaanse Meester.

John pakte Mrs Abbot beet om te dansen. ‘*Come on, Mrs Abbot, let us trip the light fantastic,*’ zei hij met zijn zangerig accent.

‘Laten we hem hier houden,’ zei Mr Jones door de muziek heen, ze hebben dat kreng altijd, *wij* hebben...’

‘Stil,’ zei Mrs Abbot. Ze schudde John van zich af.

Mr Smith kwam gehaast binnen, met armen vol tekenpapier, prattend tegen niemand, het hoofd in de lucht. Hij gaf een trap tegen de stoel waar de grammofoon op stond, de naald sprong uit de groef en kwam neer op de label.

‘Hohoho,’ zei Mr Jones.

‘Is die plaat van jou?’ vroeg Mr Smith. Hij legde zijn papier op zijn bureau, nam de pick-up, bestreek de naald met zijn wijsvinger.

‘Waar was hij aan toe?’

‘Zet hem maar waar die grote kras begint,’ zei Bernie.

‘Er is geen kras. Hij kraste niet, hij sprong,’ preciseerde Mr Smith. Hij zette de naald aan het begin van de plaat. De wals nam bezit van de kamer.

‘*Oh, Jesus Christ.* Dat stuk niet nog eens!’ smeekte Mr Jones, zijn oren dichtstoppend.

‘Laat staan. Dat is een goed stuk,’ zei Mrs Abbot. ‘Kent iemand een goeie opname van de Notenkrakersuite?’ Niemand antwoordde. Ze

vervolgde: 'Gisteren zag ik een schitterend stuk rood fluweel. Fantastisch. Tegen water bestand.'

'Er is wel een kras. Hoor maar,' zei Mr Jones luisterend.

'Waar wordt rood fluweel van gemaakt?' vroeg Bernie.

'Hoor maar. Tik, tik,' hield Mr Jones vol.

'Het wordt niet gemaakt. Het komt van de rood-fluweelgeit in Noord-Siberië,' zei John.

We bleven samen luisteren tot de plaat uit was, maar Mr Jones was al voor het eind verdiept geraakt in de afbeelding op de hoes van de plaat.

'Er is op het ogenblik vrijwel niets meer waarbij het vrouwelijk lichaam niet op de een of andere manier te pas wordt gebracht,' zei hij, John de hoes voorhoudend. 'Kijk, hier... Dat heeft met muziek te maken! Chopin!... En nog helemaal fout genomen ook, kijk... Met opzet natuurlijk...' Hij liet een potlood over de foto glijden.

'Dan zie je weer hoe belangrijk de vrouw is,' zei Mrs Abbot.

'De vrouw belangrijk! Die is goed!... In Amerika is de vrouw in alles de baas... Maar in Australië... als hier een vrouw over een man probeert te heersen, probeert, zeg ik... Weg! Ze vliegt eruit!'

Hij wierp de hoes op de tafel.

'Een man is absoluut de meerdere van een vrouw,' zei Mr Jones. 'Er zijn bepaalde dingen die een vrouw niet kan leren, hoe hard ze ook haar best doet. Een man kan alles leren, als hij zich ervoor inspant.'

'Laat een man handwerken, laat een man borduren...'

'Ik bedoel een *man*,' zei Mr Jones. 'Geen *zak*.'

Mr Jones wilde aan zijn auto werken, Bernie en Mrs Abbot liepen naar de leslokalen, Mr Smith ging weer op stap met zijn papieren.

'Die Mr Murray is een vreemde knaap,' zei John.

'Waarom?'

'Hij houdt er tamelijk buitenissige ideeën op na. Gister vroeg hij me: "Is er ook gekleurd krijt op school?" Nou, ik noemde al onze kleuren op, rood, blauw, bruin en nog een paar, je weet, Smith heeft van alles. Maar hij bleef me zo aanstaren...'

'Hij kijkt altijd vrij wazig.'

'Ja, nou, ik ben een doosje voor hem gaan halen met vijftig krijtjes, ik gaf het hem, hij bekeek het, maar nee, het was toch niet wat hij zocht. Maar dat is toch gekleurd krijt, zei ik! Ja, dat was wel zo, maar

was er geen zwart krijt? Zwart krijt? Ja, zwart krijt. Op de andere scholen had hij altijd zwart krijt gebruikt. Maar dan zie je toch niets, zei ik, op een zwart bord. Jawel, want een schoolbord was nooit *helemaal* zwart, diep zwart, het zweemde altijd naar grijs, en zwart krijt kleurde fel op tegen dat half-zwart.'

Omdat we niets te doen hadden liepen we langs zijn klas. Hij stond een les te geven, hij gaf de ene les na de andere, hoewel hij zwakke longen had, volgens hemzelf. Het bord stond vol met heel vroege geschiedenis.

In het stenen tijdperk gebruikten de mensen stenen werktuigen – in rood.

Hun wijze van verwarmen was primitiever dan de onze – in groen.

Ze leefden van jacht en visserij en droegen het haar lang – in paars.

Mr Murray keerde zijn rug naar de klas. Twee meisjes op de voorste bank raakten slaags.

'Hij weet zich toch goed te behelpen,' merkte John op.

6

'Toen de oorlog uitbrak speelden we badminton in Poonah,' zei Mr Murray. Hij was leraar bij het Engelse leger geweest, en had in India, Egypte, Hongkong en Sjanghai gewoond, waar de afbeeldingen van wreedheden in de winkel te koop lagen als bij ons bidprentjes.

'Heeft u van Poonah gehoord?'

We knikten. Alleen Mr Jones bleef met zijn rug naar hem toe zitten. Hij had zich al dagenlang kwaad gemaakt over de verfijnde manier van spreken van Mr Murray. Hij was geen *man*.

'*Very snobbish, very snobbish,*' zei Mr Murray blozend. 'Erg teleurstellend. Bent u in India geweest?'

Wij schudden het hoofd ontkennend.

'Een vreemd land, India. Als het koud wordt in India, dan is het een vreemde doordringende koude. Je voelt de kou niet van buiten, maar je voelt het helemaal binnen in je lichaam. Helemaal binnen in je lichaam.' Hij legde zijn broze hand op zijn borst.

'*Is that so?*' vroeg Bernie, die aardrijkskunde studeerde en meer wilde weten.

Maar als gevolg van een gril van het Education Department werd Mr Murray overgeplaatst. Om hem te vervangen werd ons een meisje

toegestuurd van vierentwintig met een gezicht van vierendertig, lange benen, een wat gebogen rug, onhandelbaar haar en saai ogen.

'Mijn naam is Wendy Gollan,' glimlachte ze, maar ik bleef haar Miss noemen.

'Waar gaat u les in geven, Miss Gollan?' vroeg ik.

'Ik weet het nog niet.' Ze noemde een lange lijst van vakken die ze kon onderwijzen.

'En waar geef jij les in?'

'Frans.'

'Frans? O, ik vind Frans een mooie taal.'

Ik liep naast haar een heuvel op naar het onafzienbare kale sportveld, achter lusteloos slingerende, tegen elkaar hangende en duwende meisjes. John en Bernie die verstand hadden van honkbal, waren met de jongens naar een ander sportveld gegaan. Het was brandend heet, ik had stekende koppijn.

'Nu ga ik me aanstonds voorstellen en dan gaan we de kinderen organiseren,' zei Miss Gollan, met nadruk op het organiseren. Ik knikte zwijgend. De boomloze straat bood nergens schaduw. Ik had hinder van mijn zware tas. Mijn mond stond een eindje open.

'En dan kun jij de ene helft van de kinderen nemen. We hebben twee ballen. Het terrein is zo groot...' Het grote terrein kwam in zicht.

'Wat jammer dat er geen hockeysticks zijn! Zijn er helemaal geen hockeysticks? Weet jij dat soms? Ik heb in alle kasten gezocht, ik heb wel een bal gevonden, maar nergens een hockeystick. Zouden ze nooit sticks gehad hebben? Dat kan ik me haast niet voorstellen!'

Op het veld had ze de meisjes in een oogwenk stil.

'Nu ga ik me voorstellen. Ik ben Miss Gollan, ik ben jullie nieuwe juffrouw. Ik weet zeker dat we het samen goed zullen vinden. Nu wil ik vanmiddag eens zien hoe goed jullie je kunt organiseren...' Ze haperde. Ik streek mijn plakkende haren naar achteren.

Ik legde mijn tas op het gras en ging erop zitten. Ik keek langs de benen van Miss Gollan omhoog tot aan haar kruis. Alsof ze het merkte boog ze zich over mij.

'Wil jij nu een groep nemen?'

Ze vroeg het met de vriendelijke dwang van iemand die de hinderenissen van het Education Department met gemak neemt; ze was ettelijke malen bevorderd. Haar meisjes stonden naar grootte gerangschikt rustig achter elkaar.

Ik blies de mijne bijeen.

'In de rij! De langste voorop!'

Ronda vond haar weg naar de kop van de rij, Ronda voor wie Mrs Abbot een zwak had, ze had het thuis niet makkelijk en was toch altijd opgewekt.

Nu ook. Ze helde ver achterover tegen het meisje achter haar, haar gezicht verkrampt van ingehouden lachen. Ik wachtte tot het duwen en giechelen bedaard was. Miss Gollan stond met haar rug naar mij, de handen omhoog, klaar om te klappen. Ze sprak de meisjes toe, de meisjes luisterden geboeid.

'Wat gaan we doen, sir?' vroeg Ronda. Ik verdreef een opdringende dagdroom. Ronda leunde zo lang en ver achterover tot ze een zet in haar rug kreeg. Ze hield zich stijf als een plank, liet zich naar voren vallen zonder te struikelen, en proestte.

'Blijf allemaal in de rij staan,' schreeuwde ik met bevende stem; Ronda moest maar begrijpen dat ik het eigenlijk tegen haar had. Ik klapte in mijn handen. Ronda nam een soldateske houding aan, de voeten aaneengesloten. De meisjes van Miss Gollan hadden een kring gevormd. Ze stonden op gelijke afstand van elkaar en speelden elkaar de bal toe.

Ik had weer gedroomd. Achter in mijn rij ontstond een golving, hoofden schoten op en doken onder, lichamen stootten elkaar af, werden samengeperst, er werd samenzwerend gefluisterd, het deelde zich mee aan het midden van de rij, de langere meisjes deden het wilder, één meisje schaterde, schrok, bedwong zich, en schaterde weer. Gails vuist schoot uit, het meisje voor haar trapte fel van zich af. 'Sir,' gilte Gail. 'Sir! Sir!' Ze stompte met beide armen, het haar viel over haar gezicht. Het naderde, Ronda's ogen schitterden, ze kreeg een duw, strompelde, struikelde op mij af, juichte, herstelde zich en stond pal, de handen op de heupen. De rij werd samengeperst tot de helft van de lengte. Een straal zweet liep achter mijn bril langs mijn oog in. Met mijn goede oog zag ik Miss Gollans meisjes licht en ritmisch met de bal gooien. Ik bette mijn oog met een zakdoek, maar het bleef steken. In een kramp van woede zette ik me schrap, ik greep Ronda bij de schouders en duwde met al mijn kracht tegen de draad in. Haar verbaasde gezicht verstarde vlak voor het mijne, ze perste haar lippen op elkaar. Het achterste meisje rende weg van de rij, ze zocht dekking onder de enige boom op het terrein, het volgende viel achterover op

het gras, ze stak de blote benen trappelend omhoog om de anderen af te weren die over haar heen vielen tot een lichtblauwe heuvel. Ik kneep Ronda die nog overeind stond in haar armen tot ze gilde.

'*All right! All right!* Ga terug naar school! Terug naar school! Terug naar school! Terug naar school! Ga naar school! Naar Mr Feder.'

'Ik, sir?' vroeg Ronda verontwaardigd.

De meisjes kwamen uitgeput overeind.

'Ja, jij.' Ik liet haar armen los. Zij bevoelde de plekken waar ik geknepen had, terwijl de meisjes zwiingend een gesloten kordon vormden. Licht en ritmisch cirkelde de bal van de meisjes van Miss Gollan.

'Wat zei hij?' vroeg Pat, vanuit het midden.

'Ik moest terug naar school.'

'Waarom?'

'Omdat ik duwde. Sir, ik duwde niet, zij...'

Ik hief mijn arm op als om te slaan. Mijn oog stak. Ronda ging op weg, met een strak gezicht, nagekeken door de anderen, koele uitdrukkingloze meisjes.

'Nu gaan we met de bal spelen,' hijgde ik. 'In een kring, op de maat, rustig naar elkaar gooien.'

Ze bleven dicht bij elkaar staan, hoewel Ronda uit het gezicht was verdwenen.

7

'Wilt u even binnen komen, Mr Meijer?'

'Zeker, Mr Feder.'

Achter hem liep ik het kantoor binnen, zijn loszittend pak ritselde.

'Wilt u de deur sluiten, Mr Meijer?'

'Zeker, Mr Feder.'

Hij ging achter zijn bureau zitten en legde zijn behaarde handen voor zich neer.

'Nou, Mr Meijer. Vertelt u mij eens, Mr Meijer...' Er verscheen een lachje om zijn lippen, dat ik snel beantwoordde.

'Vertelt u mij eens, Mr Meijer. Geeft u graag les in 11a?'

11a bestond uit de beste krachten uit 1a en 1b van het vorig jaar. In de eerste klassen kon je dreigen: pas op, stommerd, anders kom je niet in 11a. Een uitgelezen stelletje, iedereen kwam er graag.

'Ja, heel graag,' zei ik.

'Ja, ziet u, ik dacht... ' Zijn gezicht werd rood. Mr Jones had mij eens minachtend verteld dat Mr Feder last had van zijn hart. Vandaar dat snelle ademen zeker.

'Ja... er zijn vanmorgen drie meisjes bij me geweest. 's Kijken. Tja, hoe heet dat meisje ook weer... 's Kijken. Evelyn! Evelyn... ' De naam schoot eruit.

Hij was bietrood. Hij veegde met de rug van zijn hand langs zijn voorhoofd. Er staken lange haren uit zijn oren.

'Evelyn Jinks?' vroeg ik.

'Precies. Evelyn Jinks. Evelyn Jinks, en twee anderen... Mr Meijer, heeft u moeilijkheden gehad met Evelyn, eh, Jinks?'

Hij keek me angstig aan.

'Het is een dom, vervelend kind,' zei ik vol afschuw. Mr Feder deinsde terug.

'Ja, ja, Mr Meijer, *all right*. Maar wat u ook denkt, wat u in uw hart ook van ze vindt... Hoe u ze ook... Ik heb zelf, Mr Meijer...'

Mijn hoofd gloeide.

'Ze gooit steeds met inkt,' zei ik.

'Ja, ja, Mr Meijer. Maar Evelyn Jinks zei dat u Peter Louy had gestompt en geslagen. Peter Louy zit achter haar, niet, Mr Meijer? Zit Louy niet achter haar?'

Ik knikte.

'Is dat waar, Mr Meijer? Heeft u Louy gestompt en geslagen?'

Ik dacht na. Bij mijn ruzie met Peter had ik hem geschud, en ik had hem één stomp tegen zijn schouderblad gegeven. Het was een forse, sterke leerling.

'Nee,' zei ik.

Mr Feder keek mij weifelend aan.

'Dus u heeft het niet gedaan? Niet gestompt of geslagen?'

'Nee.'

'*All right then*, Mr Meijer. Dat is dus niet waar. Zo zie je alweer... Maar er was een andere beschuldiging, en deze is ernstiger.'

'O?' Ik trok rimpels in mijn voorhoofd.

'Ja, Mr Meijer.' Zijn gezicht droeg een pijnlijk wrange uitdrukking, zijn ogen knipperden snel.

'Ze zeiden, Mr Meijer, dat u tegen ze had gevloekt.'

'Wat?' Mr Feder knikte.

'Ja, Mr Meijer.' Zijn stem werd zachter.

'Ze beweren dat u ze *bloody buggers* heeft genoemd.'

'Wat?'

Mr Feder kuchte droog.

'*Bloody buggers?*' vroeg ik.

'En u ontkent dat u ze zo hebt genoemd?' Hij keek me hoopvol aan.

'Inderdaad.'

Mr Feder schoof zijn stoel achteruit en stond op.

'Zeiden ze *bloody buggers?*' vroeg ik. Mr Feder begon te ijsberen.

'Dat is absoluut niet waar. Ik zou er niet aan gedacht hebben. Ik zou dat beslist nooit tegen ze gezegd hebben. Tegen die meisjes?'

'*Well then. Now.* Ik dacht het wel... Ik twijfelde er niet aan. U heeft het dus niet gezegd.' Mr Feder knikte. 'Zo zie je wat ze ervan maken. Zo zie je hoe voorzichtig je moet zijn.'

Hij leunde gewichtig op zijn bureau.

'Nou, Mr Meijer, het beste is dat we de meisjes laten komen. Ik... Wacht...'

Hij greep naar de telefoon. 'Hallo, Mr MacDonald? Mr MacDonald, wilt u even naar 11a gaan en Evelyn Jinks naar mij toe sturen. Evelyn Jinks, ja, Evelyn Jinks, en 's kijken, Pauline, weet u, Pauline uit 11a. En, eh, Ann, ik geloof dat ze Ann heet. Ja, die drie graag, Dank u.'

Hij bette zijn voorhoofd met een witte zakdoek. Ik deed mijn handen in mijn zak. Evelyn, goed, van haar verwachtte je niet anders, maar Pauline was er dus ook bij. Ik had met haar in de pauze gepraat, en ik liet haar vaak schriften rondbrengen.

Er werd geklopt. Mr Feder hield de deur open. Ze schoven vlak achter elkaar naar binnen en gingen tegen de muur staan. Pauline met de handen op de rug, Evelyn de handen voor zich gevouwen, Ann met de armen over elkaar.

'Nou, Mr Meijer. Dit zijn de meisjes. Meisjes! Er zijn hier ernstige beschuldigingen gevallen! Is dat waar, meisjes?' Mr Feder keek ze één voor één aan. Ze krompen ineen.

Ja, knikte Pauline, haar hoofd bewoog nauwelijks. Ann zoog de lippen naar binnen. Evelyns hand ging omhoog naar de sleutelketting die over haar linkerborst hing, de hand schrok en keerde terug tot de andere.

'Nu, meisjes, ik heb Mr Meijer bij mij laten komen. Ik heb met Mr Meijer gepraat.' Mr Feder stak een wijsvinger op. 'In de eerste plaats

is het vast komen te staan dat Mr Meijer Peter Louy niet heeft gestompt of geslagen. Het is niet waar, Mr Meijer ontkent het ten stelligste. Is dat niet waar, Mr Meijer?’

‘Zeker, Mr Feder.’

Mr Feders toon won aan vastheid, zijn optreden aan zekerheid. Hij pauzeerde.

‘Is dat nu duidelijk, meisjes?’

‘Ja, Mr Feder.’ Pauline was de eerste die het zei, met een berouwvol gezicht. Ann en Evelyn zeiden het tegelijk. Toch was het nog te horen dat Evelyn een spraakgebrek had. Ze stond er lomp bij, het haar viel over de rechterhelft van haar voorhoofd en liet het rechteroog nauwelijks vrij, ze viel uit de toon naast de frêle, schone Pauline.

‘Goed, dat hebben we dus vastgesteld.’ Mr Feder naderde ze met gefronste wenkbrauwen, keerde zich om, liep met grote stappen naar het bureau en terug.

‘En nu punt twee. En dit is ernstiger. Luister goed. Jullie hebben Mr Meijer er verder van beschuldigd dat hij heeft gevloekt. Dat is ernstig. Het is zo ernstig dat ik hoop dat jullie niet beseffen wat jullie gedaan hebt. Mr Meijer is verontwaardigd, Mr Meijer voelt zich beledigd, Mr Meijer vraagt zich af hoe jullie bij zo’n beschuldiging komen. Mr Meijer heeft nooit een vloekwoord tegen jullie gebruikt. Hoe komen jullie bij die beschuldiging?’

Mr Feder stond wijdbeens voor de meisjes. Ze waren diep rood geworden, Paulines gezicht glansde, ze hield haar handen strak op de rug, Evelyn kneep haar vingers samen tot ze melkwit waren. Anns mond was ingevallen alsof ze haar tanden verloren had.

‘Nou? Hoe is het mogelijk dat jullie zo’n beschuldiging uiten. Mr Meijer heeft mij verzekerd dat hij jullie graag mag en dat hij het goed met jullie kan vinden.’

Het bleef stil. Ze dachten krampachtig na.

‘Is het soms niet waar dat Mr Meijer het goed met jullie kan vinden? Pauline! Evelyn! Ann! Nou?’

‘Ja, Mr Feder,’ fluisterde Pauline.

‘Nou. Denk er maar eens ernstig over na. Maar laat dit nu duidelijk zijn: Mr Meijer heeft *nooit* een vloekwoord tegen jullie gebruikt, *nooit*. Hebben jullie dat begrepen? Antwoord!’

‘Ja, Mr Feder,’ zei Pauline.

‘En jullie, begrijpen jullie het ook? Jij, hoe heet jij ook weer?’

'Ann, Mr Feder.'

'Ann. Een aardige naam voor een aardig meisje! Ann, begrijp jij het ook?'

'Ja, Mr Feder.'

'En jij... Evelyn, heet jij niet Evelyn?'

'J-ja, Mr Feder.'

'Begrijp jij het ook, Evelyn?'

Ze knikte. Mr Feder wreef zich in de handen.

'Goed. Nou. Ik heb erover nagedacht, ik heb gedacht, hoe is het toch mogelijk dat zulke meisjes zulke dingen zeggen. Jullie moeten mij goed begrijpen. Ann, je moet niet tegen de muur leunen, je hebt sterke benen om op te staan. *Come on*. Ik zeg niet dat jullie *met opzet* een onwaarheid vertellen. Begrijpen jullie dat?'

'Ja, Mr Feder.' Ditmaal alle drie tegelijk.

'Goed. Maar ik heb me afgevraagd, is het soms mogelijk, dat jullie Mr Meijer verkeerd hebben begrepen?'

Ze keken angstig, ze begrepen niet waar hij heen wilde.

'Is het mogelijk dat jullie Mr Meijer niet goed verstaan hebben? Mr Meijer komt uit een vreemd land. Misschien heeft het in jullie oren *geklonken* alsof Mr Meijer een lelijk woord gebruikte, terwijl het helemaal niet zo was.'

Er verscheen een dankbare glimlach op Paulines gezicht. Zij was de intelligentste van de drie en knikte opgelucht naar Mr Feder. Ann en Evelyn keken verrast en onzeker, maar zodra het bij Evelyn daagde, ontspande ook Anns gezicht, ze was dadelijk bereid om Mr Feders oplossing te aanvaarden.

Mr Feder keerde zich tot mij.

'Zou dat misschien mogelijk zijn, Mr Meijer?'

'Zeker, Mr Feder,' zei ik, eveneens overtuigd.

Mr Feder gaf een teken, de meisjes schuifelden achter elkaar, Pauline voorop, het kantoor uit.

'Zo,' zei Mr Feder, 'ik denk niet dat we er hier meer van zullen horen.'

'Van de meisjes?' vroeg ik.

'Ik denk niet dat ze het aan hun ouders zullen vertellen. Als je gaat zeggen dat ze liegen... Maar ik denk dat we het wel bedwongen hebben.'

Hij maakte een vermoed gebaar dat ik ook kon gaan. Zijn hoofd had weer de gewone grauwe kleur.

Toen ik 11a binnenkwam sloeg Peter Louy met beide vuisten op zijn bank. Ik liep tot bij de tafel, legde er een stapel schriften op. Paulines hand schoot omhoog.

‘Wat is er Pauline?’

‘Sir, mag ik de schriften rondbrengen, sir?’

‘Goed dan, Pauline.’

8

Toen ik met afhangende schouders de leraarskamer binnenkwam zag ik iets opzij van het hoog opgeschoven raam een anglicaanse dominee. Zoals het een zwartrok betaamt hield hij zich wat afzijdig van Mr Jones, John, Bernie, Mr Smith, Mrs Abbot en Miss Gollan die in de buurt stonden van de tafel waarop de grammofoon was klaargezet. Mr Jones hield een pakje shag in zijn hand, hij bevoelde de tabak met twee vingers. De dominee kwam met veelbelovende zwier naar mij toe, we schudden elkaar de hand en noemden onze naam. Toen wist hij niets meer te zeggen en ik evenmin. Ik glimlachte tegen zijn bleek, uit somber hout gesneden gezicht, we bleven elkaar een poosje aankijken. Tenslotte knikte hij en maakte hij twee stappen terug tot aan de muur.

Ik voegde me bij de anderen.

‘Wat kan je met uitgedroogde tabak doen?’ vroeg Mr Jones aan John. Mrs Abbot snoof minachtend in zijn richting, om onaardig te zijn. Miss Gollan stond aan iets anders te denken.

‘Je kunt er een stukje appel bij doen,’ stelde John voor.

‘Een stukje appel? Hoe lang duurt het dan? Het is kurkdroog.’ Hij bleef de tabak achteloos bevingeren, het brak en verkorrelde.

‘Ik weet het niet,’ zei John afwezig. ‘Het werkt natuurlijk niet ogenblikkelijk.’ Zijn rustig optreden wekte altijd vertrouwen, zodat zijn advies vaak werd gevraagd.

Mr Smith hurkte met krakende knieën en bekeek de grammofoonplaten, die onder de tafel lagen opgestapeld, één voor één.

‘Hoeveel zou jij er dan in doen?’ vroeg Mr Jones verder.

‘Dat is moeilijk te zeggen. Je kunt er natuurlijk te veel in doen, dan wordt het te nat.’

‘Wat doe je dan?’

‘Het enige wat je dan kunt doen is het weer uitdrogen. Het is een van die dingen waarmee je een eeuwigheid door kunt gaan. Maar als je het nog verder verpulvert, heeft het geen zin meer.’

De vingers van Mr Jones kwamen tot rust. Het rode hoofd van Mr Smith verscheen boven de tafel; hij werd door niemand als meer dan bladvulling beschouwd.

‘Wat wil je met die tabak doen?’ vroeg John.

‘Ik wil het roken,’ zei Mr Jones.

‘Ik hoop dat je dat laat,’ protesteerde John.

De dominee liep over de houten vloer zonder behoorlijk zijn voeten op te tillen.

‘Zo, het is tijd. Ik ga beginnen,’ zei hij met insinuerende nadruk. In elk geval bezorgde het hem een dankbare blik van Miss Gollan.

‘*All right*, Mr Taylor. Ja, we moeten beginnen. Wil jij een klas nemen, John, Miss Gollan.’ Maar Miss Gollan was al weg, achter Mr Taylor aan.

‘Wie is die man?’ vroeg ik, tegen Mr Jones aandringend.

Hij maakte een ongeduldig gebaar.

‘*That parson. Oh, Christ.* Vorig jaar kwam hij ook...’

Mr Smith had een plaat van een Schotse volksdans opgezet.

We schaarden ons om de grammofoon.

‘Hoeveel spelen er daar?’ vroeg Mrs Abbot.

John strekte zijn armen naar haar uit om wild met haar rond de tafel te gaan dansen, maar ze weerde hem af, ze wilde antwoord op haar vraag.

‘Wie spelen het?’ vroeg Mr Jones, alsof hij wist wat ze speelden. Mr Smith begreep de vraag niet.

‘Jij hebt hem uitgezocht, niet?’

‘Ik ben het weer vergeten, George,’ zei Mr Smith. Hij probeerde de label van de plaat te lezen door zijn hoofd te laten meedraaien.

‘Jack Harvey and his Band,’ las hij met moeite.

‘Nu weten we nog niets,’ zei Mr Jones. ‘Een *band* kan iedere willekeurige combinatie zijn. Als je twee mensen bij elkaar hebt, heb je al een band.’

‘Niet waar,’ snauwde Mrs Abbot.

Mr Jones gaapte.

‘Wat is dat voor combinatie?’ vroeg Mr Smith. Mrs Abbot dacht dat John het wist, maar het niet wilde zeggen.

Maar Mr Jones kon nu een harmonika, een piano en een strijkinstrument onderscheiden.

'Onzin,' blafte Mrs Abbot, '*a piano would ring out more shrilly against it.* Ik heb thuis een plaat van de Notenkrakersuite.'

De deur klikte open op de wind. De hoer van de plaat steeg op van de tafel en zeilde als een vliegend tapijt door het raam naar buiten.

'Zag je dat?' riep Mr Jones stomverbaasd.

Het bijna voltallige personeel liep naar het raam en ja, daar lag de hoer beneden op het trottoir. Mr Jones wees ernaar. 'Zo, recht het raam uit! Zag je het niet? Zo iets heb ik nog nooit gezien! Hij steeg op, vloog zo het raam uit! Zo eruit!' Hij glom van plezier.

Een meisje kwam boven met de hoer.

'*Hi, blossom!*' zei Mr Jones. De plaat was uit.

Ik liep naast John aan het eind van een lange rij op weg naar een naburig kerkje, waar de dominee eens per maand een gezamenlijke ochtendwijding van de hele Central School leidde, en daarbij de Post Primary, een klas van vijftig lugubere jongens die niemand iets kon leren, en over wie de leraren al tevreden waren als ze elkaar niet in hun bijzijn dood sloegen. Die dominee was zo 'high' dat hij zich het vorige jaar om de haverklap bekruste, maar nu was hij van deze methode afgestapt.

Terwijl ze klas voor klas binnenstroonden, stond hij streng te kijken bij de lessenaar. De Post Primary jongens vulden de achterste banken gniffelend, blazend, over elkaar struikelend en vallend tot ze bijna bij elkaar op schoot zaten. Ze gierden om een lange jongen die knielde, zich bekruste met weidse gebaren, zich op de borst stompte en het knielkussen over zijn hoofd naar achteren gooide, waar het werd opgevangen en teruggegooid. Zijn haar was over zijn ogen gevallen. Hij begon een spotgebed op te zeggen, maar stopte op een waarschuwing van zijn buur. De dominee kwam naar ze toe, hij keek ze aan en het wonder gebeurde, ze werden rustig, de laatsten stonden vrijwillig op om in de volgende banken te gaan zitten, terwijl de luim nog maar door een enkele renegaat weifelend werd voortgezet, en dat alles na niet meer dan een goede handvol boze woorden van Mr Taylor. Een ogenblik later had Mr Taylor ze op de knieën in een hardop gebed.

Bij het zingen liet Miss Gollans geschoolde sopraan de meisjes ver achter zich, terwijl ik vlak voor mij gedempt een liederlijke vari-

ant hoorde op 'The Church is one Foundation in Jesus Christ Our Lord.

Klaar voor zijn preek stond Mr Taylor naast een aangeschoven tafel, overdekt met een geheimzinnig laken waaronder allerlei vormen zich aftekenden. Hij trok het laken weg met een vlot goochelaarsgebaar en onthulde een ronde bakvorm, een pakje boter, een schaal met krenten en rozijnen, een jampot vol stukken sukade, een mengkom met een houten lepel en een langwerpige pak bakmeel van de beste soort.

'Jullie weten wel wat dat is,' zei hij. Hij beantwoordde het onderdrukte lachen met een stroeve glimlach.

'Jullie weten allemaal dat dit de ingrediënten zijn voor een vruchten-cake. Jullie weten ook dat je moeder, om die cake met Kerstmis lekker te maken, daar van alles in doet. Ze doet er krenten in, en rozijnen, en...'

Zijn stem orakelde verder in het afgrijselijke kerkje, de kinderen luisterden stil.

'Nu weten jullie wat die vruchten-cake is? Ja, natuurlijk weten jullie dat! Een vruchten-cake is een vruchten-cake! Maar *vanmorgen* is dat toch niet zo. Want *nu* is die vruchten-cake de kerk waar wij allen samenkomen. En je moeder, dat is Jezus Christus! Jezus Christus maakt de kerk, zoals je moeder de taart maakt. En als je nu even doordenkt, vraag je je natuurlijk af: en die ingrediënten, wie zijn dat dan? Nu, wij allen te zamen zijn de ingrediënten! Wij zijn de boter, de suiker, de krenten, de rozijnen. Jullie allemaal, allemaal samen – jullie moeten allemaal meehelpen om die cake lekker te maken! Zeg, jij daar! Misschien ben jij een rozijn! En jij, misschien ben jij de suiker – ben je zoet? Of niet soms? – En misschien ben jij daar achteraan wel een bittere amandel!' Hij gebarde flodderig naar een meisje dat eerder aan een stopflus deed denken.

'Het geeft niet, het hindert niet. Wij allemaal, allemaal hebben we onze plaats in Het Grote Gebak!' eindigde hij en gelouterd zongen we een psalm.

Terug in de buitenlucht zei Miss Gollan tegen me: 'Als je ze de dingen maar laat zien, luisteren ze wel. Zag je dat, zeg? Hij sleept ze mee.'

Tegen het eind van het jaar toen de klassen een schriftelijk examen moesten afleggen, liep Mr Jones zenuwachtig heen en weer en knoopte hij met iedereen fluistergesprekken aan. Hij keek naar mij op met de haat van de sterke die het maar niet kan verkroppen dat hij klein van stuk is.

'Op die examens moeten ze grondig worden voorbereid. Snap je?' Hij wachtte tot ik knikte.

'Ze moeten er allemaal door. De eerste klassen moeten gemiddeld tenminste zeven hebben. Dus je geeft er twee of drie een tien, dan wat negens en achten. Een of twee een zes, snap je?' Hij wierp een blik op het bureau van Miss Gollan dat als gewoonlijk bedolven lag onder schriften en leerboeken.

'Het is zo verdomd moeilijk om aan Gollan uit te leggen, ze is zo'n verdomde heilige boon.'

Ik werkte een ochtend aan mijn examenopgaven, maar Mr Jones keek bedenkelijk toen ik ze hem liet zien.

'*It's supposed to be a cultural bloody subject.* Kun je er niet één of andere lulvraag over Parijs in zetten? La's kijken. Bijvoorbeeld zo iets als: 'Noem een Frans gebruik?'

Ik grijnsde.

'Nee, nee, dat niet,' grijnsde hij terug.

Ik ging aan de slag.

'De Citroën wordt in Frankrijk gemaakt,' zei ik in 1a, zodra het er stil was. 'Zeg dat na.'

'De Citroën wordt in Frankrijk gemaakt,' dreunden ze.

'Geen geklets. Nu! In Monte Carlo staat een speelbank.'

'In Monte Carlo staat een speelbank,' zongen ze.

'In Holland staat een huis,' vervolgde ik voor de grap.

'In Holland staat een huis,' herhaalden ze maatvast.

In de tweede klassen vergeleek ik aan de hand van notenvoorbeelden de stijlen van Debussy en Ravel; en ik vertelde van de decadente verfining aan het hof van Lodewijk XIV, een koning van wie ik vermoedde dat hij meer van dansen dan regeren hield: *The King was only interested in his balls*, een verklaring die Max Malcolm, een zoon van een drinkende dokwerker, in zijn bank omhoog deed schieten van onverwacht plezier.

'Jij mag nu wel goed opletten, want binnenkort moet je deze zinnen op het examen vertalen,' zei ik in 11a tegen Gillian.

'Poe,' antwoordde ze.

Ik liet haar in de pauze binnenblijven met Janet, die van lezen hield en op wie ik een bibliotheek vol beeldromans had buitgemaakt, en Jeannie, een stuurloos meisje dat overal tegen opbotste, altijd met rauwe bloederige ellebogen rondliep, en grillige jodiumplekken op de gehavende knieën.

Ik liet ze zitten zonder naar ze om te kijken. Maar Gillian hield het niet uit, ze draaide, bonsde de ellebogen op de bank, krabde zich en gooide het haar naar achteren. Ten slotte stak ze haar vinger op; eigenlijk stak ze in haar zucht om gehoord te worden haar hele lichaam op.

'S-i-r?' klonk het klagelijk. Ik trok mijn wenkbrauwen iets op.

'S-i-r, gaan we niets doen?'

'Nee,' zei ik.

'O, Sir!'

Ik bleef lusteloos uit het raam kijken. De eigenaar van de milkbar stond voor zijn deur. Het was een grijze dag, de stank van het abattoir vlak achter de school en de huiden die daar in de buurt lagen opgeslagen drong door alles heen, je kon het proeven.

'S-i-r?'

'O, sir,' zei Janet nukkig.

'Sir! U bent helemaal geen aardige leraar,' zuchtte Gillian voor zich uit. Ik voelde de zwijgende instemming van de andere twee.

'Waarom zeg je dat, Gillian?'

'O, ik weet het niet.' Ze keek narrelig naar haar nagels. Het bleef stil. Barst jij, dacht ik. Plotseling kwam Jeannie tot leven.

'Gee! Mr Murray, dat was een meesterlijke leraar!' zei ze hartstochtelijk. 'Als we lawaai maakten, zei hij: "Goed, goed, goed, in de andere school was het nog veel erger".' Ze bootste zijn stem na en gilte van het lachen.

'Moet ik dat dan ook zeggen?' vroeg ik.

'Nee, sir. U niet,' zei Janet beslist.

'Vorig jaar hadden we Mrs Planten, sir. Mrs Planten was meesterlijk! Ze preekte altijd tegen ons als we gepraat hadden. Ze was zo... Ik weet het niet... We kregen altijd strafwerk,' zei Gillian. Ze werd dromerig bij de herinnering.

'Ja! Waarom geeft u ons geen strafregels, sir?' vroeg Janet.

'Ik dacht dat je daar te oud voor was.'

'Ja, natuurlijk zijn we daar te oud voor,' zei Jeannie.

'Maar u moet ons verbieden als we praten, sir. Waarom verbiedt u ons niet? U moet ons verbieden.'

Gillian keek me aan met iets smekends in haar groene ogen. 'Anders gaan we gewoon door.'

'Niemand let op u als u iets zegt, sir,' hielp Janet.

'Je bent erg onaardig,' zei ik.

'Zo bedoelde ik het niet, sir. Eerlijk niet, maar...'

Die kinderen schenen geen last van de stank te hebben die 's avonds nog in mijn kleren zat.

'Sir? Waarom heeft u Louy gestompt?' vroeg Jeannie.

'Ja, sir. Waarom, sir?' zei Gillian.

'Hij was lelijk tegen me.'

'Waarom heeft u hem dan niet met de riem gegeven, sir? U had hem met de riem moeten geven.'

'Ja, sir,' zei Janet.

'Maar waarom heeft u hem *gestompt*?' vroeg Gillian.

'Hij verdiende het,' zei ik.

'Vindt u het leuk om leraar te zijn, sir?' vroeg Jeannie.

'Niet bijzonder.'

'Wat, sir?'

'Niet bijzonder.'

'Wat bedoelt u, sir. Ik kan u niet begrijpen.'

'Ik houd er niet zo erg van.'

'Dat dacht ik wel, sir.'

'Gee! Mrs Planten, zij... ' zei Gillian.

'Maar waarom gaat u niet wat anders doen, sir,' vroeg Janet, 'het is helemaal geen leuk vak.'

Ik haalde mijn schouders op en liet ze nog even buiten spelen.

Bevend, zwetend, struikelde ik op de drempel. Ik sloeg de deur achter mij dicht, kneep mijn ogen tot spleten samen, mijn hoofd bonsde van schele hoofdpijn. Ik botste tegen de uitstekende trapleuning, keek een ogenblik naar de grond, veegde mijn wangen af en koerste naar de

leraarskamer. Mr Smith zat uit het raam te kijken. Ik ging hijgend voor hem staan, mijn mond viel open.

'Jij bent klasseleraar in 11b.'

'Ja, Henk.'

'Mooi. Ik verdom het langer om ze les te geven.'

'Waarom, Henk?'

'Ik verdom het. Hoor je dat? Ik verdom het.'

'Wat is er gebeurd, Henk?'

'Ik weet het niet, wat doet het ertoe? Ik weet het wel! Godverdomme! Wil je het weten? Achterin zitten ze elkaars gezichten te beschilderen. Jij bent klasseleraar.'

'Ik zal ze direct onder handen nemen, Henk.'

'Ik verdom het om ze nog les te geven. Ik verdom het absoluut.'

'Ik zal ze direct onder handen nemen, Henk. Zijn ze alleen?'

'Ja, allicht. Ik ben eruit gelopen. Ik verdom het langer.'

'Goed, Henk. Heb je ze uitgescholden?'

'Wat dacht je?'

'Goed, Henk. Weet je wat we zullen doen?'

'Ik verdom het om ze les te geven.'

'Goed, Henk. We zullen ze een tijdje laten zitten. Ze worden vanzelf stil. Dat is het beste.'

'Als je maar weet dat ik het verdom.'

'Goed, Henk. Ik zal ze direct onder handen nemen.'

DE TRIOMF

Ik liet in 11b een ziekelijk dik meisje voor de klas komen.

'Ga maar in de hoek staan,' beet ik haar toe.

De klas hield de adem in terwijl ik quasi-ernstig tegen haar scheve rug bleef aankijken.

Het meisje tilde een voet van de grond. De punt van de schoen zocht een plek op de kuit van het andere been, daar bleef hij traag de huid schuren. Ik keerde me naar de klas.

'Ze heeft jeuk,' zei ik langzaam.

'Hahaha,' barstte de klas schaterend uit.

'Hahahahahahaha.'

In de weldadig rustig verlopende examenweek waarin de kinderen zich gedroegen als stramme soldaten mocht Rosalie Henderson, met zwart haar, 13 jaar oud, in de leraarskamer op Mrs Abbots stoel zitten. Ze hield haar handen op haar buik. We stonden in een kring om haar heen, zagen dat ze vocht met hevige pijnen, telkens een scheut, waarbij ze kreunde en verlicht zuchtte als het over was. Het duurde zo een goed uur. Toen zakte het af, onder alle sympathiserend voorbehoud mocht ze verder werken aan haar opgaven. Mrs Abbot zei beslist dat Rosalies blinde darm al veel eerder weggenomen had moeten worden, maar later onthulde ze fluisterend heel andere feiten.

De volgende dag was Rosalie opgeknapt, maar de pijn kwam terug, en halverwege het examen gaf ze het op. Ze bleef voorgoed thuis.

Op een morgen na het examen belegde Mr Jones een leraarsvergadering. Grimmig maakte hij het doel bekend.

'Mr Feder is gistermiddag opgebeld door een vrouw, een kennis van Rosalie Hendersons moeder. Ze heeft Feder verteld dat Rosalie van school is gegaan omdat ze moest trouwen met een Italiaan. Hij wil weten of wij er iets van afwisten en als we het wel wisten waarom wij hem niets hebben gezegd. Zij heeft hem ook verteld dat wij vrijdags met sport te vroeg naar huis gaan.'

'Wat heb je hem dan verteld?' vroeg Mr Smith.

'Ik heb hem niets verteld. Alleen dat ze van school ging. Als ik gezegd had dat Rosalie zwanger was – wat dacht je? Wat was er dan gebeurd? Feder was bang geworden voor de ouders. Hij denkt dat hij verantwoordelijk is. En wat krijg je dan? Dan komt hij elke dag boven – in de pauze om te zien of we te lang praten, of te kort, hij komt de klassen binnen om te zien of we lesgeven, of we goed lesgeven, noem maar op, elke dag, overal steekt hij zijn neus in. En vrijdagsmiddags? Afgelopen! Daar hebben *jullie* ook voordeel van gehad!'

Hij keek ons uitdagend aan.

'Luister goed. Feder roept ons vanmorgen beneden. Hij gaat ons vragen of wij er iets van wisten. Wij *moeten* volhouden dat wij van niets wisten.'

Miss Gollan werd vuurrood.

'We wisten het wel. Het is oneerlijk.'

'En wat is eerlijk, Miss Gollan? Bent u niet vrijdagsmiddags één

of twee treinen eerder naar huis gegaan. Miss Gollan, was dat eerlijk? Heeft u dat aan Mr Feder verteld?’

Ze beet op haar lippen.

‘Ik heb altijd zo goed mogelijk gewerkt.’

‘Hoe vaak bent u vrijdags te vroeg naar huis gegaan? Weet u dat nog precies, Miss Gollan? Hoe vaak?’

Haar hals was rood gevlekt.

‘Heeft het zin, Miss Gollan, om ons nu nog een massa narigheid op de hals te halen? Het treft ons allemaal. Heeft het zin?’

‘Het heeft altijd zin om de waarheid te zeggen.’

‘Vertelt u Mr Feder dan met welke trein u vrijdags naar huis gaat.’

‘Het is toch jouw schuld niet dat Rosalie zwanger is,’ zei Mr Smith triomfantelijk tegen Mr Jones, of Miss Gollan, of beiden. Mr Jones lachte schamper.

‘Nee, maar Feder denkt dat de school een slechte naam krijgt als het bekend wordt. Je weet hoe hij is – zijn jullie bereid te ontkennen?’

Hij kreeg de belofte zonder moeite.

‘Miss Gollan?’

Ze keek niet op.

‘Miss Gollan?’

‘Als ik ontken, ontken ik dan in opdracht van u?’

‘Ja, Miss Gollan.’

‘Ik zal ontkennen.’ Haar toon werd flink. ‘Als u maar goed begrijpt dat ik uitdrukkelijk in opdracht van u ontken.’

‘O.K., Miss Gollan,’ zei Mr Jones nonchalant, met een opgeklaard gezicht.

Mr Feder had stoelen laten aanschuiven in een halve cirkel tegenover zijn bureau. Zijn hoofd had de kleur van een gestoofde peer.

‘Wilt u gaan zitten,’ vroeg hij plechtig, terwijl hij de deur sloot. We gingen op een rij zitten, Mr Jones aan de kop.

‘Nou, er is iets, er is...’

Mr Feder ging achter zijn bureau zitten, zette de vingertoppen tegen elkaar.

‘Ik ben vanmorgen, eh, opgebeld over iets dat u, dat ons allemaal aangaat. Iemand – een vrouw – die mij vertelde – zij wilde haar naam niet noemen – vertelde dat Rosalie Henderson, Rosalie – kent u Rosalie Henderson?’

Rosalie Henderson? We dachten na en keken elkaar bezorgd aan. Ten slotte knikte Mr Jones.

‘Nou, Rosalie Henderson is van school gegaan onder, eh, onder bijzondere omstandigheden. Die vrouw vertelde mij dat Rosalie, eh, Rosalie in verwachting is. Nou, Mr Jones. Dat was zeer onaangenaam nieuws! Zeer onaangenaam! Hoe lang is het precies geleden dat Rosalie van school is gegaan?’

‘Tja, Mr Feder, u weet, er gaan er nogal wat weg om deze tijd van het jaar. Ze worden veertien, dan krijgen ze vaak meteen een baan. De ouders nemen de kinderen zo gauw mogelijk van school – vorige week ging Janet Clare weg, zo incens. Had een kantoorbaan gekregen! Jammer, het was een goeie leerling. Ze had best verder kunnen gaan.’

‘Een uitstekende leerling,’ beaamde Mr Smith.

‘Ja, Mr Jones,’ zei Mr Feder, ‘en hoe lang is het geleden dat Rosalie vertrok?’

‘Hoe lang geleden? Wat dacht jij, Jack? Drie weken? Vier weken?’

‘Zo is het, George. Precies drie weken.’

‘Maar dan is het toch heel vreemd dat ik er nu pas van hoor. Het is een zeer onaangename geschiedenis! Mr Jones, wist iemand, wist u dat zij in verwachting was? Die vrouw beweert dat iedereen het wist. De hele school! Heel Kensington! Iedereen praat erover!’

Mr Jones keek ons geschrokken aan.

‘Ik hoor het nu voor het eerst, Mr Feder. Het verbaast me *ontzettend*, het was een aardig meisje, Rosalie. Nietwaar, Mrs Abbot? U begrijpt, als ik het had geweten...’

Mrs Abbot knikte. ‘Ze was ook lang niet dom,’ zei ze.

‘Mr Smith?’

We ontkenden, onduidelijk mompelend.

‘Wist u er iets van, Miss Gollan?’

‘Nee, Mr Feder.’ Ze onderscheidde zich in elk geval hierin van ons dat haar ontkenning duidelijk gearticuleerd was.

Mr Feder dankte de hemel. Hij glimlachte ons verzoenend toe, en keek naar zijn handen.

‘En als zo iets eens voorkomt, dan zou ik toch graag – in elk geval wil ik graag contact houden. We zijn ten slotte één school, we moeten – we moeten toch proberen om wat meer samen te werken.’

‘Graag, Mr Feder,’ zei Mr Jones.

‘En verder, ja, er was nog een klacht. Dat moet ik u toch ook zeg-

gen. Het was... Ik weet het ook niet. Deze vrouw beweerde dat men gewoon is om vrijdagmiddags ver vóór half vier naar huis te gaan. Mr Jones, gebeurt dat?

'Die vrouw lijkt het op ons begrepen te hebben,' lachte Mr Jones.

'Tja,' zei Mr Feder, ook lachend.

'Ze moet gehoord hebben dat wij de kinderen *soms* naar huis sturen. Alleen als het in *hun eigen* belang is. U weet, Mr Feder, soms is het veld te nat. Ze kunnen geen sport doen op een nat veld. Er is niet eens een schuilplaats! Het is een bijzonder slecht sportveld, Mr Feder, dat van de jongens vooral, het is niet vlak, de bal rolt naar beneden, er liggen keien...'

'Ja, ja, maar we zitten ermee, we kunnen er niets aan doen. Ja, als dat zo is, als het regent dan kunt u niet anders doen dan ze naar huis sturen...'

'Dat dacht ik toch ook,' zei Mr Jones.

'En anders komt het niet voor?'

'Nee, Mr Feder, we...'

'Dat dacht ik toch ook. Het leek me toch... Zo zie je hoe voorzichtig je moet zijn. Zo zie je weer wat ze ervan maken.'

Rosalie kwam afscheid nemen. Ze wilde de leraarskamer niet binnen komen.

'Ga je nu nog wat aan Frans doen?' vroeg ik schutterig. Ik werd overvallen door herinneringen aan beschuldigingen, schreeuwpartijen, nukkig verzet, maar Rosalie kon bewonderenswaardig op het bord tekenen, kabouters, bomen, een verlaten huis aan een zandpad, alles in kleuren, ze deed het moeiteloos, even moeiteloos als ze schuttingwoorden in haar schriften schreef. Ze lachte voluit, een gulle lach.

'Nee, sir. Ik ga alles vergeten, alles dat met school te maken heeft, alles!'

We stonden onwennig tegenover elkaar. Ik wilde iets persoonlijks zeggen. Ze was in een paar weken van een verkreukeld, schreeuwerig, ongewassen meisje veranderd in een aantrekkelijke ordinaire vrouw, het haar in een onschoolse piramide, in nieuwe kleren, met een nieuwe boodschappentas, in een wolk parfum, zwaar opgemaakt, op hoge hakken. Van haar zwangerschap was nog niets te zien. Ik stak mijn hand naar haar uit. Ze vertrok haar gezicht, ik had te hard geknepen.

Op de laatste schooldag werd het gezag overgenomen door de *Mothers' Club*, een groep stevige vrouwen met iets rollends in hun gang, met een lacherige, glimmende energie waarmee ze kisten vol Coca Cola flesjes door de gang duwden. Ze zwermden uit over onze verdieping met onweerlegbare beslistheid, ze deelden papieren bekers uit, toeters, feestmutsen, en ieder mocht zoveel rietjes platzuigen als hij wilde. *Here come the Mothers!* Zij duldden geen probleem, ontwarden elk raadsel in één klap, ze gaven leiding aan *hun* kinderen, zo en zo moesten ze worden aangepakt: een toeter in de mond, een muts op het haar, een fles in de hand, de zakken vol groen en rose snoep, erop los!

Maar in 11a hield het toeteren op toen ik binnenkwam. Ik hoorde alleen nog het lawaai van de andere klassen. Pauline kwam in haar onberispelijke uniform naar voren, haar handen op de rug.

'Mr Meijer, wij wilden u iets geven zodat u in Holland nog aan Australië zou denken,' prevelde ze. Van achter haar rug kwam een pakje. Ik ontpelde het en hield glunderend een sleutelring op. Ik schudde Paulines hand.

'*Speech, speech, speech,*' schreeuwde de klas. Het toeteren begon weer.

'Ik dank jullie...'

Een oorverdovend gekrijs werd gevolgd door een plotselinge stilte.

'Ik dank jullie...'

Ik lachte mij tranen om het geschreeuw. In de stilte besliste Pauline: 'Nu niet meer.'

'Ik dank jullie ontzettend voor dit cadeau. Ik zal het veel gebruiken als ik in Holland ben. Ik hoop dat jullie ook nog eens aan mij zult denken. Ik hoop dat jullie me wilt beloven dat jullie al het goede zult vergeten – zult onthouden en het slechte zult – zult vergeten.' Mijn stem brak.

'*For he's a jolly good fellow,*' krijste de klas uitgelaten, met toeters en mutsen, met de voeten stampend, '*and so say all of us!*'

Bernie en John stonden te lummelen in de leraarskamer. Terwijl ik met hen ging smoezen kwam Miss Gollan beladen onder cadeaus binnen. Ze ontlastte zich bij haar bureau.

'O! Is het niet verschrikkelijk! Dat hadden ze niet mogen doen! Is het niet ontzettend? Kijk! Is het niet vreselijk! Kijk eens wat ik heb gekregen!' Ze ging hijgerig weg om meer te halen.

'Wat heb jij gekregen?' vroeg Bernie aan John.

'Ik heb een tv-toestel gekregen. En jij?'

'Ik heb een Chevrolet 1958 gekregen!'

'Is het niet verschrikkelijk?'

'Dat hadden ze niet mogen doen!'

Toen ik op de gang gebroken flessen, vertrapte toeters, verscheurde mutsen aan de kant schopte ging er een gebod uit van de moeders dat we naar beneden moesten.

Op de speelplaats liep een lange man in een helblauw pak en een bruine hoed op druk heen en weer voor een samenscholing van leraren. Af en toe praatten ze met hem: ze kenden hem, hij verscheen elk jaar met zijn apparatuur, altijd op de laatste schooldag. Mr Smith sprak wat medelijdend over hem, ze lieten hem komen om hem te helpen, en zijn foto's waren altijd prima. Terwijl Mr Jones 11b opstelde tegen de muur, een rij jongens op een bank staand, een rij meisjes staand, een rij meisjes op een bank zittend, een rij jongens op de grond zittend, schroefde hij een bruin geverniste vierkante kist waaruit een lens stak zo groot als een patrijspoort op een statief; hij bekeek zijn stelling kritisch van een afstand en dook weg onder de zwarte lap die van de andere kant neerhing. De twee middenjongens van de zittende rij kregen de verantwoording voor een bord waarop in Mr Smiths schoonschrift stond: Kensington Form 11b 1958.

Ik voegde me bij de klas op het moment dat Mrs Abbot commandeerde: 'Alle petten en mutsen op.' De jongens fatsoeneerden hun bij het stoeien en vechten scheefgetrokken, ontknoopte en met limonade bespatte kleren, ze gehoorzaamden gedwee, de meisjes zetten hun mutsen op. Van de petten ontbraken er zes, wat Mrs Abbot dreigend deed sissen. Gail had nog tijd om mij een minachtende blik toe te zenden. Daar moest ze het bij laten, de fotograaf zwaaide waarschuwend met zijn hoed, Mr Jones gaf een laatste snauw, de klas bevroor met geschuifel van voeten, een paar sleutelkettingen bewogen nog zachtjes heen en weer op de beginnende borsten, zonder rinkelen, de fotograaf bracht de hoed over de lens, de kettingen bewogen niet meer. Hij nam de hoed weg, deze eenvoudige man: met zijn hoed

verzekerde hij zich één groots moment van volkomen rust, verstarde glimlachen en gevouwen handen, het eerste en het laatste van het jaar.

Later bleek dat alleen Betsie een idioot gezicht had getrokken en Charlie zich bewogen had.

Het Franse gedicht dat ik op het bord had geschreven was wat vlekkelig geworden. Als je niet gewend bent om met krijt om te gaan, klimmen zelfs de kortste regels naar de rechterbovenhoek; bovendien wrijf je wel eens met je mouw door ze heen, terwijl je je benauwd afvraagt wat er achter je rug wordt beraamd of uitgevoerd. En dan is er altijd de enkeling die van zijn beurt voor het bord gebruik maakt om geestig te zijn: er stond door de rijmwoorden duidelijk zichtbaar een moedwillige hand met de vingers als een waaijer uitgespreid.

Toch was het geen onaardig gedichtje: het was kort en leerzaam en het heette: 'Qui est là.' Het antwoord was: 'C'est Papa!', en dat ging zo een hele tijd door, alle familieleden langs. Ik had het ze eerst rij voor rij en daarna allemaal tegelijk laten opdreunen en nu de klas met een boers gestommel het lokaal verliet, bekeek ik het nog eens, om mij een houding te geven alsof ik niets hoorde of zag.

Ik had mijn stoel schuin achter de tafel gezet en loerde met één oog naar Gail. Ze zat scheef in haar bank, één schouder naar mij toe, en luisterde somber voor zich op de houten vloer starend naar het gestamp van de vertrekkende klas dat geleidelijk wegstierf. Ze wist dat ze me niet ontkomen zou; zo'n dofheid vervulde haar, dat ze niet merkte dat de drie jongens die in de deuropening waren blijven kijken om te zien hoe het tussen mij en haar zou aflopen in lachen uitbarstten toen ik een woedend gebaar naar ze maakte, en daarna wegstoven. Stilte. Ik rammelde met mijn lucifers. In de stilte begonnen Gails lippen plotseling aarzelend te bewegen. Ik trok mijn wenkbrauwen vragend op en ontving een lange, vernietigende blik ten antwoord. Toen ging Gail langzaam, met een verongelijkt gezicht, met haar rechterhand aan haar trui trekken. Ik wachtte tot de hand tot rust kwam, rees, en een vinger het rechterneusgat binnentrad. Daarna snoof ik minachtend in haar richting.

Gisteren waren er vier meisjes ontsnapt op hun lange benen. Ik had

ze uitdrukkelijk gezegd dat ze voor *straf* en niet voor *mijn plezier* binnen moesten blijven. Ik had ze zelfs nog gevraagd of ze de straf soms onrechtvaardig vonden als vergelding voor hun ellendig gewauwel, ik had daarbij dreigend over mijn bril gekeken. Ze hadden bedeesd nee geschud, maar ik had ze met mijn rhetorisch sarcasme niet tot huilen kunnen brengen en ze waren gevlucht in die ene seconde, waarin ik mij argeloos naar het raam had gekeerd.

Van alle meisjes in de klas was Gail verreweg het lelijkste: een onomwonden, stuitende lelijkheid. Vaak had ik me, verscholen achter een stapel schriften, afgevraagd waaraan ze haar bestaansrecht ontleende, met dat kleine ronde lichaam, dat langwerpige, zwaarmoedige gezicht. Ze loerde met haar valse, bruinachtige ogen, knipperde twee maal snel, en ik begreep dat ze contact zocht met het allerlaatste meisje om zonder dat ik het merkte met haar te fluisteren. Ineens maakte ze me razend, ze *zou* niet fluisteren, binnenblijven zou ze, stilzitten, onbeweeglijk stil, minutenlang. Ik slaagde erin om het meisje bij haar weg te kijken, vreemde kniebuigingen te doen maken en de deur zonder gerucht achter zich dicht te doen trekken.

Met voldoening zag ik dat Gail haar handen voor zich had gelegd, een voorgeschreven houding. Haar nu zo laten zitten, zonder op haar te letten. Ik ging met mijn handen in mijn zakken voor het bord staan. In lichte, onduidelijke krulletters stond in de benedenhoek: 'Jean à une L'automobile.' Ik knikte. Daar waren we met het dictee blijven steken. Voor de sproeterige Leonie was het een prestatie. Ze had er lang over gedaan en bij elke letter had ze spottend achterom gekeken.

Ik liep naar de deur om hem open en weer dicht te doen. Vanuit de leraarskamer klonk een geluid als van zweepslagen, met lange tussenpozen. Het zou die kwestie met Charlie wel wezen, waarbij zeven jongens betrokken waren: zeker tweeënveertig slagen voor Mr Jones, met opgestroopte mouwen. Terwijl ik terug liep naar de tafel bedacht ik mij dat Mr Jones er niets van had gemerkt dat ik hem bij zijn voor naam was gaan noemen, George, een vrijheid die ik aarzelend en overbewust had genomen. Ik zag George voor mij, achterover gebogen, de riem in de hand. Met de goede raad die hij mij op een regenachtige middag had gegeven in mijn hoofd, nam ik het wezen voor mij op.

'Ga op de eerste bank zitten,' blafte ik.

Gail zette een gezicht alsof ze nadacht over mijn bevel. Ze rukte aan haar uniform, dat zelfs voor haar dikte te wijd was.

‘Hoor je niet wat ik zeg?’ vroeg ik.

Er volgde een langdurige pauze, waarin een bescheiden echo van de kreten van de speelplaats beneden het lokaal binnenkwam. Dan verplaatste Gail haar benen met een knal, ze zuchtte, bewoog haar handen over de bank en greep de ketting die in een knoopsgat vastzat en waaraan de sleutel hing van een stalen kastje, een bergruimte waarop iedere leerling recht had om het bezit tegen diefstal te vrijwaren. Ze zwaaide de sleutel eerst langzaam, zond mij een snelle, tartende blik toe en voerde het tempo al gauw op. Gespannen keek ze naar haar bijna stille hand, toen de ketting zoevend cirkels ging beschrijven.

‘Wel allemachtig,’ zei ik.

Gail liet de ketting op het bovenblad van haar bank vallen, waar hij ratelend tot rust kwam. Toen deed ze de sleutel in haar borstzak, vanwaar de ketting neerhing als de tres van een hoog militair. Haar handen vonden elkaar en ze sperde haar ogen wijd open, er leken gedachten in haar om te gaan, en met een gezicht alsof ze walgde van zich zelf, alles, en iedereen, stond ze op. Bij de voorste bank liet ze zich op de dwarsplank ineen zakken. Haar hoofd viel op haar handen.

‘Zo! Nu gaan we strafwerk maken.’

Ik gaf haar een vel papier van de school, want ik had gedoe met ouders gehad, omdat ik ze lukraak bladen uit goeie schriften had laten scheuren. Die schriften hadden geld gekost.

‘Pak je pen.’

Gails pen lag nog op haar eigen bank. Ik knikte mijn toestemming en ze stond op om hem te gaan halen. Ze leek doodmoe.

Zodra ze weer achter haar papier zat begon ze er wijde krullen op te trekken.

‘Laat dat,’ snauwde ik.

Ze legde haar pen hard neer, alsof ze verbeter wilde sissen: godverdomme. Ze zuchtte, blies, liet haar mond open zakken en trok diepe voren in haar voorhoofd. Een massa zonder bindweefsel! Zelfs nu ze geen pen meer in haar hand hield gingen haar vingers door krullen te trekken. Een uitdaging: ze wist dat er een formule moest bestaan die een eind aan haar spel kon maken, maar het schreeuwen op het speelplein, ver en zacht, dat een achtergrond vormde bij het vegen van haar hand, leidde mijn gedachten af. Plotseling werd het overstemd door een hard en droog gerommel in Gails maag. Haar gezicht bleef strak.

'Ik heb mijn boterham niet gegeten,' zei ze pruilend en beschuldigend tegen haar vette handen.

Een vlaag van woede deed het bloed naar mijn hoofd stijgen. Ik bleef vlak voor ze staan en haalde hijgerig adem.

'Sta,' brulde ik.

Haar treffen op de juiste manier, de juiste plaats, maar welke zijn gevoeligheden van twaalfjarige meisjes? Ze stond al door haar linkerbeen te zakken, ze kneep haar lippen samen en trok haar wenkbrauwen op, waardoor zelfs het tergend bolle van haar ogen iets sereens en smartelijks kreeg.

'Kun je niet rechtop staan?' vroeg ik haar.

Het zweet stond mij op het gezicht.

'Zitten!' bulderde ik.

De lippen weken uiteen. Gails boventanden beten in haar onderlip.

'Zitten! Opstaan!'

Ik gaf de bevelen nu bijna in één adem, zonder mij om de uitvoering ervan te bekommeren. Ergens in de school werd een deur dichtgeslagen. Ik schrok van het geluid en mijn volgend bevel: strafwerk, klonk zachter en daardoor misschien dreigender. Er ging even een siddering door haar ronde schouders. Hiervoor heb ik mijn vrije tijd over, dacht ik, dat haar geest gebroken wordt, voor haar eigen bestwil, voor haar toekomst.

'Schrijf!' fluisterde ik.

Gail blies haar wangen op en liet de lucht langzaam door een kleine opening tussen de lippen met een piepend geluid ontsnappen. Daarna hield ze haar hoofd schuin, boorde met haar wijsvinger een deuk in haar wang en haalde diep adem.

'Gosh, you're a bully,' viel ze uit.

Het was nauwelijks een verwijt. Iemand gaf een eerlijk oordeel over mij zonder aan gevolgen te denken. Ik mocht ervan vinden wat ik wilde.

'Wat zeg je?' jouwde ik.

Aarzelend tussen brullende verontwaardiging en ijzig cynisme, besloot ik haar eerst tot herhaling van haar uitspraak te dwingen. Gail voelde de aarzeling onmiddellijk, ze bekrachtigde hem door doelbewust een kras dwars over het papier te zetten en kneep haar ogen stijf dicht.

'Ach,' zei ze narrelijk.

Ik sloeg met mijn vlakke hand op haar bank. Ze schrok ervan. Ze leunde achterover, met een afgewend gezicht. Ik schreeuwde.

‘Zit rechtop! Zitten! Opstaan! Schrijven! Schrijven zul je!’

Buiten adem maakte ik wilde sprongen naast het podium, mijn vuisten gebald bij mijn heupen; zo kreeg ik haar zo ver dat ze tamelijk rechtop zat, de pen voor schrijven gereed, en met een donkere ernst smeulend in haar ogen.

‘Zit rechtop, Gail! Hou je pen vast, Gail! Zeg me eens, Gail, waar heb je dat gezicht vandaan? Zit rechtop, Gail! Waar heb je dat gezicht gekregen? Heeft iemand je dat wel eens gevraagd? Waar je dat vandaan hebt? Rechtop! Weet je waar jouw gezicht op lijkt? Dat weet je niet? Dat dacht ik wel! Jouw gezicht lijkt precies op dat van een vis! Hoe kom je aan die vissekop? Ja, dat meen ik! Kijk maar niet zo! Een vis! Schellevis! Vis! Zit rechtop!’

Nu ze haar dunne lippen naar voren stulpte, zag ik pas dat ik gelijk had. Ze had de kop van een platte vis, bleek om de mond en ik meende nu ook de lucht van gekookte vis te ruiken. Gail staarde deemoedig en verward naar het podium.

‘Schrijf op!’

Ik lachte een sardonisch lachje voor ik de regel afratelde: ‘*When to the sessions of sweet silent thought I summon up remembrance of things past – Vijftig maal schrijven.*’

Ze was verward en merkte niet dat ik haar een schoon stuk papier toeschoof en het bekladde vel verscheurde.

‘*When to the sessions of sweet silent thought...*’ dicteerde ik iets langzamer dan de vorige maal.

Plotseling keek ze me voor het eerst recht in mijn ogen. Ik schrok. Een reusachtige tronie staarde mij vanaf een filmscherm aan, roerloos in stugge aanklacht. Ik was sprakeloos. Zitten, opstaan – de woorden galoppeerden voortdurend door mijn hoofd. Opstaan! Ik wilde haar toeroepen: ‘Jean à une L’automobile, Gail,’ de woorden bleven in mijn keel steken. Ik stond voor Gail met bewegende lippen.

Ineens verspreidde een rode gloed zich onder haar bleke huid. Haar konen vlamden. Ik ademde verlicht, keerde mij om, liep naar de tafel en werd ijzig.

‘Schrijf op: *When to the sessions...*’

Gail had zich hersteld. Ze had haar natuurlijke bleekheid herwonnen.

‘Wat, sir?’

Het klonk aarzelend, maar beleefd en welwillend. De pen begon tekens op het papier te schrijven.

'*Wen the sisi.*'

Ze keek naar mij op.

'Je kunt toch wel schrijven?'

Ze putte nu rust uit mijn zachte stem en maakte zich op om dieper ineen te zakken.

'Schrijven?' vroeg ze.

'Ja, schrijven.'

Gail knikte. Ja, schrijven kon ze wel.

'Doe het dan,' drong ik aan.

'Ik doe het toch ook! Maar ik weet niet hoe je *dat* moet schrijven.'

Ze praatte op een lijkige meegaande toon. Ik liet haar de regel netjes, denk erom, Gail: netjes, doorhalen, en dicteerde opnieuw.

'*Wen,*' begon ze. Ze keek naar mijn gezicht dat glanzend boven het hare dreigde.

'*Oh, to the,*' zei ze begrijpend. Alsof ik het steeds fout had gezegd, dacht ik verbitterd.

Wen to the sesis...

Er klonken voetstappen op de naakte stenen van de trap. Ik was op mijn hoede. George moest me hier niet zien. Als hij zou merken dat ik mijn thee opofferde aan strafmaatregelen, zou hij me voor het voltallig personeel belachelijk maken. Ook moesten de leerlingen niet terugkomen voordat ik met Gail iets tot stand had gebracht.

'Schrijf,' zei ik.

De voetstappen stierven weg. Gail zoog haar onderlip naar binnen, nam haar neus tussen duim en vinger, alsof ze een nies wilde bedwingen en in haar buik vond een gedempte kettingontploffing plaats. Ik zag de verpakte boterham in haar opengevallen tas. Als de ouders zouden horen dat ik hun dochter het eten belette, zouden ze morgen de school bezoeken. Ze zouden dreigend zeggen dat ze nu begrepen waarom Gail de laatste tijd zo afgevallen was, dat haar uniform veel te wijd was geworden. Of, als ze geletterd waren, de pompeuze brief. '*Ik twijfel ten zeerste aan de rechtvaardigheid van deze straf.*' Gail koppelde krullen aan haar *sisis* tot aan het einde van de regel.

'S-i-r,' zeurde ze, zonder op te kijken. Ze moest voelen dat ik moe begon te worden. Ik bekeek haar vol afkeer. Ze was dik van onderen en liep uit in een stompe punt, als een ouderwetse koffiekkan, een peer

zonder steel. Er kwamen enige vrijheden in haar uniform voor, waarvoor ze later op de dag door Mrs Abbot ter verantwoording zou worden geroepen. Mrs Abbot had in de leraarskamer gezegd: '*Gail is scholastically good, but gosh, she's untidy!*' Bij intellectuele verdiensten, *scholastically* gemeten, kreeg ik een beeld van middeleeuwse geleerden, zorgvuldig van de wereld afgesloten, terwijl Gail kauwgom kauwde uit de milkbar aan de overkant, iets dat ook niet mocht. Haar hoofd leek een samengeknede vochtige handdoek en ze had ongewassen spriethaar. Haar hand tekende steeds grilliger krullen, boven, onder, en door de afgeknotte regel die op de achtergrond raakte. Binnenkort zou het hele blad besmeurd zijn, tenzij ik ingreep.

'S-i-r? Weet u wat Leonie zegt?'

Haar hand kroop omhoog naar de sleutel in haar borstzak, de ketting rinkelde al, maar ze liet hem dadelijk met rust, toen ze door het geluid aan goede voornemens werd herinnerd.

'*Gosh*, Leonie is een gek kind.'

Ze praatte tegen de bank, met haar hoofd schuin en ze kraste verder aan haar krullen.

'*She's funny, you know*. Weet u wat ze zegt?'

Uit plichtsbefes wilde ik zeggen: nee, en ik wil het ook niet weten, met mijn vuist op de bank, maar er had in mij een verandering plaats gehad, een subtiele verzachting, en bovendien brandde ik van nieuwsgierigheid om te weten wat Leonie had gezegd.

'Zal ik het zeggen?' vroeg ze voorzichtig polsend, steeds naar haar handen op de bank kijkend, scherp luisterend, en dan, beslissend dat alles veilig was, barstte ze uit, in één adem:

'Sir, weet u dat Leonie u de beste leraar van de hele school vindt?'

Ze dacht dat ik ongelovig keek.

'Het is eerlijk waar,' zei ze, met nadruk op elk woord afzonderlijk.

Ze knikte heftig, haar haar viel slordig over haar voorhoofd.

'Gelooft u het niet? Het is waar. Ze heeft het me zelf verteld. *She reckons you're the best teacher in the whole school*. Dat zei ze zelf tegen me.'

De bekentenis deed haar voor de tweede maal kleuren en de pen schaatste in steeds kleiner wordende cirkels over het papier.

Ik stak een sigaret aan en brak daarmee de enige regel waaraan de school reële waarde hechtte. Gail zat erbij alsof ze op antwoord wachtte, alsof ze wel kon begrijpen, dat ik tijd nodig had om het nieuws te verwerken. Mijn antwoord zou ze dan meteen aan Leonie

door kunnen seinen, daar zou de volgende les mee heengaan. Ik liep naar de tafel die gevaarlijk dicht bij de rand van het podium stond. Die morgen vroeg had hij toch ergens anders gestaan. De tijd verplaatst de dingen. Gail stak haar onderlip naar voren om te zien hoe ver ze daarin kon gaan. Ze zoog op de lip met een slikkend geluid. Leonie had dat dus gezegd en terwijl ik de tafel wat naar achteren schoof, juichte het in mij: het kind had natuurlijk gelijk, maar nog nooit was het door iemand zo krachtig geformuleerd: ik wàs de beste leraar in de school, ik was het geweest, zonder dat het me was opgevallen en weer eens te meer bleek, dat kinderen het scherpste vermogen tot oordelen hebben, genadeloos, maar scherp, iets dat ik al een jaar lang in de leraarskamer staande had gehouden. Ik kreeg het warm en meende de stank van het naburige abattoir te ruiken, hoewel de wind toch niet onze kant uitwoei. Beneden op de speelplaats werd gekrijst. Ik keek naar de piano, een oud ding met uitgesleten toetsen. Er lag een stapeltje vrolijke bladmuziek op, waarvan Mrs Abbot vroeger wel eens iets gespeeld scheen te hebben.

Gail had mijn blik gevolgd.

'S-i-r? Kunt u piano spelen?'

Ze had haar pen neergelegd, plaatste haar elleboog met een bonk op de bank, nam haar zachte hoofd in een hand en zette een gezicht alsof zij althans méér dan toe was aan een aangename kout. Ik maakte een afwerend gebaar. De verandering van onderwerp schikte mij weinig. Hoe precies had Leonie haar uitspraak bedoeld? In welk verband had ze hem gedaan? Had ze mij bijvoorbeeld verdedigd in een groep meisjes die mij voor een nul hielden? En wie waren daar bij geweest, behalve natuurlijk Gail, die zeker niet haar mond gehouden zou hebben. Ik werd weer kwaad, maar ik zou met list en geduld omzichtige vragen stellen, want ik wist dat het geen zin had om op de waarheid aan te dringen. Voor een kind is waar wat het op het ogenblik zegt, hoe los het verband met de feiten ook is. Ik knikte vaag en zei dat ik niet zo erg goed speelde. Gail kwam overeind alsof haar iets te binnen schoot.

'S-i-r, do you want a suckie?' Ze haalde een zakje met kleverige zuurtjes uit haar borstzak. Toen ik aarzelde zei ze: 'Go on, sir. U mag er een hebben. Neem er maar een.'

Ik nam er een, bracht mijn hand naar mijn mond en deed alsof ik het zuurtje erin achterliet. Ik kneep het plat tussen mijn vingers.

‘Kunt u pianospelen? Mijn moeder wil dat ik piano leer spelen, maar...’

‘Wat maar?’ vroeg ik.

‘Ik weet het niet. Ik geloof dat ik er gewoon geen zin in heb. Zo ben ik nou altijd.’

Ze haalde haar schouders berustend op.

Ik ging er maar bij zitten.

‘Je moet flink oefenen,’ zei ik stijfjes. ‘Dan leer je het. Zonder oefenen slaagt niemand in het leven. Je moet juist denken: wat fijn dat ik piano mag leren spelen, er zijn massa’s kinderen die daar geen gelegenheid voor krijgen.’ Zo is het ook met Frans, dacht ik vaag. Ik bekeek haar vingers en nee, als er iets ongeschikt was voor het aanslaan van toetsen, dan waren het wel haar vingers. Ik geeuwde van de zenuwen. Er klonken weer voetstappen op de trap. Nu waren het snelle, lichte, zeker niet die van George, die langzaam, sluipend, bijna geruisloos liep, of hard bonkte, als om je lang voor zijn komst te waarschuwen.

Gail knikte.

‘Ja. Dat zegt mijn moeder ook.’

Ik moest de woorden van haar moeder letterlijk hebben aangehaald en ik had in aanzien gewonnen. Ze keek me bewonderend aan.

‘*But, oh, you know* – Ik heb er gewoon geen zin in.’

Een meisje kwam zonder kloppen binnen. Ze bleef voor het bord staan en las: ‘Jean à une L’automobile.’ Ze probeerde het uit te spreken, terwijl ze door haar linkerbeen zakte en met haar armen zwaaide. Het gromde weer in Gails maag. Ik wachtte tot Leonie zich zou omkeren. Leonie wees naar het Frans, las de zin nog eens en zei: ‘Dat heb ik geschreven.’

Ze keek me honend aan.

‘Hallo, Mr Meijer,’ zei ze.

Haar stem was nasaal. Ze had een sproeterig, louche, lichtzinnig gezicht en een kleine venijnige mond, die ze voor de helft open liet staan.

‘Wat moet je hier?’

Leonie nam een militaire houding aan, schouders achteruit, haar knokige magere benen bij elkaar, de kin omhoog.

‘Leonie,’ daverde ik. ‘Wat moet je hier?’

Terwijl ze me geen ogenblik uit het oog verloor, begon ze met

stramme benen voor de klas te marcheren, hard stampend op de grond, de armen stijf langs haar lichaam zwaaiend, het hoofd meedraaiend.

‘Antwoord!’ brulde ik.

Ze bleef stokstijf staan, maakte twee passen op de plaats, klakte de hielen tegen elkaar en zei: ‘Niets, Sir.’

Ik gooide het over de sarcastische boeg.

‘Wat scheelt haar?’ vroeg ik Gail.

Gail trok haar linker schouder op en vertrok haar gezicht in een grimas van onwetendheid. Leonie bekeek mij met kille, vijandig dichtgeknepen varkensogen.

‘*Oh, I don't know, sir,*’ zei Gail. ‘*She's just silly, that's what she is.* Let u maar niet op haar. Sir, kunt u piano spelen? Zal ik u wat vertellen? Ik kan banjo spelen!’

‘Ze liegt, sir,’ viel Leonie uit. Ze stond met slap hangende armen en kromme rug tegen de bank geleund, cynisch, hooghartig.

‘Wil je weggaan! De klas uit!’ schreeuwde ik naar Leonie.

‘*Oh, all right all right all right.*’

Ze deed twee stappen naar de deur en bleef staan. Ze haalde haar sleutel uit haar borstzak en begon hem aan de ketting rond te slingeren.

‘Wel waar,’ hield Gail vol. ‘Let u maar niet op dat kind, sir. *She's just silly.* En mijn moeder speelt schitterend piano.’

Leonie blies minachtend. Ze stond daar tot een S uitgezakt, met één hand in de zij, de sleutel beschreef grote rinkelende cirkels. Gail werd vuurrood, ze groef diep in haar neus, haar ogen zwollen in doffe huilerige trots. Ze speelde een laatste troef.

‘Mijn moeder is gediplomeerd verpleegster,’ kondigde ze aan, alsof Leonie en ik het dagenlang in twijfel hadden getrokken. Ik had eerder moeten weten dat dit haar tere plek was. Na een laatste trek aan mijn sigaret trapte ik de peuk uit op de grond. Leonie stond erbij alsof ze op de minste uitnodiging handtastelijk zou worden om Gail haar gediplomeerde verpleegster uit het lijf te wringen en haar nek te breken als toegift.

‘Zo zo,’ mompelde ik.

‘Het is waar,’ hield Gail aan. Ik had er geen moment aan getwijfeld.

Leonie begon sarrend te lachen. Ze stond zo dicht bij het bord dat de sleutel er tegenaan knalde. Ik zag dat Gail een krampachtige houding aannam. Haar handen bewogen zich naar elkaar over de bank, haar schouders gingen onmerkbaar achteruit, ze kneep haar lippen open en keek

niet naar Leonie die nog twee maal ha ha uitstootte en daarna stil werd.

Op dat ogenblik klonk het gekletter van kinderhoeven op de gang beneden. Leonie trok haar wenkbrauwen op en verplaatste zich. De ketting hing naar beneden. Gail verfrommelde haar papier, scheurde er met zenuwachtige vingers kleine stukjes af, en nu, met Leonie, die met een ongeknijpte nagel een sproet probeerde weg te krabben, zag ze alleen nog de deur, waar kinderen zouden binnenstormen om haar tot het leven terug te brengen. Alsof ze het precieze moment lang van te voren berekend had, met koele concentratie had afgewacht, zei ze, zonder haar ogen van de deur af te wenden: 'Weet je, Leonie. Weet je, *I told him all about you, what you said about him.*'

Leonie kleurde diep. Terwijl Gail haar beschuldiging nog drie maal herhaalde, loerde Leonie schichtig naar mij.

'Luister niet naar haar, sir. Luister niet naar wat ze zegt. Ze is een vuile leugenaar. Iedereen zegt het. U moet gewoon helemaal niet op haar letten.' Ze schudde haar haren.

Ze kwamen binnen. Gail ging met een ruk rechtop zitten. Ze gilte om de aandacht op zich te vestigen. Zodra er kinderen naar haar keken zwaaide ze woest met haar armen, schreeuwend: 'Mr Meijer kan piano spelen.'

De roep werd overgenomen en doorgegeven. Een menigte verdrong zich bij Gails bank. Ze keek met schitterende ogen naar links en rechts, in staat van verrukking.

'Piano spelen, sir. *Yes, sir.* Oh, sir, wilt u niet piano spelen?'

Ik zat op de krakende kruk en speelde *Tea for Two*. Af en toe keek ik op. De gezichten stonden somber en ingekeerd.

'*Gee, that's good,*' zuchtte een van de meisjes, terwijl ik een handvol noten liet vallen. Ik speelde een hard en vals slotakkoord en met een virtuoze armzwaai sloeg ik de laagste noot van de piano aan. Het bleef doodstil.

Leonie verbrak de stilte. Ze stond wijdbeens, haar armen over haar borst gekruist.

'Wat moet dat voorstellen? *Gee! That's silly!*' zei ze met haar snijdende stem. Ze haalde haar schouders op en rekte haar hals. Ze had de sleutel in haar borstzak gedaan.

'Hou je bek,' zei Ronice, een zittenblijfster, minachtend. 'Dat was goed, sir. *Gee!* Dat was goed! Ga door, sir.'

In een ogenblik van verslapping tijdens een uitputtende boogy woogy zag ik dat Leonie Ronice een zet naar voren gaf en uit de verbeten haat op Leonies gezicht leidde ik af dat Ronice haar daarvóór een trap tegen de schenen had gegeven.

Ik kreeg kramp in mijn linkerarm, maar liet niets merken, de gebroken akkoorden klonken op de oude piano alsof ik het rechterpedaal voortdurend ingetrapt hield, ik duizelde en zag niets meer dan mijn stijve vingers die misstap op misstap begingen. Ann, twaalf jaar oud, bracht mij een kop zwarte thee. Ik knikte dankend zonder mijn spel te onderbreken.

'Zal ik hem op de piano zetten, sir?' Er was flink op het schoteltje gemorst.

'S-i-r?' Ik knikte. Leonie viel bazig in: '*Oh, don't be silly.* Geef hem aan mij. Zal ik hem vasthouden, sir? Zal ik hem voor u vasthouden?' Ze nam Ann de thee uit de handen.

Achter mij schuifelden voeten over de houten vloer. De deur stond open, zag ik, bezorgd en zwetend. Ik was aan het eind van mijn krachten en sloeg met de vuisten op de toetsen. Het gestommel achter mij ging nog even door, iemand stampte twee maal op de grond, er werd gegieheld. 'Doorspelen, sir! Doorspelen!' gilden ze.

'Doe de deur dan dicht. In godsnaam,' zei ik. George zou nu in de leraarskamer zijn, de pauze had nu al meer dan een half uur geduurd en tot meer dan vijfendertig minuten werden de toegestane tien zelden gerekt.

'Als Mr Jones...' zei ik.

'Oh die... *That bully...*' Ik hoorde het met voldoening.

'Hou je bek, Ronice,' beet Margaret, een meisje dat nooit lachte, haar toe. Ze was ongeduldig, ze hadden nu wel wat anders te doen dan afkeurend over het schoolhoofd te praten.

'S-i-r?' zanikte Gail, 'waar heeft u piano leren spelen?'

'In Parijs,' zei ik.

'Waar?'

'In Parijs.'

'In Parijs! Gee! Hij heeft piano leren spelen in Parijs! Gee! Parijs! Waar is dat, sir?'

'Oh, hou je bek, *dewdrop,*' zei Ronice kortaf. 'Laat hem spelen.'

Ze sleurde Gail bij de arm naar de achterste rij, vanwaar ze meteen weer naar voren drong.

Ik speelde *I can't give you anything but love, baby*.

Er zou nu veel kauwgom worden gekauwd. Het geschuifel was nu zoveel brutaler geworden dat het gemakkelijk als dansen was te herkennen. En waarom zou ik me bezorgd maken, de deur was dicht, George had zich waarschijnlijk in een vluchtig weekblad verdiept. Iemand bonkte op de vloer om voor een minder maatvaste partner het ritme te verduidelijken. Ik hoorde een meisje *Jesus Christ* zeggen, twee door een pauze van elkaar gescheiden woorden. Ik herkende Ann. Ze had me eens een tekening laten zien, een naakt met hoge borsten, tepels als wipneuzen en nog het een en ander: eigen werk. Meisjes begonnen opruiende sissgeluiden te maken, die klonken als de muzikale omlijsting van obscene gebaren. Ze riepen: 'Come on, Mr Meijer, come on, come on.' Ik stampte met mijn linkervoet, eerst de hak op de grond, dan de rest, en tot mijn vernedering zag ik dat Leonie koel was gebleven, met een hand terzijde van haar neus. Ze boog zich wat naar voren en sloeg tijdens mijn spel willekeurige toetsen aan in het hoge register. Er werd gegild en een meisje sloeg tegen de grond. Ronice rukte Leonie bij de piano vandaan. 'Wees niet zo onbeschoft,' schreeuwde ze. Gail stond naast me. Ze stootte me met haar elleboog aan en zeurde dicht bij mijn oor: 'S-i-r, Leonie duwt me steeds. S-i-r, gaat u er niets aan doen?'

'Vuile leugenaar,' grauwde Leonie. 'S-i-r, ze is een vuile smerige leugenaar. Ze kan ook geen banjo spelen. Ze is gek. Ik zal haar slaan. Wacht maar. *Oh God!* Ze is een vieze leugenaar.'

Het was even stil geworden bij Leonies geschreeuw. Een dansend paar gaf mij een duw in de rug.

'Zo ga ik niet verder,' kondigde ik aan.

Voeten stampten en schopten tegen de banken, meisjes gierden en probeerden elkaar omver te duwen. Ik schoof het krukje achteruit, dat weerstand ondervond van de opdringende menigte. Het vloeken was niet van de lucht, het daverde opdringerig door de klas. De belachelijk kleine Shirley danste verder zonder muziek, luid krijsend, met de rok omhoog tussen duim en vinger, haar hoofd ter hoogte van 'Jean à une L'automobile,' een improvisatie voor niemand, die mijn onaangeroerde kop zwarte thee, die Leonie op tafel moest hebben gezet, op zijn grondvesten deed rinkelen. Ze begon te zingen: 'Oe a oe a a,' de beginmaten van *The Witchdoctor*, die dadelijk over werden genomen door de rest van de klas, ongeremd volgend na een wat onzekere inzet, unisono.

'Schei uit! In godsnaam,' schreeuwde ik, maar voordat ik een dreigement had kunnen verzinnen waren ze aan het volgende nummer begonnen: *The Purple People Eater*. Ik stond op, sprong naar voren en draafde de klas uit.

'Wat is daar aan de hand?' vroeg George in de leraarskamer. Een tijdschrift lag open op zijn klapbureau.

'Ze zingen *The Purple People Eater*,' zei ik.

De lucht van zijn zweet hing in de kamer.

'Ann kent maar al te goed de voldoening die vloeken schenkt,' zei ik tegen de stille gebogen gestalte in de rode trui. George bleef naar de grond kijken zonder antwoord te geven. Mrs Abbot kwam als een windstoot de kamer binnen, breiwerk in de handen, ze liep twee maal met wijd open ogen om de tafel heen en verdween.

'Als je maar nooit in de klas vloekt. Dan krijg je gelazer,' zei George Jones. Hij haalde zijn neus op. Hij was in een vaderlijke stemming. Ik moest lesgeven in 11a, maar veel zin had ik niet. Ik bleef tegen de tafel leunen.

'Hank,' zei George. Hij stak zijn hand diep in zijn broekzak en gaf me een sigaret uit een platgedrukt pakje. Hij was nog warm. Ik begon me onrustig te voelen. Wat wilde de man?

'Heb je Gail binnen laten blijven?'

Ik knikte. Ontkennen had geen zin, maar hoe wist hij het?

Hij keek me fel aan.

'Alleen?'

Ik knikte weer. Hij hief twee vingers met een sigaret ertussen op, bewoog ze op en neer.

'Laat nooit een meisje alleen binnen blijven. Neem dat van mij aan, *chum*. Ook geen twee. Drie, ja. Drie kan geen kwaad. Maar nooit één of twee. Snap je?'

Ik zei dat ik hem had begrepen.

'Je kunt nooit weten. Ze zijn slim. *By Christ*, ze zijn slim. Als ze hysterisch worden... Snap je? Het zijn vuile sluwe rotkrengen, allemaal. Vorig jaar hadden we er een...' De zweetlucht maakte het luisteren moeilijk. Bovendien kende ik het verhaal. Ik ging naar 11a, sprak een waarschuwend woord boven het geroezemoes en schreef een Frans gedicht hoog op het bord, terwijl ik scherp luisterde of ik in het aandringend rumoer ook stemmen herkende. Ik hoorde het ge-

rinkel van een paar ronddraaiende sleutels en besloot om mij voorlopig niet om te keren.

's Middags zag ik Leonie slingerbenend naar de trein lopen. Ik stopte de auto en opende de deur. Ze keek me vragend, wat spottend aan.

'Wil je een lift?'

Ze gooide haar tas met een zwaai naar binnen. Hij kwam op de achterbank terecht. Ze hield haar voeten netjes naast elkaar op het matje en keek strak voor zich uit.

'Was dat waar wat je zei over Gail?' vroeg ik. Ik reed langzaam. Ze keek wantrouwend. Haar sproeten vormden een sterrenbeeld op haar wangen.

'Wat?'

'Dat ze geen banjo kan spelen?'

Leonie keek ernstig voor zich. Ze was doodsbleek en had kringen onder haar ogen.

'O,' aarzelde ze. Ik zag dat ze wilde liegen.

'Nou,' hield ik aan.

'O, weet u. Ze heeft wel een banjo... Ze kletst iedereen blaren aan het hoofd over die banjo.'

Haar stem was verontwaardigd. Ik maakte een scherpe bocht zodat ze tegen me aanviel. Ze hield zich stijf en zei niets.

'Maar kan ze erop spelen?'

Ze zat met een rechte rug, ze durfde zich niet in de stoel te ontspannen. Ze had haar handen, met gekruiste armen, op haar knieën gelegd. Ik herhaalde de vraag.

'Ze kan niet echt spelen, weet u. *All she can do is that silly business. You know, just pling pling pling. Never anything tuneful or anything.* Ze kan ook niet zingen.'

'Maar ze speelt dan toch maar beter dan jij.'

Ze dacht na.

'O, dat zal wel.' Er viel een pauze. 'Maar ze is gek. Wij kunnen het niet goed samen vinden, sir.'

'Dat zag ik,' zei ik.

'Vindt u niet dat ze gek is?'

Ze wachtte niet werkelijk op antwoord, maar snoof minachtend en haalde haar schouders met een ruk op.

'S-i-r?' begon ze weer. Ze was nu wat meer ontspannen. We groeciden naar elkaar.

'Ja.'

'Was u werkelijk boos?'

'Wat bedoel je?'

'Ik bedoel vanmorgen. Was u werkelijk boos?'

Ik zei niets. Leonie plukte aan haar rok, ernstig, nadenkend.

'Gee, you're funny when you're cross,' zei ze.

Het klonk als een verzuchting bij een verrukkelijke herinnering.

'Vind je?'

'Oh yeah. Gosh! Real funny!'

Ik stopte bij het station. Ze nam haar tas.

'Thank you, sir. That was very kind of you, sir. Yes!'

Op de speelplaats waar wij tussen de middag om beurten toezicht hielden op de overblijvende leerlingen – dat waren er meer dan de helft – stond een gebouwtje: aan drie kanten open, een puntdak, een muur in het midden waartegen aan weerskanten een lange houten bank.

Hier aten de overblijvers van de lagere en de Central School hun middagmaal, meisjes en jongens met de ruggen tegen elkaar, gescheiden door een laag steen. De jongens worstelden en schreeuwden tussen twee happen door, stompten en traptten elkaar en liepen rood aan wanneer hun een brok in de keel schoot. Dan riepen ze onze hulp in. Sir! Sir! De meisjes knoeiden in het klein. Ze lieten geen hele boterhammen per ongeluk voor hun voeten vallen, maar kleine stukken, achter zich, met opzet, omdat de korst te hard was of te droog, en het beleg al op. En wie op de speelplaats werd betrapt met nog ongegeten brood werd naar deze banken teruggestuurd, want Mr Feder stond erop dat zijn leerlingen zittend aten: spelen en eten, vond hij, gingen niet samen, evenmin als leren en spelen, een gezegde waarvan de waarheid telkens opnieuw bleek.

Hier stonden ook bij het eind van de banken tegen de achtermuur drie hoge vuilnisbakken waar brutale kleine jongens bovenop klommen om met hun hielen beukend tegen het zink te zingen en te krijsen. De corveeërs die met bezem en blik rondspeurden hadden tot taak hier al het vuil in te storten dat ze konden vinden nadat ze zich vechtend toegang hadden verschaft, en behalve om ruzies te beslechten en vechters te ontwarren was het onze opdracht om corrigerend op te treden wanneer de aandacht van één van hen door luiheid of natuurlijke speelsheid was verslapt.

Ik liep met mijn handen op mijn rug naast Bernie, en bleef staan toen hij plotseling stilstond.

'Hier jij,' zei Bernie.

Hij hield een jongen met een bezem aan en wees met een gestrekte arm en vingers op een boterham die onaangeroerd op de stenen lag. Met een schichtige ontwijkende beweging veegde de jongen hem op zijn blik en rende ermee naar de vuilnisbak.

We gingen langzaam verder. Jongetjes raasden ons voorbij, een meisje danste solo met uitgestrekte armen, een cowboy met een riem om zijn middel en veren op zijn hoofd wilde een vriend neerschieten die oogkleppen droeg, van een echt paard. Voordat hij doodviel keek hij ons onderzoekend aan.

Twee jongens kregen onenigheid. Ze schuifelden voet voor voet, met een arm langs het lichaam, de andere afwerend voor de borst, naar elkaar. De langste maakte een zwakke schijnbeweging met zijn vuist, de andere jongen stond stil, hij keek met een dreigende blik, zonder angst. De lange jongen kwam dichterbij, maakte een zijstap, hief de beschermende arm hoger en bleef staan. Hij rukte zijn hoofd omhoog. De ander verroerde zich niet. De lange jongen stak zijn gebalde vuist langzaam naar voren en trok hem weer terug. Hij bekeek de ander van boven tot onder, zijn voeten uit elkaar geplaatst. Zo stonden ze een minuut tegenover elkaar zonder zich te bewegen. Toen keerde de langste zich een halve slag om. Zijn lichaam was gespannen. De ander liet zijn arm zakken tot bij zijn heup. De lange jongen keerde zich verder om, deed twee langzame passen, en liep daarna gewoon weg. De ander haalde zijn neus op en veegde met de rug van zijn hand over zijn bovenlip. We werden door een jongetje van de lagere school aangesproken. Hij droeg een rood hemd, had een zwart besmeurd gezicht en bebloede knieën.

'Sir sir sir,' ratelde hij. Hij hijgde en stotterde met een propvolle mond en maakte een profetisch gebaar naar een barre uithoek van het speelplein.

'Jij bent nog niet klaar met eten,' zei Bernie. De jongen knikte en herhaalde zijn gebaar met een hernieuwde poging tot spreken.

'Je weet toch dat je eerst je brood moet opeten?' vroeg Bernie neerbuigend. De jongen haalde diep adem, slikte en keek ernstig terwijl hij het neerzakkende brood in gedachten volgde.

'Wat is er dan?' vroeg Bernie.

'Sir sir, hij slaat me, sir. Hij slaat me. Hij slaat me, sir.'

Hij stak een vinger in zijn neus, draaide hem een halve slag om en

plukte met de andere hand aan de rand van zijn korte ribbelbroek die langs zijn been omhoog was gekropen.

'Wie slaat je dan?' Bernie stond wijdbeens voor hem.

'Hij slaat me, sir. Hij slaat me, hij, hij.'

'Wie is hij?'

Hij wees weer naar de hoek van de speelplaats, een ver gebied dat min of meer buiten onze controle lag en waar veel werd geslagen.

'Hij slaat me, sir.'

'Waar is hij dan?'

De jongen haalde zijn schouders op en een droeve gelatenheid overviel hem.

'Hij is weggelopen, sir.'

'Weggelopen? Waarheen?'

'Ik ik ik weet het niet, sir.'

'En hoe heet hij dan?'

Hij haalde weer zijn schouders op.

'Ik weet, ik weet, weet het niet, sir.'

'Hoe kunnen wij er dan wat aan doen? He? Als je niet eens weet hoe hij heet! He? Wat wil je dat wij er aan doen?'

Een bal stuitte dicht bij ons op de grond. Dimitri, een donkere Griekse jongen, trapte hem uitdagend verder tegen de met gaas beveiligde ramen van Old Macs handenarbeidlokaal. Old Macs slaperige gezicht verrees achter het gaas, het zweefde een poos op één hoogte en verdween weer.

Om de mond van de jongen verscheen een komisch trekje.

Hij zag het gebeurde minder absoluut of begon te vergeten waarom hij hier voor ons stond.

'Ga dat brood in de vuilnisbak gooien. Je weet dat je geen brood mag eten als je aan het spelen bent,' zei Bernie.

De jongen schoot weg, alsof wij hem onrechtvaardig hadden vastgehouden.

Jongens oefenden hun honkbalslag in een afgezonderd deel achter de toiletten, meisjes groepeerden zich, mompelden hun aftelrijmpjes, terwijl de overdekte ruimte nu alleen nog gebruikt werd voor het uitvechten van veten, wat soms zo hoog liep dat een vuilnisbak erbij omviel.

In een opwelling van plichtsbesef rukte ik Peter Louy los van de eigengereide roodharige Gerald.

'En raap jij dat brood op,' beval ik Gerald.

'Welk brood, sir?'

'Dat daar. Dat brood dat daar voor je op de grond ligt.'

'Dat is niet van mij, sir.'

'Dat kan me niet schelen. Raap het op.'

'Het is van Louy, sir. Ik zag dat hij het liet vallen.'

'Het kan me niet schelen. Hoor je! Raap het op, zeg ik.'

'Het is van Louy. Ik zag dat hij het liet vallen.'

Ik keerde me om en probeerde Gerald te vergeten. Bernie was bij een andere kwestie betrokken. De overblijvers die zich hadden georganiseerd werden omspeeld en lastig gevallen door doelloze lawaaierende eenlingen, of achter elkaar aanjagende vrienden, vluchtig en jong genoeg om zonder schaamte raceauto te spelen.

We liepen verder over het gebarsten asfalt, de scheuren die de aller-kleinsten in hun spel betrokken, en stuitten rechts van de schuilplaats, bij de puntige houten omheining waar alleen de post-primary desperado's overheen konden klimmen, op een oploopje waarbij kwade woorden vielen, uitgesproken met een schelle stem. We gingen erop af alsof wij geroepen werden, maar Mrs Abbot had geen behoefte aan hulp.

We wisten niet hoe lang ze zich met haar groepje meisjes onopgemerkt en ongemoeid achter onze rug had kunnen handhaven, ze was er, kwaad en met een doorbroken en ontredde kring en ze kijfde tegen twee slungels, aan het hoofd van meisjes die nukkig knikten dat ze het met hun lerares eens waren. Ze hadden hun tijd hard nodig, hard hard nodig.

'Nou,' riep Mrs Abbot, stevig en uitdagend op haar platte hakken. De jongens dropen af.

Ze slaagde erin om haar hoek schoon te vegen, ze klapte in haar handen, de meisjes hieven een been, veerden omhoog op het andere, liepen rond, Shirley, Ann, Sherill – en Petra uit 11b trotser en sierlijker maar ook met een spottende terughoudendheid, waarmee ze de andere meisjes bewondering afdwong en op een afstand leek te houden. Mrs Abbot klapte, girls, girls, zei ze af en toe vermanend, aanmoedigend, wanhopig.

Wat eenmaal begonnen is houdt niet meer op. Niet alleen op de speelplaats in de lunchpauze, maar in de gymnastiekzaal en in de aula, een

ruimte als een spoorwagon waar we doorheen moesten om de Central School te bereiken, waarmee niets aan te vangen was en waar dus een piano was neergezet, op uren dat ze moesten handwerken, tekenen, of nog belangrijker dingen doen, dansten verschillende groepen meisjes, onder Mrs Abbot, onder Miss Gollan, of een van de lagere juffrouwen, op de broddelmuziek van een pianospelende onderwijzer die voor zijn klas werd weggehaald en voor wie ik in het geheim een starre haat had opgevat, omdat hij een vierkant hoofd, een rechte rug en stijve vingers had. In de theekamer besprak het lagere personeel eindeloos het programma met de dames van de Central School, en dit ging zo ver, dat Mr Jones in onze leraarskamer met een voorstel kwam om in het vervolg gescheiden thee te drinken: hij geloofde in élite en massa, en die mensen vergaten hun plaats. John en Bernie zwegen, ik bromde en kuchte, Mr Smith liep de kamer uit, maar Mrs Abbot en Miss Gollan bestreden het vurig en overlaadden Mr Jones met schelle spot (Mrs Abbot) en protesteerden in stille woede (Miss Gollan) toen hij er mee dreigde dat de mannen dan voor zichzelf thee zouden maken.

Het was duidelijk dat er tussen Mrs Abbot en Miss Gollan, die elkaar gedurende het jaar voortdurend in de haren hadden gezeten, een vriendschap opbloeide waarvan de hechtheid regelrecht indruiste tegen de code van Kensington. Miss Gollan dacht na over alles wat Mrs Abbot voorstelde, haar tegenvoorstellen werden niet dadelijk weggeschreeuwd en haar stemvolume slonk tot een insinuerend gefluister wanneer Mrs Abbot dat zo van haar scheen te verlangen. Miss Grumbie, van de lagere school, was inderdaad veel te eerzuchtig, de kleinen moesten zich, *natuurlijk*, houden bij massabewegingen, kleurige kostuums en dergelijke, Miss Grumbie zou zich aan het lastige *Little Miss Crinoline* lelijk vertellen. De kleinen waren immers niet aan *echt* dansen toe, maar *hun* meisjes deden het al heel aardig, en intussen lieten die twee de jongens over aan Mr Smith of aan iemand anders, ze wisten het niet eens, en wij evenmin. De jongens zongen zich in 't zweet in het handenarbeidlokaal en werden verder overal buiten gehouden: het *echte* dansen werd bovendien sexloos gehouden, of mocht, op zijn best, lesbisch getint zijn.

Want de kwestie van goed zedelijk gedrag was een punt waarop vooral Miss Gollan fel was.

'En ze mogen geen lange jurken dragen,' stelde ze vast.

'Maar we moeten ze wel *wat* vrijheid geven,' zei Mrs Abbot.

‘Vrijheid om zich fatsoenlijk te kleden,’ interpreteerde Miss Gollan heftig.

Mrs Abbot kwam op het onderwerp terug.

‘Vorig jaar was er bij voorbeeld die, die, hoe heet ze ook weer? Met dat lange zwarte haar. Ja. Die dat smerige briefje had geschreven, dat, – Die verscheen *wel* in ’t lang *en* met blote schouders, alsjeblijft, *en* met een strapless beha eronder! Gee!’

‘*Off the shoulder?*’ vroeg Miss Gollan ontsteld.

‘Haar moeder vond het goed, zei ze. Ze zei: mijn moeder zei, trek hem maar gewoon aan, op *mijn* verantwoording.’

‘Wat voor verantwoording is dat? *Mijn* verantwoording?’

‘En dat zijn dan ouders,’ zei Mrs Abbot.

‘Maar *wie* hebben de verantwoording? Wie zijn hier de baas? *Wij* moeten hier de baas blijven! Wij moeten ze *verbieden* om met blote schouders te komen.’

Mrs Abbot knikte twee maal beslist.

‘En in ’t lang?’ vroeg ze. Het klonk alsof ze een nieuw onderwerp aansneed. Miss Gollan zat met haar armen over elkaar.

‘Want sommigen van die meisjes maken ze zelf, – sommigen zijn erg handig, ze maken de mooiste avondjurken in een wip – als ze maar *zin* hebben.’

‘Ja, als ze ze *zelf* gemaakt hebben, ja – ,’ zei Miss Gollan, ‘ten minste als ze in de tweede klas zitten – dan is het wat anders. Maar *geen* blote schouders.’

‘Wie is hier de baas? *Ik* ben hier de baas,’ zei Mr Jones met een valse trek om zijn mond. Ze hadden niet gemerkt dat hij had meegeluisterd. Hij kletste zijn handen langs elkaar om het krijt te verstuiven dat er op een raadselachtige manier aan was gekomen.

‘Als ze een redelijk model hebben zijn blote schouders toegestaan. Als ze er als een zoutzak uitzien: geen bloot. Dit zijn mijn instructies.’

Hij liep met een hooghartig lachje van ze weg.

‘Hij is niet met meisjes te vertrouwen,’ begon Mrs Abbot, ‘vorig jaar op het bal –’

‘Wat zegt u me nou? Bal?’ riep John verbaasd uit. Hij was binnengeslopen en deed de dames schrikken.

‘*Come on, Mrs Abbot, let us trip the light fantastic,*’ zei hij en maakte een paar wiegende danspassen.

Mrs Abbot maakte een beweging alsof ze hem met haar elleboog wilde stoten.

'Dat zegt hij altijd,' zei ze, 'waar hij dat toch vandaan heeft!'

Uit 11b kwam tijdens de middagpauze lawaai. De deur van het klaslokaal stond open. De tafel op het podium was opzij geschoven. Shirley, Ann en Petra stonden naast elkaar op een rij, gooiden hun benen omhoog, zodat hun rokken en onderrokken er omheen fladderden, zwaaiden naar voren en naar achteren met hun armen en krijsten. Op de voorste banken zaten meisjes van twaalf en dertien jaar op elkaar geperst in de handen te klappen, te schreeuwen met wijd open mond en met de voeten te stampen.

Ik bleef in de deuropening staan kijken. Twee weken geleden hadden de hoogste klassen van de Central School zich onder mijn leiding een middag misdragen op een Franse handelstentoonstelling. Jongens en meisjes lieten zich met parfum besproeien, ze wipten, draaiden en schommelden op de speelafdeling, ze vulden hun zakken met snoep en namen zuigend en smakkend plaats achter het stuur van de gloednieuwe Citroëns en Renaults, ze toonden een ongezonde belangstelling voor een audio-visuele methode om de Franse taal machtig te worden en om vier uur precies zagen ze de tweede voorstelling van de dag, door Franse meisjes, in Franse kostuums, op Franse schettermuziek, van de Can Can. De jongens hadden van half vier af op de eerste rij gezeten, zodat de meisjes naar achteren moesten, waarover ze zich bij mij beklaagden.

'Sir! Sir!' gilde Shirley. 'Sir!'

Ze wuifde wild naar me.

Ik sloot de deur achter mij en liep naar het podium. De meisjes bleven hijgerig, lachend en afwachtend staan, Shirley, de kleinste, met haar strakke pony, waarschijnlijk de aanstichtster, die aannam dat ik een uitzonderlijke belangstelling voor haar koesterde, met een uitdagend wijde grijns op haar gezicht, Ann rood en ontstemd vanwege de stoornis.

'Komt u ook op het bal, sir?' vroeg Petra, bij voorbaat verzoenend. Petra had lang haar. Ze praatte wat traag, met een diepe alt en keek veroverend uit haar bruine ogen. Shirley en Ann kwamen twee stappen dichterbij en drongen jaloers tegen Petra aan. De meisjes op de voorste banken hadden als op bevel hun ellebogen op het dekblad

gezet. De lange Alison, die krom liep om minder op te vallen en aan de buitenkant zat, had vergeten haar mond te sluiten.

'Je mag in de pauze niet in de klas blijven,' zei ik. 'Waarom zijn jullie niet naar buiten gegaan? He? Als Mr Jones je hier vindt...'

Petra hield haar hoofd scheef, ze sperde haar ogen wijd open en er verschenen denkgroeven op haar voorhoofd, die leidden tot een hulpeloos schouderophalen.

Shirley schreeuwde: 'O die – die zit toch beneden. Mr Jones is beneden, sir. Ik heb hem zelf naar beneden zien gaan. Kijk eens, sir, kijk eens, kijk eens –'

Ze maakte drie Can Can sprongen waaronder het podium trilde.

'Doe niet zo idioot, Shirl,' zei Sheridan blozend, vanuit de bank.

'Idioot kind,' zei het meisje naast Sheridan op een bedillerige toon. Om Alisons mond speelde een verre wazige lach.

'Hou je bek,' krijste Shirley buiten zichzelf en met een overslaande stem. 'Sir, sir, kijk eens –'

Petra hoorde of zag niets van Shirleys optreden. Ze smolt weg in een vochtige glimlach, haar zwarte haar viel aan één kant over haar oor op haar schouders.

'O sir... Komt u ook op het bal, sir?'

'Ja, ik denk het wel,' zei ik.

Petra kruiste haar armen over haar stijve uniform. Mijn belofte leek haar tevreden te hebben gestemd.

'Gaat u ook dansen, sir?' vroeg Ann schoorvoetend. Ze kreeg een hoogrode kleur en viel uit ergernis daarover dadelijk terug tot haar vorige zure uitdrukking. Haar kin zakte tot op haar borst. Zo bleef ze strak naar de grond kijken.

'Ha! Dansen!' Shirley pirouetteerde. Ze hield haar rok met beide handen neer. 'Sir! Kijk eens! Kijk eens!'

'Gee! Ik wou dat we een echt bal konden hebben,' verzuchtte Petra. Om de aandacht op zich te vestigen duwde Alison tegen de samengepakte meisjes. Het kind aan het andere eind van de bank zette zich steunend schrap.

'Waarom? Wordt dit dan geen echt bal? Wat is dit dan?' vroeg ik onschuldig. 'Alison, doe niet zo kinderachtig.'

Alison grijnsde naar mij en begon met gestrekte benen tegen de bank rechts van de hare te duwen. Ze perste haar lippen op elkaar. De andere meisjes zuchtten benauwd.

'O sir, – Dit is geen echt bal, met echt dansen. Dat weet u ook wel! Echt dansen! Weet u wat ze moeten doen, sir?'

Ze zakte door haar knieën en bestierf het van het lachen. De meisjes gierden dadelijk mee.

'Petra mag niet meedoen, sir,' zei Shirley.

'Gelukkig niet,' zei Petra.

'Waarom mag je niet meedoen?'

Het meisje aan het andere eind bezweek plotseling onder Alisons grotere kracht. De meisjes gleden naar links, tuimelden over elkaar en grepen zich giechelend aan elkaar vast, terwijl Alison mij met haar ziekelijk domme ogen fixeerde. Ik knipte twee maal hard met mijn vingers.

'Ik weet het niet, sir. Mrs Abbot zei het. Ze zei dat ik niet meer mee mocht doen.'

'Ik weet wel waarom, sir,' zei Shirley.

'Het kan me toch niets schelen,' zei Petra gelaten.

'Dat zegt ze nou,' siste Shirley achter haar hand, waarop Petra wilde vechten. Shirley rende weg tot achter in het lokaal, waar ze sprongen maakte langs de muur.

'Maar je komt toch wel kijken?'

Ja, knikte Ann, zonder opkijken, alsof ik het aan haar had gevraagd.

'Ja, s-i-r,' zei Petra.

'Mrs Abbot zegt dat we geen lange jurk mogen dragen,' schreeuwde Shirley van achter.

'Hou je mond,' riep ik terug.

'Ik wou maar dat we echt mochten dansen,' peinsde Petra, '*with a jazzband and everything*,' en uit de overgave waarmee ze het zei begreep ik dat ze wist waarover ze het had.

'En wie toch met een strapless beha verschijnt sturen we meteen naar huis. Ze zijn nu genoeg gewaarschuwd. We moeten het niet tolereren. We moeten het – Basta!' zei Mrs Abbot geobsedeerd.

'Een strapless beha? Wat is dat?' vroeg John die nu geen gelegenheid meer voorbij liet gaan om de privé-gesprekken tussen Miss Gollan en Mrs Abbot binnen te dringen. Miss Gollan kreeg dan ook een steeds grotere hekel aan hem en beheerste zich met moeite.

'Kijk,' zei Mr Jones. Hij draaide zich om en liet John een foto in een tijdschrift zien.

'O, bedoelt ze *dat!*' zei John.

'Ja, *dat* bedoel ik,' zei Mrs Abbot, in de hoop dat ze hem met dit snijdend antwoord in zijn ziel trof.

'Wat bedoelt ze?' vroeg Bernie, van zijn leesboek opkijkend. Mrs Abbot haalde haar schouders op. Miss Gollan keek naar haar gele handen.

'Het gaat toch nog niet erg goed,' peinsde Miss Gollan op een bezorgde fluistertoon na een pauze waarin John zich met iets anders bezig was gaan houden.

Miss Gollan vroeg zich af hoe het moest aflopen met de ouverture waarbij de lagere en de Central School meisjes samen zouden opkomen van achter uit de zaal en uit zouden waaieren tot een dubbele kring, een dans waarin ik eens verstrikt was geraakt toen ik in gedachten over het speelplein wandelde na drie kwartier schreeuwen, vast besloten om de volgende dag met een schone lei te beginnen, onverbiddeijk, streng, punctueel, alles opnieuw, alles in het Frans.

'Als ze opkomen – als ze een kring vormen – dan *moeten* de groten aan de buitenkant blijven. Dat spreekt toch vanzelf! Omdat ze groter zijn!'

'Maar heeft Miss Grumbie ze dat niet gezegd? Wisten de meisjes dat *nog* niet? Dat had ze toch al lang moeten zeggen!'

'Miss Grumbie wil steeds wat anders! Miss Grumbie – Ik weet het niet – Ik denk dat ze denkt dat wij proberen om onze meisjes naar voren te schuiven.'

'Bespottelijk.'

'Bespottelijk?' vroeg Bernie opkijkend met een verloren blik.

'Bespottelijke meisjes,' zei John met zijn rug naar Mrs Abbot. Miss Gollan wachtte tot Bernie weer in zijn boek verdiept was geraakt en alles stil geworden was.

'Ze moeten bij het splitsen naar links en de kleinen moeten naar rechts. Anders raken ze door elkaar. Een kind kan het begrijpen. En het publiek ziet het meteen als ze verkeerd staan.'

'We zullen het Miss Grumbie nog eens op het hart drukken. We zullen haar zeggen dat het er niet om gaat om *onze* meisjes naar voren te schuiven –' Mrs Abbot stompte driftig met haar vuist op haar knie op de maat van haar woorden.

Mr Jones die nu eens de gelegenheid kreeg om vrijwel in één ruk zijn boek door een Engelse koloniale ambtenaar over de Mau Mau

uit te lezen en zich daardoor des te meer ergerde aan het gepraat, verzette zijn voeten en plantte in elk oor een duim.

'O o o,' zuchtte Miss Gollan, 'o o, als het maar goed gaat, als – Je weet het van te voren nooit. Als de *ouders* maar meewerkten... *They're silly. They're really silly girls, some of them – Shirley! O Shirley!* En zij *kan* het zo goed!'

De drukte voor het stadhuis met zijn driehoekige, door pilaren gesteund fronton en zijn klokketoren, was overstelpend. De drukte was er altijd in Swanston Street, maar het was prettig om de voorbijrijdende auto's en oranje taxi's waarvan er een stopte om een dame uit te laten en de mensen die met doelbewuste gezichten aan kwamen lopen in nauw verband te brengen met het jaarlijkse bal van Kensington State School.

In de gang botste Janet uit ra in haar witte jurk met kant struikelend tegen me op.

'Mrs Abbot! Mrs Abbot! Mrs Abbot!' hijgde ze.

'Ik ben Mrs Abbot niet.'

'O!' Ze schrok, keek verbijsterd omhoog en rende weg. Ik keek haar na tot ze door lagere-school kinderen was opgeslokt.

Dichter bij de zaal werd het hoge rumoer van de kinderen ondersteund door het gebrom van de ouders van wie de meesten op het balkon zaten. Een kring van zes kleinen, die hand in hand uit alle macht stonden te krijsen omdat de gang zo'n sterke echo bezat, versperde mij de weg. Ik was niet te vroeg gekomen; terwijl jongens als grote mensen van de zaal naar de gang en terug liepen stonden onder het balkon, in de zaal, al een groot aantal meisjes samengedrukt. Het waren de onzen. Ze hadden bezwete gezichten, sommigen hingen tegen pilaren, de meesten hingen tegen elkaar of duwden in het wilde weg. Groen was de kleur van de avond. Aan hals en vingers glansden groene stenen, het meisje Sarilee Ho dat nooit iets deed of zei droeg een groene halsband, Diana had een treurige groene strik in het haar, Ronice die te oud was voor een avond als deze stond lusteloos te kijken in een knalgroene jurk, haar haar nog die middag met hete ijzers gekruld. Armbanden rinkelden aan Alisons benige polsen en Pats peervormige oorbellen beheersten haar gedachten zo sterk dat ze ze achter haar handen moest verbergen. Zij wasenden een compromis van goedkope eau-de-colognes en zweet waaraan Mrs Abbot, nuchter door jarenlange ervaring, gemakkelijk het hoofd bood. Maar

Miss Gollan werd erdoor beneveld, ze keek zenuwachtig en verblind om zich heen en riep voortdurend om Miss Grumbie, waar ze was, waarom ze niet *hier* was, dat het al acht uur was, en – ‘*Sir,*’ gilte Ronda, met haar groene ogen opengesperd, ‘*sir, sir, sir!*’ Ze riepen, drongen op en gingen zo gek mogelijk doen tot Mrs Abbot dreigde om Gillian een slag om het hoofd te geven.

En dan te denken dat Miss Grumbie de kleinen vlakbij bijeen had gedreven, onder de rook van de Central meisjes, in de volle tocht, waar ze snerpende standjes gaf en waar Miss Gollan haar gevonden had als ze éven rustig haar verstand gebruikt had!

Ik wuifde naar Miss Gollan en Mrs Abbot en ging praten met Miss Grumbie. Ik zei iets over haar rode haren dat haar deed lachen en wierp een kritische blik op haar diep-uitgesneden avondjurk, ik trok een bedenkelijk gezicht en Miss Grumbie kronkelde schaterend van plezier en pakte John bij zijn arm toen hij bij ons kwam staan. De allerkleinsten stuwden vragend om ons heen.

‘Miss Grumbie,’ zei John, ‘laat mij eens kijken. U ziet er voorbeeldig uit,’ en Miss Grumbie werd verlegen en gaf een meisje dat veel te dichtbij was gekomen een duw.

‘Miss Gollan zoekt naar u,’ zei ik en slenterde verder, naar voren, langs de houten klapstoelen die uit de zaal waren geruimd en onder het balkon gezet voor het publiek.

‘*Hi, Henk.*’ Mr Jones kwam vanuit de zijgang op me af.

‘*Now.* Ik begrijp dat je hier zo gauw mogelijk weg wil. *Let’s see.*’ Hij dacht na. ‘Ga hier zitten.’ Hij wees op de stoel waarop ik wilde gaan zitten.

‘Hier – Vlak achter je is de deur. Begrijp je? Maar wacht eerst tot het dansen is begonnen. *En tot Feder je heeft gezien.* Hoor je?’ Ik knikte en hij liep van me weg, in zijn bruine pak, met korte stappen.

Mr Feder beschouwde het, terecht, als plichtsverzuim om niet naar het schoolbal te gaan, maar waar was hij? Ik zocht de rijen af en zag alleen Mr Jones, nu aan de overkant in een onderhoud met twee ouders, met wie het beter drinken was dan vechten, zo te zien. Bernie liep daar ook, zonder op te vallen.

Omdat ik mij niets wilde laten ontgaan van Miss Grumbies veelbeprate hoogstandje *Little Miss Crinoline*, ging ik op de stoel links van het toneel zitten, waarop alleen een paar kale keukenstoelen stonden tegen een met rood kerstpapier beplakt decor.

Ik voelde me onbehaaglijk in mijn donkerblauwe pak en had schele hoofdpijn gekregen van het lawaai dat nog toenam, de verschuivende klapstoelen, de gil boven de effen geluidsgolf, Betsie die nergens aan mee mocht doen, vechtend met Sherill om naast Mary te kunnen zitten en jongens die zich op een onwezenlijk grote afstand van elkaar bevonden en niet ophielden elkaar op mannelijke wijze te herkennen.

Twee jongens met naaldscherp gevouwen broeken zwierven in een ernstig gesprek gewikkeld over de houten vloer die juist ontruimd was en werden weggevaagd door iemand in avondkostuum.

Dit was de onderwijzer en ceremoniemeester Mr Stevens, die de jongens een woedende blik nazond en het podium beklom om achter de microfoon plaats te nemen.

'*Ladies and gentlemen,*' zei Mr Stevens, verzocht en wachtte op stilte. De ouders boven op het balkon zaten opeengepakt, ze bogen naar achteren en naar voren, stootten elkaar aan dat het ging beginnen. Het lachen werd onderdrukt.

'*Ladies and gentlemen,*' herhaalde Mr Stevens feestelijk en strekte zijn armen uit in de richting van de gang waar Mr Feder opdoemde, rustig en groot, over wat anders het middenpad tussen de stoelen was, met aan zijn zij onbetwist de verrassing van de avond, zijn vrouw, *the wife*, zoals hij haar noemde, een jolig dik mens, lacherig, wuivend, met stevige armen en met een geweldige opgestuwde boezem. Het was volkomen stil geworden, de leerlingen beneden waren als één man geruisloos opgestaan, de ouders hielden de adem in bij dit wonder.

Mr Feder hielp Mrs Feder de trap naar het podium op en kwam met een valse glimlach naast de gulle lach van zijn vrouw staan.

'Jongens en meisjes, een luid hoera voor Mr en Mrs Feder,' zei Mr Stevens en de spanning brak in een hysterisch driewerf hoera waarin de straf van het jaar vergeten of gewroken werd. Mr Feder hief zijn hand op, de leerlingen gingen zitten en terwijl hij zijn vrouw naar de kale stoelen leidde begonnen ze weer te praten en lawaai te maken. Naast Mr Feder en zijn vrouw kwamen een man en een vrouw te zitten, vast en zeker iemand van het schoolbestuur, en de vrouw van Mr Stevens, in het volle licht, maar zonder hoera. Alle vijf deden ze de armen over elkaar.

'*Ladies and gentlemen,*' zei Mr Stevens, '*ladies and gentlemen,* het verheugt mij bijzonder dat ik – jongens daar, hou je mond.'

Toen drong de kop van de lange rij meisjes die de ouverture zouden

dansen, van achteren voorbij de pilaren de zaal in. Miss Gollan liep ernaast, Mrs Abbot passeerde de stoet met een militaire pas en Miss Grumbie hield zich strikt bij haar kleinen.

'En *ik* verklaar de avond voor geopend,' zei Mr Stevens toen het publiek al welwillend keek naar twee concentrische cirkels die in tegengestelde richting draaiden bij de wat zwakke zaalverlichting, de kleinen aan de binnenkant en ontsierd door onze Janet die door nervositeit in de verkeerde school terecht was gekomen, buiten het bereik van Mrs Abbot, Miss Gollan en de rode Miss Grumbie op wie John waarschijnlijk achter in de zaal te wachten stond. Janet keek radeloos om zich heen en liep schokkerig verder zonder zich aan de maat te houden, de mensen fluisterden en gniffelden, de piano in de hoek dreunde onverbiddelijk verder. Mr Stevens kwam nog op de gedachte om vlak voor de microfoon in zijn handen te klappen. Terwijl de mars een climax bereikte die een bijna vierhandige indruk maakte, brak Mrs Abbot resoluut door onze meisjes heen, ze sleurde Janet naar een willekeurige plaats in de Central School waar ze vergat te lopen zodat er een gat in de rij viel, waardoor Mrs Abbot naar buiten kon springen. Miss Gollan dwarrelde nutteloos rond, maar Mrs Abbot duwde tegen Janet en bleef naast haar in het goede ritme lopen tot ze het had overgenomen alsof ze nooit meer zou ophouden.

Ik merkte pas bij de volgende dans hoe zenuwachtig het gebeuren mij had gemaakt. Terwijl de kleinen elkaar bij de hand namen en rondliepen, gewoon, huppelend, pittig of sloffend, al naar hun temperament, beefde ik en voelde ik mijn slapen kloppen. Ik stak een sigaret op. Overal werd gerookt, een blauwe waas bewoog langzaam verder in het licht en het werd in de zaal steeds benauwder. Ik hoorde af en toe een commandostem vanuit de gang door de deur die gesloten had moeten zijn en mijn gedachten dwaalden af, naar Mr Jones, Mr Jones, Mr Jones, zijn gespannen gezicht, zijn riem, dan Janet, Janet bij een Franse les, wat doe je daar, Janet – ik ben bezig, sir – Janet, wat doe je daar – ik ben bezig, sir, ik heb het druk – Janet, wat doe je daar, breng dat papier hier – o wat gemeen, sir, wat *gemeen*. Het hamerde in mijn hoofd, *wat doe je, wat doe je, wat doe je daar*, tot ik opgeschrikt werd door het applaus dat de kleinen opgelucht en bandeloos naar achteren deed stormen en tegelijk de dansers van de volgende dans uit hun schuilplaats riep en de vierkante onderwijzer aanzette tot een nieuwe mars.

Ik zag Mr Stevens in een kijkhouding naast zijn vrouw zitten, kinderen trokken voorbij, er klonk applaus ergens voor, ik dacht aan mijn duizeligheid en hoofdpijn en Mr Stevens stond al weer achter de microfoon. 'Dames en heren, dit is een dans door, laat mij eens kijken, door de meisjes van de laagste klassen, ja, de laagste klassen, dames en heren, van de Central School.' Ik herhaalde de woorden bij mezelf, verdraaide ze tot ze zich tegen Mr Stevens zelf keerden, en de meisjes maakten popelend om te beginnen een stampvoetend entree. Mr Stevens boog zich vertrouwelijk over naar zijn vrouw, Mrs Stevens vertrok haar mond en stemde in en gaf het door aan de vrouw van het bestuurslid. Dichtbij mijn plaats ontdekte een jongen van zes jaar die de handen diep in de zakken van zijn smoking hield dat zijn klapstoel piepte als hij van voren naar achteren wipte en kraakte als hij de volgorde omkeerde. Ik keek met pijnlijke half dichtgeknepen ogen naar de rokerige contouren van een Abschieds-dans: meisjes die zichzelf op een omslachtige manier de zaal uitwerkten waarom de ouders moesten lachen. Het werd onrustig op het balkon, het gekraak van snoepzakjes, het gegiegel en gepraat waren beneden duidelijk hoorbaar, de jongen in smoking krakpiepte steeds sneller, blijkbaar zonder iemand te storen, en Mr Stevens vrolijkheid werd steeds opdringeriger. John liep achter de rijen langs naar de gang. Waar zou Bernie zijn? Waar Mr Smith? Zou Mr Smith zijn vrouw hebben meegebracht? Ik probeerde mij Mrs Smith voor te stellen en keek weer naar Mrs Stevens en de vrouw van het bestuurslid die een benauwd gezicht trok achter de rug van Mr Stevens.

'Ja, dames en heren, en mag ik nu uw aandacht vragen voor de vierde dans, de vierde dans. Het is een dans door, laat mij eens kijken, dames en - laat mij eens kijken, door, ik geloof dat ik het hier heb, hier staat: de oudere meisjes van de Central School, ja, dames en heren, het kan haast niet anders, dat moet hier wel staan, hier zie ik: Central, het is nogal slordig geschreven, geen goed voorbeeld, ha ha, Central, het moet wel zo zijn dat dit een dans is, dames en heren, door de meisjes, de oudere meisjes van de Central School.' En ze kwamen huppelpasjes maken en tergend vervelende rondgangen, Sherill, Alison, Ann die haar best deed en Shirley die grijnslachte en haar plooirok liet opwaaien, wat met de dans niets te maken had, en zwaaide. Ze zwaaide naar iemand uit het publiek, een hand verrees boven een haag kijkers, Shirley danste zwaaiend verder.

Ik zag dat het de hand van Petra was.

Waarom had Petra niet mee mogen doen? Mrs Abbot had het gezegd. *Ze zei dat ik niet mee mocht doen.* Ik kon alleen haar zwarte haar en haar voorhoofd zien, verder ging ze schuil achter kijkende meisjes. Wat had Mrs Abbot gezegd? Terwijl Mrs Abbot Shirley bij de arm pakte en door elkaar schudde herinnerde ik me, dat Petra een smerig briefje had geschreven. Maar dat was lang geleden. Wat zou er van dat briefje geworden zijn?

'Dames en heren, dames en heren -' begon Mr Stevens weer opgewonden en niet zeker van zijn zaak. Ik stond op en liep naar de gang om in rust mijn hoofd, nek en handen met een zakdoek af te vegen.

Er klonken voetstappen. Mr Jones kwam mijn kant uit.

'Ben je nog hier, Henk?'

'Ja,' zei ik. Aan weggaan had ik zelfs geen ogenblik gedacht.

'Je kunt gemakkelijk weg. Feder weet dat we hier zijn.'

'O.K. *Thanks.*'

'Ik heb Feder gezegd dat je hier was.'

'*Thanks.*' Mr Jones draalde.

'Het is bijna pauze,' zei hij.

'*All right.*'

'Ga je niet weg?'

'*I'll be going in a minute,*' zei ik.

'Ik ga weg.'

'*All right. See you to-morrow.*'

Mr Jones aarzelde, ontevreden. Dan keerde hij zich bruusk om en liet mij staan.

Toen ik mijn plaats weer innam was Petra weg. Ik keek moedeloos naar *Little Miss Crinoline*, dat net begonnen was. De allerkleinsten hadden een kring gevormd, de meisjes in luchtige witte jurkjes, de jongens in smoking, met een stralende Miss Grumbie in hun midden. Een houten huis met een rood dak stond op het toneel. Old Mac had het gebouwd. De microfoon was opzij gezet. Terwijl de kring het versje '*Little Miss Crinoline*' fluisterde beklom een meisje de trap naar boven. Ze viel bijna over haar hoepelrok en beurde hem aan één kant zo ver op dat ze, wat het publiek betrof, in haar onderbroek stond. Er werd zwak gelachen. Hier en daar klonk een vertederd 'O' en 'Och.' Het meisje merkte niets. Ze ging achter de kale stoelen langs het huisje in. De eregasten keerden zich om om nog iets te kunnen

zien. Het liedje werd opnieuw ingezet. Een jongen uit de kring klom naar boven, liep achter de kale stoelen langs en bonsde op de deur van het huis. Juffrouw Hoepelrok deed open, ze zeiden iets tegen elkaar, de jongen gaf haar een hand en ze liepen samen naar de trap. Vóór het meisje afdaalde begonnen een paar mensen te lachen, maar ze hield haar rok neer. Miss Grumbie maakte plaats en het paar voerde in de kring een rondedans uit, waarbij ze elkaar met hoog boven hun hoofd gehouden handen vastpaktten.

Hoewel er concerten gegeven werden in het stadhuis en er verder van alles werd gedaan was er koffie noch limonade te koop. Voor versnaperingen was niet gezorgd, zodat niemand troost kon zoeken in prikkellimonade. In plaats van door rietjes zuigen of blazen moesten de leerlingen naar ander wangedrag omzien. De dommen stonden maar wat, de meer begaafden verscholen zich achter de pilaren om hun ouders schrik aan te jagen of in de rug aan te vallen. De kleinen hingen dodelijk vermoeid in de grote klapstoelen en omarmden gepend de rug alsof het een kussen was. Sommige meisjes hadden hun ouders gevonden en vertelden ze hijgerige en onsamenvangende verhalen. Op de dansvloer hield Mrs Feder het bestuurslid aan de praat en maakte Mr Stevens aan het lachen. Ik liep de gang op tot bij de ingang en vond John in gesprek met Miss Grumbie.

'Hi,' zei ik.

'Hallo,' zei John.

'Weet je waar Bernie is?'

'Nee.'

'Heb je George gezien?'

'Nee, Henk.'

'Hij zegt dat we weg kunnen gaan.'

'Weg? Hoe komt hij erbij? Ik denk er niet over!' Miss Grumbie schaterde.

'All right,' zei ik.

Ik slenterde verder door de gang met zijn zwembad echo, voorbij de verwarde klassen, de verstandige jongens uit 11a die wel wisten dat ik dagelijks met een mond vol tanden voor ze stond en uit 'Plats du Jour', dat ik als leerboek gebruikte, zelfs het eenvoudige 'poulet sauté à la paysanne' niet bereiden kon, de ouders die verantwoordelijk voor ze waren, de jolige vaders met een fles in de binnenzak, de norsen en

de netten, die een door en door prettige avond hadden gehad en het contact met het personeel zo hadden gewaardeerd.

'Heb jij Petra gezien?'

Ik schrok alsof ik ergens op betrapt was. Mrs Abbot stond naast mij in haar zwarte jurk met een krans van bloemvormige gaatjes bij de hals.

'Petra? Ik? Nee.'

'Ik wil dat kind spreken!'

'Ik heb haar niet gezien. Wat is er gebeurd?'

'Ik ben woedend. Ik moet haar naar huis sturen. Meteen.'

'Wat heeft ze dan gedaan?'

'Ze moet meteen naar huis.'

'Maar wat heeft ze gedaan?'

'Verschrikkelijk! Waar is Wendy Gollan? Heb jij Wendy gezien? Ze is altijd weg!'

Mrs Abbot haalde haar schouders op en liep van mij weg. De zangonderwijzer van de lagere school die al het zingen na de pauze zou leiden en Mr Smith had uitgeschakeld passeerde drukdoenerig en zwaar, met een stemvork in zijn vuist.

Ik keek de zaal in. Er was bijna niemand meer. Het lawaai klonk ver weg. Het licht was gedempt. De vloer leek grijs en stoffig, de pilaren vuil, de ruimte onmetelijk. De zijgangen onder het balkon met rijen lege stoelen waarop de jassen achtergebleven waren lagen nu in het half-donker. Ik liep tussen de stoelen door en wilde ergens afgezonderd gaan roken en vond Petra op de donkerste plaats.

Mijn adem stokte. Ze stond op zodra ze me had gezien. Ze keek me achterdochtig aan, met haar hoofd gebogen, in haar diep rode avondjurk, doorzichtig, volstrekt *off the shoulder*.

'Hallo, sir,' fluisterde ze en begon dadelijk te lopen, vlak langs de muur waar het het donkerst was. Ik volgde haar ingesneden rug. Ze slingerde en maakte grote passen. Ze steunde bij elke stap tegen de muur.

'Petra,' fluisterde ik. Ze liep sneller, haar hielen zwikten boven de naaldhakken, haar jurk suisde tegen de muur en haakte aan de stoelen. Terwijl ze hem losmaakte keek ze achterom. Ik stak mijn hand op dat ik met haar wilde praten, dat ze niet bang hoefde te zijn. Ze liep haastig verder.

Een jongen uit 11a dwaalde door het midden van de zaal en zag mij.

'Mrs Abbot zoekt u, sir,' riep hij.

'Wat moet je hier?'

'Mrs Abbot zoekt naar u, sir.'

'Ga weg. Je mag hier helemaal niet komen,' snauwde ik.

'*All right,*' zei de jongen en droop verontwaardigd af. Bij de volgende hoek bleef Petra plotseling tegen de muur staan, haar handpalmen plat tegen de stenen. Haar haar viel naar voren. Ze stond klaar om te huilen of te schreeuwen. Een machtig geluksgevoel maakte zich van mij meester.

'Petra,' zei ik.

'*Yes, sir?*' op een toon die tegelijk onderdanig, vleiend en angstig was. Haar wantrouwen verdween, ze begreep en wachtte af.

'Petra?'

'*Yes, sir?*'

Ik keek in verwarring naar haar schouders.

'Petra? Heb je Mrs Abbot gezien?'

Ze verstarde. Haar argwaan was teruggekeerd. Ze zag bleek, haar wenkbrauwen waren gitzwart.

'Sir? Heeft u Mrs Abbot gezien?' Ze ging rechtop staan en trok haar jurk bij de heup naar beneden. Ik knikte.

'Ze zoekt naar je.'

'Waar is ze, sir?'

'Ze is naar buiten gegaan, de gang op – Wist je dat ze naar je zoekt?'

'Shirley heeft het me verteld, sir.'

'Je moet oppassen. Ze is op de gang. Ze zoekt naar Miss Gollan. Ze zullen je samen vinden.'

Ik bleef haar aankijken. Ze onderging mijn blik met neergeslagen ogen.

'Was ze erg kwaad, sir?' fluisterde ze.

'Als ze je vindt stuurt ze je naar huis.'

'Zei ze dat, sir?'

'Ja.'

'Ik vind er toch niets aan, sir.'

'Je moet oppassen, Petra.'

Ze gaf geen antwoord en bleef met een gefronst voorhoofd voor zich kijken. Ineens viel ze met onverwachte heftigheid tegen mij uit.

'Mrs Abbot is gek, ze is gek, gek, gek. Miss Gollan ook. Gek zijn ze, gek.'

'Ssstt,' waarschuwde ik. 'Als je hier blijft vinden ze je vast.'

Ze werd rustiger.

'Ik zal in het donker blijven, sir. Hier vindt ze me toch niet.'

Petra knikte als om zichzelf te overtuigen. Ze zou hier blijven tot het eind van de avond. Dan zou ze zich misschien trots in het openbaar vertonen. Mrs Abbot en Miss Gollan dwingen om een nieuwe straf te verzinnen, die haar niet meer zou kunnen raken.

'Heeft u Ann gezien, sir?'

'Ann? Nee. Misschien kan ik haar vinden. Wil je met haar praten?'

'Als u haar ziet, wilt u haar dan hierheen sturen, sir? Zegt u maar links onder het balkon, sir.'

De stemmen van Mr en Mrs Feder klonken zwak door de muur tot ons door. We konden niet verstaan wat ze zeiden. We hielden onze adem in en lachten toen het geluid was weggestorven.

'All right. Wil je Ann spreken? Moet ik iets van je zeggen?'

'Nee, sir. Stuurt u haar maar hierheen. *Please, sir, please -*

Op de gang liep ik tegen de stroom in. Ik was angstig en schaamde mij voor het zweet dat op mijn voorhoofd stond.

'Sir! Sir!' riep Shirley, 'Sir!'

'Heb je Ann gezien,' vroeg ik op een gebiedende toon.

Ik verafschuwde haar magerheid, haar lelijkheid, haar grote vrolijke mond en haar steile haar.

'Ann, sir? Zoekt u Ann, sir?'

'Heb je haar gezien?'

'Wilt u met haar praten, sir?'

'Heb je Ann gezien? Je kunt toch wel antwoord geven!'

'Oh no, sir. Ik heb Ann niet gezien, sir. *No, sir,*' en ze sprong haastig bij me vandaan. Ze had van alle meisjes van Kensington verreweg het vlugste verstand, ze kende alle mogelijkheden tot verraad, alle verplichtingen van loyaliteit. Ze vertrouwde mij niet.

De lengte van de pauze maakte de kinderen opstandig. Ze joelden en ik moest ze met maaierende armen van mij afhouden nu ik de gang op en neer liep, wanhopig zoekend naar Ann. Ik had alle gevoel voor richting verloren. Ik stuitte op John en Miss Grumbie op een beschutte plek, zei 'o' en liep dadelijk verontschuldigend weg. 'Waar is Ann?' vroeg ik Sherill zonder op een antwoord te wachten. Plotseling zag ik Bernie, in gesprek met drie kinderen. Hij moest het weten. Ik liep op hem af, maar aarzelde, bleef staan, maakte een omweg om hem te

vermijden en kwam terecht bij een groep Central jongens in koor-kostuum die tegen elkaar stonden op te scheppen. Even verder zag ik Miss Gollan. Zij zou het ook weten. Zou Mrs Abbot haar niet gevonden hebben? Of zou ze de achtervolging hebben gestaakt in een moment van verslapping om liever een zachte geluksroes uit te vieren te midden van haar meisjes dan Petra de straat op te jagen uit plichtsgevoel?

Ik stond achter een pilaar, een bel luidde, ik wist dat ik verloren had. De mensen gingen terug naar hun plaatsen en ik herkende niemand meer in de drukte. Stoelen kraakten, iemand tikte op de microfoon, een tik om te zien of de versterker nog werkte en nog een paar, om het aardige geluid. Ik ging terug naar mijn oude plaats onder het balkon, dichtbij het podium.

Ik ontdekte Ann met haar boos gezicht aan de overkant toen de jongens het toneel opstommelden om de liederen die de inspecteurs in verrukking hadden gebracht met meer verve en grotere vrijheid ten gehore te brengen. Het had geen zin om te proberen haar nog te bereiken. Petra was nergens te zien. De jongens stelden zich op. Ze gingen uit van de A van Mr Wattsons stemvork in plaats van die van Mr Smith, of Mr Wattsons interpretatie daarvan en zijn daarop gegronde opvatting van een tertinterval, dat de jongens met één scherp oor naar Mr Wattson op hun manier overnamen. Ze eindigden met *Getting to know you*, een harde schreeuw aan het eind, harder dan toen de inspecteurs er waren, op aanwijzing van de dirigent die vermoedde dat de ouders wel wat meer konden verdragen, en zo bracht hij iedereen tot een bevrijdende lach.

Mr Stevens hield een slotrede, de mensen stonden op en werkten zich in hun jassen. Ik wachtte tot het gedrang minder was geworden en liep naar de uitgang. Miss Gollan kwam naast me lopen. Ze had haar schouders opgetrokken.

‘Ik heb je de hele avond niet gezien,’ zei ze.

‘Ik u ook niet.’

‘Niet? Wij zaten daar bij elkaar, de hele avond. Rechts. Bernie ook. Heb je Bernie niet gezien?’

‘Bernie?’

‘Ja. Bernie zat daar ook. Waarom kwam je niet bij ons zitten?’

‘Waar zaten jullie dan?’

'Rechts.' Ze wees achter zich.

'O daar.'

Een koude tocht woei ons om de benen. Mrs Abbot voegde zich bij ons.

'Zo,' zei ze. Miss Gollan begon te zuchten.

'En toch ging het erg aardig,' zei ze tegen Mrs Abbot. Het klonk alsof ze Mrs Abbot een stap voor wilde zijn.

'Natuurlijk,' zei Mrs Abbot.

'En de *ouders* hebben zich zo kostelijk geamuseerd. Ze vonden het enig.'

'*Is that so?*' zei Mrs Abbot. 'Heb jij nog met ze gepraat?'

'Nee, maar je kon het aan hun gezichten zien. *Ze genoten!*'

Mrs Abbot die de moeder van een dochter was zei niets. In de grondeloze verveling van het ogenblik achtervolgde ik Petra om stoelen heen en achter pilaren om tot zij zich gewonnen gaf in een omhelzing waaruit ze zich veel later langzaam losmaakte om mij in de ogen te kijken en beloftes te doen voor morgen. Dat beeld zou ik in elk geval van het schoolbal kunnen bewaren om er sterkte uit te putten op momenten van verslagenheid.

'En natuurlijk moest Shirley toch weer gek doen,' zei Mrs Abbot. 'Maar ze is nog niet van me af. Ze doet het met opzet.' Mrs Abbot keek vastberaden voor zich.

'Zeg, heb jij Petra nog gezien,' vroeg ze ineens.

'Petra! O Petra! Was dat niet verschrikkelijk!' Miss Gollan zuchtte en schudde haar hoofd.

'Heb je haar nog gezien? Waar was dat kind gebleven?'

'Ik kon haar nergens vinden,' zei Miss Gollan. 'Ze heeft zich in de pauze vast ergens verstopt.'

'Ik zal haar morgen meteen bij me laten komen,' zei Mrs Abbot beslist, 'dan zullen we haar eens goed onder handen nemen. Gisteren zeg ik nog tegen haar, ik zeg -'

'Waarom mocht ze eigenlijk niet meedoen?' vroeg ik met moeite. Er viel een stilte.

'*Gosh, she's got a dirty mind,*' zei Miss Gollan toen.

Mrs Abbot blies verontwaardigd door haar neus.

'Petra,' ging Miss Gollan verder, 'vreselijk! Ze zegt de vreselijkste dingen. *She really has got a filthy mind.* Petra.'

'Ik neem haar morgen meteen goed onder handen,' zei Mrs Abbot.

We deden een paar stappen zonder iets te zeggen.

'Toch vind ik dat *Little Miss Crinoline* erg goed ging,' zei ik toen.

Miss Gollan zuchtte na over Petra en peinsde erover hoe dat meisje aangepakt moest worden. Mrs Abbot deed alsof ze mij niet had gehoord.

'Ik begrijp niet waarom u dacht dat het niet goed zou gaan,' vervolgde ik. 'Het was een moeilijk stuk, maar Miss Grumbie heeft het er prima afgebracht. Ze dansten en zongen ontzettend goed.'

'Miss Grumbie wil altijd wat anders,' liet Mrs Abbot zich tot mijn voldoening ontvallen. Miss Gollan knikte.

'Ik vond dat het erg goed ging,' zei ik, maar we waren nu te dicht bij de buitendeur gekomen om het gesprek voort te zetten.

Ik haatte Ian Young omdat hij overal zijn vader en moeder bijhaalde. Hij maakte zijn strafwerk niet, omdat zijn vader het niet wilde hebben. 'En wist je vader dan precies wat je gedaan had?' vroeg ik hem eens. Hij knikte drie maal bevestigend. Hij droeg altijd een korte broek die tot over zijn knieën hing. 'Wist je vader werkelijk precies wat je gedaan had? Heb je het hem allemaal eerlijk opgebiecht?' Ik keek hem opdringerig in zijn onbetrouwbare ogen. Nee, schudde hij. Ik vond die lange korte broek een aanfluiting. 'Wat?' vroeg ik. Hij gaf geen antwoord. 'Is het nu ja of nee?' Ian keek naar de deur waarachter David Lloyd Higginbotham al een tijdlang gezichten had staan trekken. Ik zag de aanloop tot een glimlach op Ians gezicht, een zenuwtrekking waaraan David Lloyd zou kunnen zien dat er geen reden tot ongerustheid was. 'Is het nu ja of nee?' schreeuwde ik vlak bij zijn oor. Hij schrok. 'Wat, sir?' Ik zweette. Ik was bijna vergeten wat ik had gevraagd. 'Heb je je vader *eerlijk* en *precies* verteld wat je hier hebt gedaan? Of heb je maar wat gekletst? Spreek op!' 'Mijn vader zei dat ik het niet hoefde te maken, sir,' zei hij. Hij sidderde, maar zijn sluwe ogen bewogen in de richting van David Lloyd. Ik schudde Ian door elkaar, liep met groteske, schuivende passen naar de deur, rukte hem open en nam David Lloyd bij verrassing, ik schudde hem en duwde hem struikelend in de richting van de trap, ik ging het lokaal weer in en greep Ian bij een arm, ik schopte tegen de bank, kneep Ian in zijn biceps, schudde hem tot hij kreunde en duwde hem plat tegen de muur. We bleven hijgend tegenover elkaar staan. Ian klappertandde. Hij haalde een zakdoek uit zijn zak om er zijn vochtig geworden ogen mee te betten en tegelijkertijd rolden er vijf glazen stuiters over de vloer.

Deze morgen was hij zonder het te vragen naar zijn stalen kastje achter in de klas gelopen.

'Ian,' riep ik hem na. Iedereen keek achterom. Ian glimlachte en wiegde van het ene been op het andere. Hij hield de armen strak langs zijn lichaam, wat de klas aan het lachen bracht.

'Ian! Wat-ga-je-doen?'

'Mijn boeken pakken, sir.'

Ik beval hem om naar zijn plaats terug te gaan. Op zijn terugweg ontmoette hij een meisje met een etui in haar hand. Hij bleef wijdbeens voor haar staan. Ze hield halt. Ian sloeg haar met een bliksemsnelle armbeweging het etui uit de vingers, zodat het op de vloer openbarstte. Er ging een gezoem op in de klas. Het meisje nam een rusthouding aan en begon intens verdrietig te huilen. Ik liep naar Ian en dwong hem om de potloden en andere bezittingen op te rapen en zette hem weer op de voorste bank.

Er heerste een lauwe, kleffe sfeer in de klas. Op de gang werd nog druk gelopen. Ik haalde het Franse boekje uit mijn tas en opende het op de bladzij waarop een jongetje op klompen, met lange wollen kousen, een stijve korte broek, een matrozentrui en een pet met brede klep, aan een sloot zat te vissen.

'Bladzij tweeëndertig. *Le Pêcheur!*' schreeuwde ik, hoewel het nu rustig was. Van al het schreeuwen had ik voortdurend pijn in mijn keel; geen pijn eigenlijk, maar een gevoel alsof er iets in het keelgat begon te zwellen, waardoor mijn stem van klank veranderde.

Terwijl ik mijn beide armen ophief met een bedoeling die ik terstond vergat, zag ik dat Ian op de achterste bank zat naast Karlson, die ik had geïsoleerd. Het was een elfjarige buffel, die slecht sprak, maar goed kon stompen en trappen. Ik verzette de tafel met een schor geknars, richtte mij zo hoog mogelijk op en wees op Ian.

'Wat doe je daar?'

Ik wist in elk geval dat een leraar zo veel mogelijk zinloze vragen moet stellen en op een antwoord aandringen. In het gunstigste geval wordt de leerling hierdoor murw gemaakt, waarop een natuurlijke rust volgt, of anders wordt er een opstandigheid mee bereikt, die in een schoolklas zo laakbaar is dat de strengste straf kan worden toegepast.

Ian keek schuin naar Karlson en nam niet de moeite om 'niets, sir' te prevelen.

'Ian, wat doe je daar?'

‘Wat, sir? O! Hij wenkte me, sir.’

‘En jij doet dus wat andere jongetjes zeggen! Dan ben je nog een veel grotere idioot dan ik dacht!’

Ik nam hem mee om hem te slaan. In de leraarskamer zat George Jones aan zijn schrijftafel, met zijn rug naar me toe, zijn hoofd in zijn handen. Zijn rode slipover was van achteren opgekropen. Mrs Abbot en Miss Gollan waren vlakbij elkaar gaan zitten. Ze bekeken een foto van een filmster. Miss Gollan hield hem een eindje van zich af, zodat Mrs Abbot hem goed kon zien. Miss Gollan glimlachte vluchtig naar me. Terwijl ik de riem van bovenop de kast nam beantwoordde ik haar teken van verstandhouding met een grimas. Mrs Abbot had haar handpalmen op haar brede dijen gelegd, ze hield haar benen ver uit elkaar en zette de hakken op de vloer, de tenen omhoog. Terwijl ik mij in positie bracht en omkeek of ik voldoende ruimte had om kracht te zetten, zei Mrs Abbot: ‘Ik beoordeel de mensen naar hun mond.’

Ian had zijn hand zo ver mogelijk naar voren uitgestrekt, plat, de duim naar binnen, zoals voorgeschreven was. Hij keek met een verbeten gezicht opzij.

Mijn eerste slag zwipte door de lucht en miste. George keek even achterom, met een uitdruktingsloos gezicht, zonder te lachen.

‘Aan de lippen kun je alles zien. Ze zeggen dat je naar de ogen moet kijken, maar ik concentreer me nooit op de ogen,’ zei Mrs Abbot. Ze schoof haar hakken over de houten vloer.

De volgende mep was een treffer die een droog kletsend geluid maakte. Ian schrok, sidderde, maakte lipbewegingen alsof hij iets wilde zeggen en keek naar de hand waarop een diep-rode striem was opgeschoten. Ik had het gevoel dat ik me bijzonder stuntelig gedroeg.

‘Omhoog houden. Op schouderhoogte,’ blafte ik.

‘Wat kun je dan aan de lippen zien?’ vroeg Miss Gollan. Ze zag er warm en vlekkerig uit. ‘Ik houd niet van dunne lippen. Of dikke lippen. Dunne lippen duiden op wreedheid.’

Toen ik een correctie aanbracht in Ians positie die slordig was geworden, barstte Miss Gollan in lachen uit.

‘Wat vind je van Shirley Brassey?’ gierde ze, voorover buigend.

Ian kromp ineen, hij bedekte de opnieuw gekwetste hand met de andere, de broekspijpen fladderden om zijn benen. Hij huilde niet, maar de tranen welden op.

‘Wat vind je dan van Lew Hoads lippen?’ vroeg Mrs Abbot.

'Ik kan Hoad niet uitstaan.'

Terwijl ik Ian een verpletterende slag toediende, die een meisje dat de leraarskamer kwam binnenstuiven van schrik deed verstijven en daarna rechtsomkeert maken, draaide George zich om met de *Picture Post*. Ik vroeg me af waarom ik Mr Jones niet over zijn gezicht striemde, het zou in een moeite doorgaan.

'Wat vind je van haar lippen?' vroeg hij.

Hij keek de dames aan met een blik die barstte van suggestie, terwijl hij ze een foto van een pin-up girl onder de neus hield.

'En wat vind je van haar nachtpou?'

Mrs Abbot knorde door haar neus. Ze schopte met haar hakken op de grond.

'Wat ga je nu doen?' vroeg ik Ian op zachte toon.

'Wat, sir?'

'Wat ga je nu doen?'

'Wat bedoelt u, sir?'

'Ga je nu weer gek doen?'

Zijn hoofd bibberde, alsof hij ja wilde zeggen en even te laat begreep dat ik nee wilde horen.

'Ga je nu rustig op je plaats zitten?'

'Yes, sir. Yes, sir,' zei hij snel.

Ik gaf Ian een knikje waarop hij in draf de kamer uitliep, zijn handen langs elkaar wrijvend.

Ik stond in de leraarskamer en slingerde de riem besluiteloos heen en weer. Mrs Abbot fluisterde iets tegen Miss Gollan. Miss Gollan fluisterde iets terug. Ians hand was rood geworden. Hij had verbaasd naar zijn hand gekeken. Wat moest ik met de riem doen? Ik rolde hem op en legde hem op de kast, waarbij ik over Mrs Abbot en Miss Gollan heen moest reiken.

Toen ik naar de gang wilde lopen, draaide Mr Jones zich plotseling om en hield mij staande met een hoofdbeweging.

'Henko, je weet het?'

Ik keek hem onzeker en humeurig aan.

'Die gaat binnenkort weg,' verduidelijkte hij, met een ruk van zijn hoofd omhoog, naar waar de riem lag.

'Waarom?'

Er kwam een glimlach op het gezicht van Miss Gollan. Ze begreep Mr Jones.

'We krijgen bezoek.'

'Bezoek?'

'Yes, *chum*. En je zult genoeg te doen krijgen.'

Mr Jones knikte. Hij overhandigde me bij deze geheimzinnige woorden een brief, waarin de inspecteurs ons een diepgaand vierdaags bezoek in het vooruitzicht stelden, en wel over veertien dagen.

'Je weet wat dat betekent?' Mr Jones had een dreigende houding aangenomen. Ik knikte.

'Voor jou: niets. Voor ons: promotie of niet.'

Hij keek me waarschuwend aan alsof hij bang was dat ik met de inspecteurs zou gaan praten.

Zij hadden het hele jaar gesprekstof geleverd. Hun namen waren steeds weer genoemd, de goeden waren tegen de kwaden afgewogen, er waren gissingen gemaakt over de tijd dat ze komen zouden en wie wij zouden krijgen, ze waren geprezen, met een enkel handgebaar afgedaan en zelfs bespot, maar ook dat kon hun onbepaalde macht niet beknotten: zij maakten het *inspector's report* met een waardering die leiden kon tot promotie naar een hogere 'klasse,' een betere school en meer loon. Leraar en leerling ontmoetten elkaar hierin, dat ze een heel jaar noeste arbeid verrichtten voor een doorslaggevend eindrapport.

'Jij blijft hier toch niet,' zei Mr Jones.

'En gaat die riem dan weg?' vroeg ik.

Hij knikte veelbetekenend.

'Die wordt opgeborgen, *chum*, in de la. De la gaat op slot.' De eigenaardige traditie in het Australische schoolsysteem, dat inspecteurs hun bezoek tijdig aankondigen, had iets geruststellends en tegelijk sinisters. Het was al laat in het jaar en er zou in die veertien dagen hard gewerkt moeten worden. We moesten oefenen om ons nauwkeurig aan de lesrooster te houden, want zij zouden van klas tot klas zwerven en hadden het recht om op willekeurige momenten te komen luisteren. Ze zouden de administratie controleren, die in een beginstadium was gebleven en die de volle aandacht van Mr Smith en Mr Jones zou vergen. Het examenwerk van de vorige 'terms' moest op stapels klas bij klas ten toon gesteld worden, zodanig gevouwen dat zij *in een oogopslag* inzicht zouden kunnen krijgen in de prestaties van de leerlingen. Deze waren zonder uitzondering van hoog gehalte, maar het examenwerk lag onder stof bedolven, in een onbeschrijflijke chaos, in een

hoek van de kamer. Ze zouden de syllabus van elk van ons bestuderen, een gedetailleerd werkstuk, dat voor elke week nauwkeurig beschreef hoeveel werk er verricht was. Ik wierp een afgunstige blik op Miss Gollans bureau waar een syllabus van een halve meter lengte lag die ze dagelijks bijschaafde. Aan het begin van het jaar was de syllabus van mijn voorganger onvindbaar gebleken en ik was er niet toe gekomen om er zelf iets aan te doen.

Toen ik Mr Jones twee dagen later mijn problemen voorlegde, was de bedrijvigheid al begonnen. Vijf meisjes waren in de leraarskamer papieren aan het sorteren. Het was er niet uit te houden. Mr Jones luisterde onrustig naar mij en ergerde zich dat ik hem nog extra-werk bezorgde nu hij het al zo druk had.

'We zullen zien, *chum*,' zei hij. Hij raakte steeds meer gehecht aan dat *chum* en het maakte me steeds kwader.

Maar een dag later overhandigde hij me vier lappen dik papier, terwijl hij zijn neus reutelend ophaalde en met zijn pink in zijn oog wrikte. Hij had ze bij een bevriende school betrokken. Ze waren beschreven door iemand met een steil handschrift dat zich niet liet afleiden van de oude wetten van dik en dun.

'Wil je dit in je eigen fraaie hand uitschrijven?'

Ik las de syllabus door en trok een bedenkelijk gezicht. Hij had weliswaar betrekking op hetzelfde blauwgekafte boekje, maar het programma leek in geen enkel opzicht op mijn vrijzinnige slingerang door de taal.

'Je kunt er nog wel wat aan veranderen,' zei George begripend, 'kijk, je zet hier -'

We voerden ons gesprek, terwijl de meisjes pakken examenpapier op elkaar sloegen om het stof eruit te krijgen. Er hing een grauwe waas in de kamer. Een meisje kwam met twee stapels op mij af en deed alsof ze mijn hoofd er tussen wilde vangen. Ik ontweek haar en zij schaterde het uit, zonder dat Mr Jones iets zei. Deze Anthea werd voorgetrokken: Mr Jones begroette haar 's morgens met '*hi, blossom*', hij gaf haar soms een flesje Coca Cola cadeau of een stukje kauwgom zonder dat hij van haar een tegengebaar verlangde, voor zover ik kon nagaan.

Ik nam een middag vrijaf om de syllabus voor de verschillende klassen over te schrijven en geloofwaardig te maken en Miss Gollan werd voor mijn klas geplaatst. Ze leerde de kinderen een Frans liedje waarbij

in de handen moest worden geklapt. Aan de hand van de voorbeelden tekende ik een gevariëerd en omvangrijk programma, waarbij ik een aantal degelijke herhalingen verzoon om een zekere achterstand in te halen, want als elke leraar wist ik dat het bij het taalonderwijs aankomt op repeteren: repeteren en nog eens repeteren. Aan het eind van de middag hechtte Mr Jones vluchtig zijn goedkeuring aan mijn werk.

Op een morgen kwam een gillende menigte de trap op. Meisjes krijsten met wijd-open monden en sloegen zich in ontzetting de groezelige handen voor het gezicht. Mr Jones kwam met vuurrode wangen achter ze aan, in zijn rode slipover, zijn ogen tegen het licht dichtgeknepen, zijn vaal-grijze haar op zijn schedel geplakt. Hij glimlachte. In zijn linkerhand hield hij een dode rat bij de staart. Hij kwam met een jarig gezicht de leraarskamer binnen, deed Mrs Abbot opspringen en Miss Gollan loeien. Mr Jones hield de rat hoog, het dier hing zwaar en slap, de voorpoten bijna tegen de snuit.

'Ik heb hem gisteravond doodgeslagen,' zei hij, met zijn kin omhoog. Hij legde het beest achteloos op een lunchbord.

'Nee, daar niet,' stooft Mrs Abbot op.

Bernie, John en Mr Smith kwamen nieuwsgierig van achter hun bureautjes vandaan, want een rat op een lunchbord verschilt wezenlijk van een die aan zijn staart neerhangt.

'Ben je gek! Op het bord! Weg, weg, weg... Doe dat vieze... Waar heb je hem vandaan?'

'Ik heb hem gisteravond doodgeslagen. In de keuken. Ik had hem bijna gemist.' Hij lachte voluit.

Toen het nieuwe van de rat af was gingen de dames aan hun werk. 'Stel je voor, een rat,' was voorlopig het laatste dat we van Mrs Abbot hoorden. Mr Smith steeg op naar zijn handenarbeidlokaal waar nu een keurtroep onafgebroken versieringen en kunstdruksels aan het maken was. Mr Jones zette zich aan zijn bureau. Hij legde de rat zorgvuldig languit voor zich neer, de staart in een rechte lijn met het lichaam, hij betastte hem, duwde een kuiltje in zijn lijf, liet het weer opkomen en bekeek hem een tijdlang peinzend. Toen ging hij met een ruk kaarsrecht zitten en maakte hij ontstemde keelgeluiden. Hij schudde een stapeltje *Picture Posts* op orde, borg ze weg in zijn bureau en haalde een dik boek over biologie uit zijn tas, hij legde het met een klap neer, zodat de rat beefde, bladerde er haastig in en begon te lezen met de duimen in zijn oren.

Mijn les in 11a werd onderbroken. Toen ze eindelijk wisten wat windmolen in het Frans is klopten vier jongetjes aan; ze kwamen dadelijk daarop binnen.

'Sir, mogen we een werkje doen, sir? Mogen we een werkje doen? Sir? Een werkje?' vroegen ze.

Het werd onrustig in de klas. De jongetjes waren even hoog, ze zeulden een houten bord dat de lengte had van vier schoolborden en dat met hard blauw papier was beplakt met zich mee. Ze keken me aan met blikken vol koortsachtige opwinding.

'Voor Mr Smith, sir.' Ze knikten.

'Wat?' vroeg ik.

'Ophangen, sir. Ophangen aan de muur, sir. Aan de muur hangen.' Zodra ik mijn toestemming had gegeven marcheerden ze in strakke pas verder naar binnen, stootten bij het draaien tegen een punt van de voorste bank, zodat er een flard papier loskwam, en stompten en duwden onder een vijandig gefluister de jongetjes in de banken bij de zijmuur aan de kant.

'Allemaal hier kijken! Daar is niets aan de hand! Hee, jij daar! Waar kijk jij naar?'

'Ik, sir?'

'Ja, jij.'

'Ik kijk niet, sir.'

Ik las een rijtje namen van vogels voor, zoals een buizerd, een aalscholver, een winterkoninkje, en liet ze een voor een een woord nazeggen.

'Wat, sir?'

'Une buse. Une buse...'

'Och, stomme lul, kijk uit. Ga van dat papier af, zak.'

De leider van de vier wierp zich op iemand op de voorste bank, die zijn voet op het bord had gezet.

Ik begon tabak te krijgen van die jongetjes van Mr Smith.

'Hou je bek,' schreeuwde ik.

Jongens sisten geschrokken en wisten niet of ze lachen moesten of doodstil zitten, meisjes brachten hun hand voor de mond zoals ze het ouderen hadden zien doen wanneer ze een morele schok ontvingen. De jongens van Mr Smith tilden het bord boven hun macht, ze kreunden en schuifelden met hun voeten.

En natuurlijk was het Bronwyn Cooper die mij terecht wees.

‘Mooie taal voor een leraar, sir,’ zei ze.
‘Ja,’ zei ik. ‘We gaan schriftelijk werk maken.’

Mr Jones had zijn rat gekookt. Hij had hem opengesneden met een mesje uit de snijdoos die hij in zijn studententijd had gekocht en hij had hem op een plankje vastgehecht binnen een vernuftige figuur van spijkers, waartussen fijn garen gespannen was, dat twee met uiterste precisie gekorven kleppen in de buik van de rat openhield, zodat je de rozige ingewanden op hun plaats kon zien liggen. In het biologische handboek stond een afbeelding met eronder een beschrijving hoe het moest. Mr Jones hield het plankje zwijgend voor mij op.

Jim Maxwell kwam aarzelend binnen.

‘Sir, heeft u een werkje voor me, sir?’

Mr Jones boog zich naar hem over en keek hem strak aan.

‘Ruk uit!’ brulde hij. Jim Maxwell draafde af.

‘Dat is voortreffelijk,’ zei ik. George knikte.

In de pauze liep ik bedrijvig het 11a lokaal binnen. Miss Gollan had haastig van het blauwe bord, dat daar voor het gerief van ons allen was opgehangen, gebruik gemaakt, zodat ik mij met een hoekje moest behelpen. Ik plakte daar een kleine foto van de Eiffeltoren en een verbleekte schets van een kasteel aan de Loire uit een boek uit 1897. Ze vielen in het niet bij een uitgestrekt project waaraan veel kinderen hadden gewerkt, dat begon met een kudde schapen en eindigde met een strengeltje lichtblauwe wol.

Rosalie Henderson werkte ingespannen verder aan een tekening in kleurkrijt op het bord. Ze had eronder geschreven: niet uitvegen.

‘Voor wie doe je dat?’ vroeg ik.

‘Voor Miss Gollan,’ zei ze, doortekenend.

Mr Smith werkte boven met zijn jongens aan gekleurd papier en houten structuren, zoals een houten stuwdam voorstellende The Snowy Mountain Project: een ruw, grijsgeverfd stuk hout met knobbels en zwarte krabbels, en in aardrijkskundige vormen geknipt karton waarvan hij met bescheiden voldoening zei dat Bernie er tevens zijn voordeel mee zou kunnen doen. Omdat de lokalen somber waren liet hij vijf centimeter brede slierten crêpe papier aan de plafondbalken bevestigen, waardoor de klassen het jolige waaierige van een plezierboot kregen.

Het werd onrustig in de school. Want terwijl Mr Jones, nu zijn rat

achter glas te kijk stond en de kinderen nog steeds de stuipen op het lijf joeg, de lesrooster waaraan we ons zo stipt moesten houden in absolute afzondering aan herzieningen onderwierp en opdracht gaf tot het vervaardigen van een houten model ervan zo groot als een schaakbord, met rode en zwarte knoppen, zodat de inspecteurs weer eens in één oogopslag konden zien wat er aan de hand was, vervaagden de grenzen tussen de uren en de leraren reikten elkaar op willekeurige tijden de hand in verzoenende aflossing.

Ik liep behulpzaam bij John binnen.

'In welk uur zijn we nu, John? Het eerste of het tweede?'

'Ik weet het niet, Henk. Het tweede, denk ik. Maar ik blijf hier nog wel even, als je wilt.'

De kinderen volgden het met veel belangstelling.

Maar in de leraarskamer maakte Mrs Abbot zich boos.

'Hij denkt dat hij *uitstekend* krijgt,' zei ze vinnig.

'O,' zei ik.

Ze knikte heftig. Ze had me al vaak verteld dat ze de mensen en in het bijzonder Mr Jones dóór had.

'Vorig jaar dacht hij dat hij het zou krijgen. Maar hij kreeg het niet! Hij kreeg *goed*.'

'Is dat dan niet goed genoeg? *Goed* is toch zo slecht niet?'

'Dat zou je denken,' zei Mrs Abbot. Ze schudde haar hoofd langzaam en dacht na hoe ze het mij duidelijk kon maken. 'Je zou het wel denken – maar *goed* is niet echt goed. Want als ze je *fair* geven... *Fair* betekent eigenlijk slecht. Zo doen ze het. *Slecht* geven ze nooit. *Maar hij krijgt het niet!* Hij krijgt het dit jaar weer niet.'

Drie meisjes kwamen binnen en begonnen eenstemmig te loeien.

'S-i-r, mogen we een werkje doen, s-i-r, een werkje. S-i-r?'

'Ik kan niets bedenken. Of wacht eens... nee. Nee, ik kan niets verzinnen. Straks misschien – Ik weet niets nu.' Ik maakte een wanhopig schuldbewust gebaar en hoorde een van de meisjes zeggen: 'Mr Meijer weet nooit iets te bedenken,' toen ze de kamer uitgingen.

'Hij denkt dat hij de inspecteurs er tussen kan nemen! Hij dacht vorig jaar dat hij promotie zou maken! Poe! Ze hadden hem in de gaten. Van 't jaar maakt hij het weer niet! Geen schijn van kans!'

Ze keek mij knikkend aan.

'Als hij uitstekend krijgt... Als hij het dit jaar krijgt...' Ze bleef steken.

'Begrijp je...,' zei ze. Ik knikte zwijgend.

'We hebben van 't jaar geen leraarsvergadering gehad. We hadden er elke week een moeten hebben.'

Ze keek me doordringend aan. Ik begreep haar te weinig om iets terug te durven zeggen en werd zo moe van het voortdurend conclusies moeten trekken dat ik besloot om in een van de klassen een les over Parijs te gaan geven.

In 11b sleurde ik Gerald Pike voor de klas, omdat hij iets had laten ontploffen; de rook en de stank kwamen althans uit de richting van zijn bank.

Het was doodstil geworden. Ik loerde rond om te zien of iemand het waagde om te lachen. Dan zou ik uitbarsten: 'Lach jij? *Durf jij te lachen?*' op hem toestormend.

Gerald Pike stond met zijn rug naar de klas. Hij draaide zich langzaam om, zijn handen op zijn rug houdend. Ik rende op hem af en duwde zijn gezicht tegen het beschreven bord. Er kwam een donkere vlek op het krijt. Ik dacht dat hij angstig uit zijn ooghoeken naar mij keek.

'Je bent bang,' zei ik minachtend.

Gerald Pike draaide zich zonder een ogenblik te aarzelen om. Hij trok zijn blauwe trui naar beneden en klopte zich pathetisch op de borst.

'*Ik ben niet bang,*' klonk zijn donkere stem tegen de stilte. '*Ik ben niet bang.*'

De klas lette gespannen op mij. Ik zei niets. Ik wist dat hij de waarheid sprak.

In de pauze praatte ik openhartig met hem.

'Ik kan geen Frans leren, sir.'

'Maar je probeert het niet. Je wilt het niet proberen. Waarom niet? Je bent toch niet stom? Waarom wil je het niet proberen?'

'Ik word timmerman,' zei hij hol.

'Maar nu ben je nog op school. Je moet *proberen*. Je weet nooit hoe het later te pas kan komen. Wat ga je aanstonds tegen de inspecteurs zeggen?'

'Frans is idioot, sir.'

'Zeg dat maar tegen de inspecteurs.'

Ik weet niet of George me had opgewacht en ook niet waarom ik zo kwaad werd. Hij leunde met beide handen in de zakken tegen de tafel en kauwde op een afgebrande lucifer.

'Henko,' zei hij met zijn kin omhoog.

Er zat een gat in zijn rode slipover, maar zijn vrouw was wegge-
lopen en zijn dochter hield volgens Mrs Abbot meer van vrijen dan
van stoppen en bovendien was het een brutale meid.

'Ja?' zei ik.

'Ik wil dat je op tijd naar je klassen gaat.'

Mijn hoofd gloeide en ik beet op mijn onderlip. Ik boog mij over
het bureau waar het boek uit 1897 open lag.

'Henko?'

'Ja?'

'Heb je me verstaan?'

'Ja,' zei ik.

Ik had van het begin van het jaar af bij elk uur gedraald in de hoop
dat mijn gang naar de klas door een onvoorziene gebeurtenis ver-
hinderd zou worden en een enkele keer had ik inderdaad geluk gehad.
Mijn eerste moment in de klas was er altijd een van verbazing over de
aanwezigheid van zoveel kinderen, gevolgd door verwarring en
leegte.

'Goed,' zei George.

Plotseling sloeg hij op de tafel.

'We moeten ons aan de rooster houden. We moeten ons aan de
rooster houden. Henko, luister je?'

'Welke rooster?'

'De rooster die ik hier heb. Hier! Hier! Hier! Begrijp je?'

George sloeg nog drie maal op de tafel.

'Ja.'

'En denk erom: *niet schreeuwen. Niet schreeuwen.*'

Hij keerde zich om en liet mij alleen met mijn bonkend hart en
mijn wraakgevoelens, verlamd.

In die week was het aantal zanglessen verviervoudigd. Op onver-
wachte ogenblikken kwamen de frisse stemmen van de jonge kinderen
je tegemoet. Mr Smith, die een geestdriftig gelegenheidsdirigent was
en meer dan één tak van de kunst beheerste, dirigeerde met een zwe-
tend bovenlichaam, terwijl zijn Donald Duck mondje voortdurend
op en neer ging in geluidloze zang. 'Hij heeft ze,' zei Miss Gollan her-
haaldelijk en de populaire wijzen klonken hard en schril, 'Getting to
know you,' 'I whistle a happy tune,' 'Hello young lovers,' 'Shall we dance
(Yes!),' allen uit *The King and I*.

Drie dagen voor het bezoek van de inspecteurs stelde Mr Jones een aantal jongens op in de gang en sloeg hij ze om beurten als een wilde met de riem. Er werd geen woord gesproken, je hoorde alleen het kletsen van het leer en zag de kinderen in de klassen angstig naar elkaar kruipen. Na afloop gingen de jongens rustig terug naar hun klassen waar ze verwezen in hun banken bleven zitten. Ze toonden geen trots dat ze de pijn niet hadden laten merken. Ditmaal waren ze werkelijk geraakt.

Later zat Mr Jones verslagen in de leraarskamer, met zijn hoofd in zijn handen.

'Ik weet niet wat er met mij is. Ik kan de zaak niet meer aan, of – Het is hier een rotzooi.'

Toen Bernie en John de leraarskamer binnenkwamen ging Mr Jones op en neer lopen, steeds op zijn horloge kijkend. Mrs Abbot was met de thee bezig en keek hem van tijd tot tijd spottend aan. Mr Smith was inkopen gaan doen en Miss Gollan had zich over een stapel nette schriften gebogen.

'Heb je brood bij je?' vroeg Mr Jones aan Bernie en John.

'Waarom?' vroeg Bernie. 'Wil je weg?'

'*Oh, I just want to get out of this bloody place...* Ik ga maar een eind rondrijden of zo iets.'

'Ga dan,' zei Mrs Abbot. Miss Gollan draaide zich snel om en lachte.

'Verdomme. Ik kots soms van die ellende hier – al dat *nutteloze...*'

Hij wreef met zijn vuisten in zijn ogen.

'Nou?'

Mrs Abbots ironie dreef hem de kamer uit en zij beleefde zwijgend haar triomf.

's Middags rook hij naar drank. Hij had zijn zelfvertrouwen herwonnen en was in de stemming voor een assembly die plotseling precies op tijd moest plaatsvinden. We brachten de klassen jachtig naar de gang, stelden ze op in rijen van vier en zagen George Jones de trap naar het handenarbeidlokaal beklimmen en zich om precies twee uur bovenaan omkeren. Hij greep beide leuningën vast met naar buiten gekeerde handen en keek met een boosaardig gezicht neer op de leerlingen.

'Naar rechts! Richten!'

Voeten schuifelden, hier en daar werd zacht gegiecheld. 'Richten!'

Alle geluid verstomde. Ze stonden angstig en onbeweeglijk, in

doodse stilte. Lange Alison staarde naar de grond, Gails glimlach was op haar half geopende lippen bestorven. De armen werden strak langs de lijven gehouden.

Mr Jones loerde, met zijn kin naar voren. Zijn arm schoot opeens uit in de richting van Ronda.

'Neem dat vuil uit je mond,' grauwde hij.

Ronda's kaken hadden bijna onmerkbaar bewogen. Ze bracht ontsteld haar rechterhand naar haar lippen en bedekte ze volkomen, haar magere schouders schokten, ze barstte uit in een hysterische hinniklach waarvan ze dubbel vouwde.

'Neem dat vuil uit je mond!' herhaalde George, harder en dreigend.

Ronda bevroor. George wachtte in ijzige rust tot ze het verkauwde kauwgom houterig in een zak van haar uniform had gestoken. Wij stonden beschaamd tegenover hem die alles zag.

Toen begon hij zacht en kortaangebonden te spreken.

'Jullie hebben misschien gehoord dat de inspecteurs een bezoek aan de school komen brengen. Luister goed. Dat is voor *jullie* bestwil, niet voor *ons*. En het is in jullie *eigen* belang dat jullie zo goed mogelijk voor de dag komen. Als jullie niet *helemaal* onder aan de lijst willen komen, moet er heel wat veranderen. Een slechte indruk betekent voor jullie: minder sport, minder zang, minder handenarbeid. En zo zou ik wel door kunnen gaan.

'Sta stil! Sta stil! *Who the hell do you think is running this joint?*' brulde hij.

Daarna werd zijn stem weer onheilspellend zacht.

'En het kan beter. Maar als jullie een goed rapport van de inspecteurs willen hebben, en ik kan me niet voorstellen dat zelfs de slechtsten, de stomsten, de onbenulligsten onder jullie dat niet zouden willen, dan moeten jullie daarvoor werken. Ik wil dat jullie nu aandachtig luisteren. Denk erom, *aandachtig*. Pike, heb je dat gehoord?'

'Ja, meneer.'

George grijnsde vals.

'Hij zegt: ja, meneer. *Wat* heb je gehoord, Pike?'

'Niets, meneer,' zei Pike.

'Hij heeft *niets* gehoord,' smaalde George.

De school lachte onderdrukt, onzeker. George pauzeerde. Het werd vanzelf stil.

'Nu punt één. Ieder gaat op tijd, denk erom, *op tijd*, naar zijn klas.

Er wordt niet geschreeuwd of gelachen of geduwd of gestompt of gevochten. Heb je dat gehoord, Pike?’

‘Ja, meneer.’

‘Hij zegt: ja, meneer,’ zei George met diepe minachting. ‘Ik zou maar voorzichtig zijn, jongetje.’

Mr Jones hief zijn vinger op.

‘En dit vertel ik je: als ik iemand van jullie volgende week, op welk uur van de dag ook, op lawaai maken betrap – lawaai van welke aard dan ook...’

Hij wachtte.

‘Begrepen?’ fluisterde hij.

Het bleef doodstil.

‘Begrepen? Antwoord.’

‘Ja, meneer,’ mompelde de school.

‘Dan komen er moeilijkheden. Nu gaan jullie terug naar je klassen. Halt! *Wat* zei ik?’

De school bleef stil en stram.

‘*Wat* zei ik nu?’

Honderd dertig roerloze kinderlijven. Je zag kinderen zenuwachtig met de ogen knipperen. Het was warm en het begon danig te stinken op de gang.

‘Ik zei: *rustig*. Ga naar je klassen. *Rustig*.’

Hij daalde de trap af en keerde zijn school de rug toe. De klassen zochten hun lokalen in een stemming van verslagenheid.

‘Je moet de knepen leren,’ zei Mr Jones tegen mij in de leraarskamer. Hij zag er weinig opgewekt uit. Hij had de gewoonte om naar beneden te kijken, met zijn kin op zijn borst, steeds naar een vlek op zijn trui vlak bij zijn kin die er niet was.

‘Theorie is allemaal erg mooi. Vergeet het maar. Praktijk, ja. Praktijk, daar leer je van. Twintig jaar geleden was ik net als jij.’

‘Hoe bedoel je?’ vroeg ik.

‘Ik heb het zelf allemaal moeten leren,’ zei hij.

Hij keerde zich tot Miss Gollan.

‘Miss Gollan, zijn de schriften in orde?’ Ze knikte kort.

‘Goed. Denk erom, het is in uw eigen belang.’

Omdat Miss Gollan niets wilde zeggen liep George kwaad de leraarskamer uit.

Ze slaakte twee diepe zuchten. Ze zette haar ellebogen op haar bureau, dat bezaaid was met geopende schriften en waaraan ze haar vrije uren sleet om met een bezige linkerhand cijfers te plaatsen en opmerkingen in de trant van *keep trying* en *very very nice work indeed*. Ze streek met een geborduurd zakdoekje over haar glanzende wangen. Ik stond met mijn handen diep in mijn zakken bij haar. Ze zuchtte.

‘Die oneerlijkheid... Daar kan ik niet tegen,’ zei ze. Ze legde haar hand op haar voorhoofd.

‘Bedoel je George?’

‘Hij probeert dingen te verdoezelen. Hij heeft niet gewerkt. Hij heeft het hele jaar niet gewerkt. En nu wil hij het verbergen. Ik heb niets te verbergen. Ze mogen wat mij betreft morgen komen. Ik heb geen geheimen.’ Ze nam haar rode potlood en plaatste een cijfer.

‘Peter komt me afhalen.’

‘O? Waarom?’

Peter was haar verloofde over wie we al veel meer gehoord hadden dan dat hij ingenieur was.

‘Hij komt me troosten.’

‘Miss Gollan, heeft u een werkje?’ kwamen twee meisjes vragen op een vleiende toon. Een versjorde iets aan haar rok.

Miss Gollan belastte ze elk met een stapel schriften om mee te nemen naar hun klas. De meisjes vergeleken de stapels met elkaar: ze hadden allebei de zwaarste.

‘En vraag Mr Joyce *beleefd* of je ze rustig rond mag brengen. Willen jullie dat voor me doen?’

Ze keek ze met grote ernstige ogen aan. De meisjes knikten verrukt en liepen naast elkaar naar hun klas.

Even later ging Miss Gollan mij voorbij met meer schriften, in de richting van de gang. Misschien had ze mijn rondhangen en nietsdoen niet langer kunnen verdragen. Ik begreep dat ons vertrouwelijk gesprek de hekel die ze aan mij had gekregen niet kon wegnemen. Eens had ze me na een wat onbeheerste uitval gevraagd: ‘Maar is er *iets* dat je leuk vindt?’ waarop ik wel ‘nee’ had moeten zeggen. Ik luisterde naar het wegsterven van haar voetstappen, ik hoorde dat een deur werd dichtgetrokken.

Mr Jones kwam in zijn rode slipover de leraarskamer binnen.

‘Waar is Gollan?’

‘Ik weet het niet.’

George keek me wantrouwend aan. 'Waar is dat kind?'

Hij stampte op de grond. Ik haalde mijn schouders op.

Mr Jones galoppeerde in een gebroken ritme de trap af naar waar Miss Gollan zeker niet was. Ze was weg, Bernie, John en Mr Smith gaven ergens les, werkten ergens aan, ik deed niets en morgen kwamen de inspecteurs. Ik dacht na. Nu haalde George iets uit zijn auto, of leende hij sigaretten bij Old Mac, of maakte hij zijn zoveelste tocht naar het onverstoort urinoir. Ik dacht, aarzelde en liep de kant van mijn lokaal uit. Ik hoorde geen enkel geluid. Ik keek door de ruit naar binnen. Het lokaal was leeg tot op de laatste leerling. Er lagen zelfs geen vergeten potloden of schriften op de banken.

Men beweerde dat zij met hun vieren waren, maar ze waren al vroeg gekomen en hielden zich schuil in de leraarskamer waarop ze beslag hadden gelegd, hun eerste positieve maatregel. In de geladen rust gingen wij zwijgend onze gang en staken wij aan het eind van een uur op rubberzolen naar het andere lokaal over, zonder tijd te verspillen.

1a, die zijn naam 'Moomba' in gotische letters op een kaart buiten op de deur had geprikt, stond gedwee op toen ik de klas binnen kwam, met de schoolgrammofoon onder mijn arm, omdat ik een bijzondere les met muziek had voorbereid die ik eventueel in 1b zou kunnen herhalen. Ik trapte de deur achter mij dicht en zei stug: 'Goede morgen.'

'Goede morgen, Mr Meijer,' dreunden ze, zonder al te veel ironie. Een fladderig dominee-achtig gebaar deed ze naar hun plaatsen terugzinken.

Ik koerste regelrecht op de tafel af, zette de grammofoon erop, morrelde aan het contact en terwijl ik de klas over mijn schouder begon toe te spreken, ontrolde ik het snoer. Twee voeten schuifelden, er klonken een paar ingehouden zuchten, een meisje smakte met haar lippen. Ronald en anderen vroegen zich bezorgd af of de les begonnen was of niet.

Met het ontrolde snoer in mijn hand richtte ik mijn blik smekend op Pam, op de voorste bank.

'Gaat u een plaat draaien, sir?' vroeg Pam.

'Sssttt,' siste het meisje achter haar.

De klas keek me afwachtend en bevreemd aan.

'Ja. Waar is het stopcontact?' zei ik.

Vanaf de speelplaats kwam een geluid alsof een vuilnisbak werd omgegooid en voortgerold.

'Er is geen stopcontact, sir,' zei Paul Wilhelm.

Hij had het rustig gezegd, maar zodra zijn 'sir' was weggestorven begon zijn lichaam te schokken.

'Hoe moet dat dan? Halt! Rustig blijven!' Paul was vuurrood en kon niet praten van het lachen.

'Hoe moet dat?' Mijn stem sloeg over. Meisjes op de voorste bank tekenden figuren met hun vingers.

'Er is er een in 11b, sir,' stamelde Paul.

Een verlengsnoer was alleen te krijgen in Old Macs handenarbeid-lokaal, aan het andere eind van de school, en omdat Pauls lachen onbedaarlijk werd en er gevaar voor besmetting ontstond, stuurde ik hem er op af. Ik doodde de tien minuten die Paul voor zijn boodschap nam met heen en weer lopen voor de klas, met mijn armen over elkaar, en voortdurend verbieden, want de kiem voor onrust was gezaaid en overvloedig bemest. Ik kuchte, een inspecteur groeide uit de mist van kinderhoofden, een meisje klampte hem aan, er gebeurde iets, verraad. 'Houd je stil, houd je stil,' zei ik en mompelde losse Franse woordjes voor mij heen.

Hard klossend en hijgend kwam Paul terug met een lang snoer van onzekere kwaliteit, dat ik, onophoudelijk waarschuwend, aan het andere koppelde, met een elastiekje om de stekkers.

'Waar is het stopcontact? Rustig blijven!'

'In 11b, sir. Hiertegenover, sir.'

'Paul! Ga jij de stekker in het stopcontact steken. Maar vlug!'

Ik ijsbeerde voor de banken, keek op mijn horloge en boog mij onderzoekend over de grammofoon. Ik bewoog de pick-up naar rechts maar er gebeurde nog niets.

'Wat is er toch aan de hand,' mompelde ik.

'Wat, sir?' vroeg Tressa Dugdall.

'Och, niets,' zei ik.

Ik liep naar de gang. Paul Wilhelm stond onder het bovenraam van 11b met het snoer in beide handen de stekker naar binnen te duwen, terwijl Peter Louy, in 11b, terugduwde, onzichtbaar voor John, zijn leraar, achter de boekenkast, met een humorloze, verbeterde uitdrukking op zijn groot gezicht. Zodra Paul mij zag schoot hij weer in de lach.

'Hij wil het me niet laten doen, sir. Want ik heb eerst aangeklopt, sir, gevraagd of het binnendoor mocht, maar toen zei Mr MacDonald dat het door het raam moest, sir, en toen heb ik Louy gevraagd, sir, of hij het wilde doen, sir, en toen ging hij staan duwen, sir, en ik kon hem er niet in krijgen, sir.'

Zijn laatste woorden waren onduidelijk geworden van het lachen.

Peter was teruggeslopen naar zijn plaats toen hij mij achter de ruiten herkend had. Hij keek niet meer naar ons om en luisterde ingespanssen naar Johns uiteenzetting over stijlproblemen, waarvan flarden van zinnen tot mij doordrongen, verminkt door de zachtere klanken van Miss Gollans vroege geschiedenis. Ik duwde Paul naar de deur. Hij klopte, John onderbrak zijn les, keek vragend en knikte kort zijn toestemming. Hij volgde Paul met de ogen tot bij het stopcontact. Daar bleef hij ongedurig op zijn tenen wippen tot ik het snoer bij stukjes en beetjes naar binnen had gewerkt en hij de stekker kon grijpen.

Ik wachtte op hem, om samen terug naar 1a te gaan. Onderweg schopte ik tegen het snoer. Een vonk spoot uit de koppeling, maar er sloeg geen stop door. Ik hield Paul met mijn hand tegen.

'In godsnaam,' zei ik bevend, 'kom niet aan dat contact. *Wees voorzichtig!*'

Hij keek me met droge starre ogen aan.

'In godsnaam,' herhaalde ik.

Ergens klonken voetstappen. Ze konden van inspecteurs zijn. Ik nam Paul bij de arm, trok hem hardhandig mee en stuurde hem naar zijn plaats. De grammofoon stond al te draaien, zonder muziek. Ik herstelde de rust met een schreeuw en een belofte, haalde een plaat uit mijn tas. Ik hield de hoes even voor elke rij omhoog, zodat iedereen het kleurige plaatje kon zien, en daar zongen Les Quatres Barbus *Auprès de ma Blonde* door de neuzige frequentiearme luidspreker. Terwijl sommige meisjes glimlachten greep Paul zijn hoofd vast met beide handen. Hij proestte. Ik verbeet mij.

'Wat heb jij toch een fijn gevoel voor humor,' riep ik boven de muziek uit.

'Denk je nou dat je leuk bent? Baby! Idiot!'

Als ik mij niet matigde zou hij stikken. Het zweet liep langs mijn rug, mijn handen waren klam. *Auprès de ma Blonde!* Ik moest het versje nog uitleggen. Inspecteurs! Paul lag met zijn borst op de bank.

Wat betekende: *Auprès de ma Blonde*? Hoe vertaalde je dat in het Australisch? *Roundabout my Fair*?

'Je krijgt de riem,' krijste ik.

Paul schaterde. De rest van de klas zoog ontsteld de adem naar binnen, de lucht floot tussen de tanden.

Zonder kloppen kwam de zwaargebouwde man binnen, een rood hoofd met krulhaar en een breedgerande bril. Tergend langzaam deed hij de deur dicht, om niet te storen. Hij keerde zich om, deed een krakende stap en struikelde over het snoer. De grammofoon liep af met vermoeide, donkere keelgeluiden.

'Ah! Muziek!' zei de inspecteur, toen hij zijn evenwicht hervonden had, verrast en vriendelijk om het goed te maken. De draaischijf stond stil. Paul Wilhelm beet zich op de lippen en had de handen tot vuisten gebald.

'Paul! Ga jij eens op de gang kijken wat er aan de hand is. *Maar wees vooral voorzichtig!*'

Paul liep met grote wijdbeense passen de klas uit, de handen op de rug.

Ik schoof de tafel iets naar achteren, terwijl ik een streng oog hield op de klas en de inspecteur die kalm tussen de rijen voortdeinde. En daar begon het dus, bij de vierde bank rechts: hij boog zich over een meisje, hij fluisterde met haar, hij nam haar schrift en bladerde erin, hij wees, het meisje kleurde en knikte, en ik zag de open plekken die daar moesten zijn, de onaffe thema's, de onverteerde brokken Frans afgebroken midden in een ongrijpbaar woord op een plaats waar hij rode kantlijnen, leuke plaatjes, grappige, eenvoudige zinnetjes verwachtte. De man keek vragend naar mij op en ineens begon de grammofoon weer te draaien. De zangers waren in enkele ronden weer bij stem. Paul kwam zacht binnen en draafde naar zijn bank.

'Dat was *Auprès de ma Blonde*,' zei ik over de hoofden van de leerlingen tegen de inspecteur, die zich in een van de achterste banken had gewrongen.

'Erg aardig,' zei hij zalvend.

'Opletten,' zei ik, 'nu gaan we de woorden bespreken. Let op. *Auprès de* is een voorzetsel. Het betekent: dichtbij; naast; rondom; in tegenwoordigheid van. En het heeft nog meer betekenissen!'

De versterker bromde en de inspecteur zat onafgebroken tegen mij te glimlachen. Ik glimlachte zoveel mogelijk terug. Ik las het gedichtje

twee maal glimlachend voor en stond een ogenblik radeloos te wachten op de bel, glimlachend en zwetend. Ik durfde niet op mijn horloge te kijken. Ik zou nog een plaat kunnen draaien, ik had er genoeg.

Au clair de la Lune. De hoge vrouwenstem werd voor het einde overstemd door de bel, alarmerend schril in de bovennatuurlijke rust. Twee meisjes, die het een mooi liedje vonden, zeiden: 'O, wat jammer.' De inspecteur hoorde dat en verhief zich.

's Middags voor het begin van de lessen sprak hij me aan.

'U doet hier prachtig werk,' zei hij, dichtbij me, glimlachend.

Ik deed alsof ik hem niet begreep.

'Ze houden van Frans. Ja, ze houden er van. Ik heb het aan een van de meisjes gevraagd. Ze doen het werkelijk graag. Ik heb uw syllabus ook met veel plezier doorgekeken.'

Ik had vrij. Er was een zangdemonstratie ingelast in de aula beneden, waarbij ik niet gemist zou worden. Ik ging uit de lege leraarskamer en liep over de uitgestorven gang. Op de grond lagen twee vertrapte en verscheurde stukken crêpe papier, restanten van versieringen, bezweken ondanks de grote voorzichtigheid. Toen ik ze opraapte hoorde ik zwak de hoge tonen van een lied. *Getting to know you* misschien, Mr Smiths toekomst zou nu aan een zijden draad hangen. Ik verfrommelde het papier en deed de proppen in mijn broekzak. *Getting to know you.* Hoe langer ik luisterde, hoe duidelijker ik de melodie herkende. Ik keek de lokalen in. De borden waren met krijt beklad, sommen, aardrijkskundige gegevens, Rosalies Man te Paard, in veel kleuren. Ik ging 11a binnen. Er hing een geur die ik niet thuis kon brengen. Ik wilde erover denken, maar ik gleed uit over een stompje krijt. Ik zwaaide met mijn armen, vouwde mijn lichaam en wist ter been te blijven. Ik vloekte hardop en veegde het zweet van mijn voorhoofd. De geur was er niet meer. Miss Gollans wolproject schreeuwde me iets toe, *Getting to know you* eindigde met gekrijs. Ik vluchtte weg uit de klas.

In het handwerklokaal stuitte ik op Mr Jones, in zijn nette pak, aan een van de werktafels, met zijn hoofd op zijn arm naast een elektrische naaimachine. Hij keek op en knipperde met zijn ogen.

'Henko.'

'Ja?'

Hij wees op de huistelefoon.

‘Als hij belt: ik ben er niet.’

Ik knikte.

‘Moet je lesgeven?’ vroeg ik.

Hij gaf geen antwoord.

‘Inspecteurs,’ zuchtte hij. ‘Ik weet niet wat het is... Ik knap gewoon af. Elk jaar verdomme hetzelfde... Ze zijn nog niet binnen, of... Hier, kijk. Snap je?’

Hij hield me twee bevende handen voor. ‘Gezien?’

Ik knikte.

‘Ik beef verdomme als een riet,’ zei hij grimmig.

De telefoon ging.

‘Grijp die hoorn, Henk. Ik ben er niet.’

Hij bleef me strak aankijken, terwijl ik de telefoon van de haak nam.

‘Mr Jones is er niet, Mr Feder. Hij geeft les.’

‘Uitstekend, Mr Meijer,’ klonk het opgewekt aan de andere kant. Ik legde de groene hoorn terug.

‘Dat had je niet moeten zeggen,’ zei George, met opgetrokken wenkbrauwen en vernauwde ogen.

‘Waarom niet?’

‘Alle klassen zijn beneden.’

Hij perste zijn lippen samen.

‘Ik wil niet dat hij weet waar ik ben,’ zei hij duister. ‘Dat had je niet moeten zeggen, *chum*.’

Mr Jones sprong op en trad de vier inspecteurs met een aangenaam gezicht tegemoet, toen zij in ganzepas, verrukt van de zang, de trap opkwamen.

‘Verrukkelijk, die jonge stemmen,’ zei mijn inspecteur.

Er kwam een stroom kinderen naar boven, rustig, voldaan, gesterkt door de brede grijns van Mr Smith. De hoofden van Bernie en John doemden op achter Mr Smith, dan Mrs Abbot, dan Miss Gollan. We vormden een kring op de gang, met lachende, knikkende inspecteurs.

‘Vond je niet dat het enig ging?’ vroeg Miss Gollan mij.

‘Zag je Gerald Pike?’ zei John tegen Bernie, en fluisterde iets met een afgekeerd gezicht. Mr Jones keek hoe laat het was.

‘Nog twee minuten,’ zei hij.

‘Ja, ja,’ zei een donkerharige inspecteur, ‘wat zingen ze toch aardig op die leeftijd.’ Hij trok zijn jasje recht. Mr Jones knikte.

'Erg aardig,' zei hij.

'Aardig,' zei Mrs Abbot met een knik.

'Maar we hebben ook hard met ze gewerkt,' zei Mr Smith lachend, zijn hoofd scheef.

Op de laatste dag van het bezoek werd er een assembly op de speelplaats belegd ter ere van de inspecteurs. Mr Jones hield een korte, algemeen waarderende rede, met zijn krachtige stem, zonder microfoon, en gaf daarna gaarne het woord aan mijn inspecteur, die als leider van de vier optrad.

Hij trok zijn schouders recht, vouwde zijn handen, hief zijn hoofd en glimlachte.

'Meisjes en jongens. Wij zijn heel blij dat wij hier geweest zijn. Dat is het eerste dat ik jullie ook namens mijn collega's wilde zeggen. Wat jullie ons hier hebt laten zien, in deze paar dagen, was goed. Ik wil jullie daar graag een pluim voor geven. Het was *heel* goed. Er was *heel veel* dat ons *heel* tevreden heeft gestemd.'

Hij glimlachte.

'Maar inspecteurs zijn *lastige* mensen.'

Hier en daar werd zacht gegrinnikt.

'Ja... Inspecteurs willen het altijd *nog* beter hebben. Wij zijn nooit *helemaal* tevreden. Altijd denken wij, zouden die kinderen *nog* niet *meer* hun best kunnen doen! *Zo* zijn inspecteurs. En eigenlijk, jongens en meisjes... *eigenlijk* zouden jullie ook zo bij je eigen werk moeten zijn: nooit *helemaal* tevreden. Want *dan* pas breng je het het verst! En nu wilden wij zo graag eens van jullie horen hoe het klinkt als jullie je alleruiterste best doen bij het zingen van ons volkslied.'

Het volkslied barstte los. De kinderen vertraagden het tempo om harder te kunnen schreeuwen, de jonge stemmen doorbraken de middagrast van Kensington en deden de inspecteurs versteld staan. Zó klonk dat. Moeders zouden de voordeur openen, mensen zouden blijven luisteren op straat. En de gezichten glommen van bevrediging toen de school klas voor klas, rij voor rij, naar binnen geloodst werd.

Ik maakte van de gelegenheid gebruik om naar het stenen huisje op de speelplaats te gaan. Voor het midden van de schandmuur stond de rijzige inspecteur, de benen wat uit elkaar, het hoofd omhoog, met de handen een beschermende koepel vormend, terwijl zich voor hem op het asbest een hoge donkere treurwilg aftekende, geflankeerd door

de lage, minder beheerste figuren van de kleine jongens die toestemming hadden gekregen. De inspecteur zakte kweek door de knieën, peuterde, wreef zich in de handen, keerde zich om, groette mij glimlachend en liep op bespatte schoenen naar buiten.

‘En weet je wat er toen gebeurde?’ vroeg Miss Gollan, verslagen, futloos.

‘Nou?’

‘Hij ging zelf lesgeven,’ zei ze.

‘Vond je dat niet fijn?’

Miss Gollan streek het haar weg van haar voorhoofd.

‘Ik wou juist indruk maken,’ zuchtte ze.

‘Hij ook blijkbaar,’ zei ik.

Later op de dag werd de kans haar toch nog gegeven. Voor een eivolle aula beklom ze Old Macs noodpodium, ze schuifelde vóór het doek zijwaarts naar het midden, boog ingetogen naar de inspecteurs, die op de beste plaatsen vooraan zaten naast Mr Feder en een Mr Jones die naar het einde snakte, en onthulde de titel van het toneelstuk, dat ze met meer solide krachten van 11a had ingestudeerd en waarvoor Mrs Abbot van lompen de kostuums had gemaakt. Haar neerslachtigheid was overwonnen, ze trok met een krachtige ruk het gordijn opzij, maakte een nodend gebaar naar achter de coulissen en verwijderde zich bij handgeklap.

De spelers overstroomden het toneel, boeren en boerinnen waarschijnlijk, ze liepen klossend langs elkaar en tegen elkaar op en gedroegen zich onbehouwen. Een meisje in een flodderrok trad naar voren met haar mand vol kartonnen eieren uit de werkplaats van Mr Smith aan de arm, twee meisjes bespotten haar en trokken rare gezichten achter haar rug, de inspecteurs schudden van het lachen, de voorste rijen gonsden van pret. Het meisje nam een oorlel tussen twee vingers en begon ons toe te spreken, de andere spelers riepen commentaar, of lachten, of staken een hand op, alsof ze elkaar in lang niet hadden gezien. Het gedoe maakte mij rozig, ik soesde, ik zag de schuddende inspecteurs van achteren, ik begreep de bedoeling niet en wist alleen zeker dat ik nergens een woord van verstond.

We zaten allen aan de tafel in het handwerklokaal, Bernie naast John, Miss Gollan tussen Mr Smith en Mrs Abbot, die het met haar jolige

handwerkinspecteurtje niet slecht had getroffen, ik naast Mrs Abbot en Mr Jones naast mij, de inspecteurs tegenover ons.

De leider nam het woord. Hij betreurde het glimlachend, dat wij zo'n lelijk gebouw hadden.

'U heeft inderdaad een van de grauweste scholen in Melbourne,' zei hij meelevend. In de kleine pauze brak het ijs, wij werden dankbaar gestemd.

Het peil van de lessen en de prettige sfeer waarin werd samengewerkt vond hij hoopgevend. Dat wij onder moeilijke omstandigheden nog met idealisme ons werk konden verrichten strekte ons tot eer.

Een tweede inspecteur vertrok zijn gezicht alsof iemand hem een lange vinger in de keel stak, en zei: 'Ik zal maar meteen over zaken spreken. Voor klas 11a staat op de rooster twee uur meetkunde en drie uur algebra. In de andere scholen is dat andersom. Ik zal de verandering niet onmiddellijk verplicht stellen, maar ik geef u in overweging hem aan het begin van het volgend jaar aan te brengen.'

George Jones had in de man de eerste dag al dadelijk een rotzak herkend en zijn mensenkennis liet hem nooit in de steek. Staand, met zijn handen op het tafelblad, verdedigde hij kort en zakelijk zijn standpunt en zei hij de wijziging in de toekomst te zullen aanbrengen. Om de druilerig geworden sfeer te herstellen sprong de handwerkinspecteur op en beloofde hij Mrs Abbot voor het volgend jaar op staande voet een dubbel aantal knotten wol. De vierde inspecteur knikte, maar beloofde niets.

Ten slotte dankte Mr Jones de inspecteurs voor hun welwillende, bemoedigende houding tijdens het gehele bezoek. Hij weifelde, afgeleid door Miss Gollan, die snel iets fluisterde tegen Mrs Abbot, daarna voor zich keek alsof ze niets had gezegd. Ze wriemelde nerveus met haar handen, Mrs Abbot een rots van nuchter aanvaarden naast haar. Johns gedachten waren ver, bij Schotse hooglanden, Bernie dacht aan niets. Toen zei George Jones dat hij zich van tekortkomingen bewust was. Weer keek Miss Gollan hem aan en onmiddellijk daarop fluisterde Mrs Abbot iets tegen haar. Mr Jones zag het en leek een ogenblik de draad kwijt te zijn. Er kwam een verbeterd trek om zijn mond. Dankbaar was hij in de eerste plaats omdat de inspecteurs veel waardering voor hun werk hadden getoond.

Het viertal zat ondoorgrondelijk aan de tafel. Ze begrepen niets, of ze begrepen alles. Mijn inspecteur stond nog eenmaal op.

'Als iemand nog iets wil vragen... Misschien heeft iemand een probleem dat hij ons zou willen voorleggen.'

Mr Jones loerde met al zijn felheid naar Miss Gollan. Wij bewogen ons niet.

'Misschien wil iemand nog een opmerking maken,' vervolgde de inspecteur.

Miss Gollan zat met haar rug gebogen, ze hield haar hoofd scheef, haar konen gloeiden. Mr Jones loerde. Miss Gollan opende haar mond, zuchtte bijna geluidloos, ze sloot hem weer. Glimlachend keek de inspecteur ons een voor een aan en brak de vergadering op.

De dag eindigde met sport. Alle leerlingen waren op het veld. Bernie floot, John hield de bal vast en schreeuwde iets. Mr Jones kwam stapvoets in zijn auto aanrijden.

'Henko,' riep hij.

Ik liep op een draffe naar hem toe.

'Wil je Johnnie voor me roepen?'

Ik riep John.

'Ga je mee, John?'

John aarzelde.

'Come on. Laten we ergens bier gaan drinken. Ze zijn druk tot na vieren, er is geen kou aan de lucht.'

John stapte in en nam zonder geestdrift naast Mr Jones plaats. Een hoonlachje speelde om Georges lippen toen hij vol gas gaf en wegreed met fluitende banden.

2

Weken later stond Mr Jones gebogen over een opengebroke meterhoge kist, die 's morgens gekomen en in de leraarskamer bij de telefoon neergezet was. Hij was volgepakt met chemicaliën voor de natuur- en scheikundelessen van het volgend jaar. Bernie voerde een gesprek met John, Mrs Abbot en Miss Gollan waren er gelukkig nog niet.

'Wat is dat, George?' vroeg Mr Smith. Hij draaide beweeglijk om Mr Jones heen.

'Wat?' vroeg Mr Jones kortaf vanuit de kist.

'Wat heb je daar, George?'

'Zwavelzure ammonia,' snauwde Mr Jones.

'Dat is goed voor de tuin, George!'

'Ach, het is niets waard... Hier, hier, dit is beter. Hier: sodium chloraat. Steek dat maar in je zak. Wacht... Geef mij ook wat.'

'Goeie morgen, George,' zei ik.

'Hee, goeie morgen, Henk,' zei hij, in het best denkbare humeur.

'Hee, goeie morgen, Henk. Was jij hier?' zei Mr Smith.

'Ik ben net gekomen.'

Mrs Abbot kwam binnen.

'Zijn jullie aan het stelen?' vroeg ze, met een begrijpende lach.

'Yeah,' zei Mr Jones. 'Doe in godsnaam die deur dicht.'

'Dat wordt op school toch haast nooit gebruikt,' zei Mr Smith vergoelijkend. 'Wat zit er nog meer in, George?'

'Niet zo'n haast. Rustig aan, we hebben de tijd.'

'All right, George,' zei Mr Smith.

Het hoofd van Mr Jones verdween opnieuw in de kist. Mrs Abbot maakte een spottend gebaar tegen zijn rug, dat voor mij bedoeld was. Ze kwam bij me staan.

'Heb je goed bericht gehad van de inspecteurs?' vroeg ze.

John en Bernie grinnikten om iets.

'Ik zal u laten zien wat erop staat,' zei ik. Ik hield haar een in drieën gevouwen, vuil en gekreukeld stuk papier voor, waarop was gedrukt:

Copy of Inspector's Report Henk Miejier.

Form No. SE 621. School No. Kensington C. S.

Very well qualified academically, but lacks teacher training. Presents lessons on generally sound lines securing the interest of more capable pupils.

A. W. Woodhouse

Een smerig schrijfsel. Ik doorzag zonder moeite de verouderde truc van die meneer Woodhouse. Begin met uitbundige lof, om daarna des te harder te kunnen trappen. Wat was precies de kracht van dat *but*? En wie waren zoal die *more capable students*? Mij waren ze nooit opgevallen. De sluwe ambtenaar bedoelde: gesteld dat er ergens *more capable students* te vinden waren, dan zouden zij misschien nog iets hebben aan mijn loodzware lessen. Hij moest dat wel zeggen, omdat hij van mijn gepraat niets had begrepen, en om eigen onmacht te ver-

bergen noemde hij mijn *lines*, en god weet wat hij daarmee bedoelde, *generally sound*, waarmee de smeerlap een ruime slag om de arm hield.

'Wat vindt u daar nu van?' vroeg ik.

Zij had zich eens een behendig lezer van rapporten getoond.

'Gee! Dat is goed!'

'Wat?'

'Dat is een goed rapport, Henk. Het is *goed*. Als het niet *goed* was zouden ze zeggen: *fair*. Het is een goed rapport.'

'Maar wat betekent *but* dan?'

'*But?* Waar? O, dat weet ik niet. Nee, *but... nec*. Het betekent niets, denk ik.'

'En hier staat: *very well qualified academically*. En dan: *but*.'

'O, ja, maar *dat* komt omdat ze niet van academische graden en al die dingen houden op het ministerie. Ze hebben er niets aan. Ze hebben veel liever dat je meer vakken tegelijk kunt geven dan dat je goed bent in één vak of zoiets.'

'Maar dit rapport is toch *goed*?'

'Dat rapport? Natuurlijk.'

Miss Gollan kwam met een opgewekt gezicht binnen. Ze groette, wij groetten terug.

'Ik zal je zeggen,' vervolgde Mrs Abbot en ze liet haar stem tot fluisteren overgaan, 'er zullen er genoeg zijn die meer dan tevreden zouden zijn met zo'n rapport. Ook hier.' Ze wees naar de grond.

Mr Jones kwam bij ons staan. Mr Smith daalde af in de kist.

'Waarom sta je zo geheimzinnig te lachen?' vroeg Mrs Abbot.

'Ik? Lach ik? Ik lach niet.'

Miss Gollan rommelde in een la van haar bureau.

'George!' riep Mr Smith, 'George!'

Een hand met een gloednieuwe weegschaal stak omhoog.

'Waarom lach je dan zo?' vroeg Mrs Abbot.

Mr Jones vertrok zijn mond in een scheve grijns.

'Of heb je soms toch promotie gemaakt?' zei Mrs Abbot, langzaam en peinzend bij elk woord.

Mr Jones schaterde.

'Ik heb mijn promotie in mijn zak!' kon hij met moeite uitbrengen. Hij klopte zich op de borst.

'*Gosh*,' zei Mrs Abbot. 'Jij promotie! *Gosh!* Werkelijk? Welke school?'

'Williamstown High.'

'Williamstown! *Gosh!*'

Mr Jones werd ernstig.

'Ik word daar een ander mens,' zei hij eenvoudig.

'Ja, *jij* een ander mens!' zei Mrs Abbot snuivend.

'Niet soms? En waarom zou ik geen ander mens kunnen worden?

Zou jij soms geen ander mens worden? Werk jij met plezier, hier...

Deze stinkende...'

Hij maakte een schoolomvattende handbeweging.

'Ga door,' zei Mrs Abbot.

Mr Jones stak een sigaret op en nam hem tussen twee vingertoppen.

'Ik zal jou eens wat vertellen, Abbot. Ik *ben* al een ander mens.'

COONAC

The legs of the lame are not equal

Het huis zal wel behoord hebben aan een 'squatter', een Australiër, die in de vorige eeuw veel land had verworven en later een herenleven was gaan leiden in het slijkste gedeelte van Melbourne, Toorak, waar de grond nu zo duur is als in de Apollolaan. Het was in neo-klassieke stijl gebouwd met strakke lijnen, er was een vierkant torentje, de steen was lichtgrijs geverfd en de ingang was hoog, rond van boven en indrukwekkend als van een kerk. Rondom was een tuin met grasvelden en bloemengazons, omgeven door een stenen muur.

Leunend op mijn bruingevlamde wandelstok liep ik het tuinpad op. Ik zei goeie morgen tegen een man in overall die over een perk met begonia's gebukt stond. Hij wiede door zonder op te kijken. Het was alsof hij iets zocht tussen de afgevallen bladeren.

In de gang gaf een zuster in een roze uniform mij een hand. 'Henk Meijer! We verwachtten je al. Dokter Longmuir zei dat je vandaag zou komen. Jongens! Jongens!'

Ze klapte in haar handen en keek naar boven.

'Opschieten jongens!'

Op de koninklijke trap legde een jongen één van zijn krukken aan als een geweer en richtte hem op de zuster.

'Pang,' riep hij. Hij huppelde op zijn rechterbeen om zijn evenwicht te bewaren.

'Pang. Pang.' De broekspijp van zijn linkerbeen was naar binnen gevouwen; het been was ver boven de knie afgezet.

'Pas toch op, Danny,' riep de zuster.

Een zware man krom onzeker een trede verder, zakte ver door zijn rechterzij, vertrok zijn gezicht pijnlijk en greep de jongen vast bij een arm. Hij dwong hem om de kruk neer te zetten.

'Goed zo, Mr Parker,' riep de zuster.

De jongen liet zich goedmoedig wegleiden en de stoet mannen, vrouwen, jongens en meisjes strompelde verder, elkaar ondersteunend, lachend, kletsend, met een verbijsterde of afwezige uitdrukking op het gezicht.

Vier jongens met schuddende hoofden, rukkende, wapperende ledematen naderden en passeerden de anderen, ze duwden en omhelsden elkaar, één sloeg dubbel, steunde met zijn handen op de trap, een ander schopte hem, de kleinste greep de trapleuning en liet zich er ver overheen hangen. Hij maakte diepe keelgeluiden, grijnsde, stulpte zijn onderlip ver naar voren en probeerde een lange neus te trekken, maar zijn handen wilden elkaar niet raken.

'Schiet toch op, Pennie,' riep de zuster. 'O die jongens. Pennie! Elke dag – Pennie!'

'Come on, Pennie. Come on. Come on. Come on,' riep een van de vier met een eentonige stem.

'Dat is Peter. O! O! Dat zijn me er twee!'

'Come on. Come on,' riep Peter.

'Come on yerself,' gromde Pennie.

Hij ging midden op de trap staan, met uitgespreide armen, om twee meisjes tegen te houden: één dik, met een mond in de vorm van een omgekeerde halve maan, in een voortdurende glimlach, één schichtig, met piekharen en zonder wenkbrauwen. Ze gilden en deinsden terug.

'Come on, Pennie. Come on. Come on.'

Iemand met iemand anders op de arm wilde er langs. Peter sleurde Pennie opzij. 'Bloody nonsense,' mopperde de man. Achter hem kwam een jongen die een invalidewagen droeg.

'Opschieten! Opschieten,' riep de zuster.

Bovenaan op de overloop leunde een meisje van een jaar of twintig met een bril op over de balustrade. Ze keek lachend naar de zuster, met een bleek, vriendelijk gezicht. De zuster hief een bestraffende vinger naar haar, het meisje zwaaide met beide armen en plotseling stootte ze een ijle gil uit en rende lachend weg.

'Sylvia, Sylvia,' zei de zuster hoofdschuddend. 'Sylvia kan niet horen,' fluisterde ze tegen mij.

De trap was leeg, we liepen naar het kantoortje aan het eind van de gang.

'Je houdt je been veel te stijf, Henk. Je moet niet zo scheef lopen.'

'Nee, dat doe ik ook niet,' zei ik.

In het kantoorje drukte een kleine man me de hand. Hij droeg de witte jas van een ziekenbroeder. De ernst waarmee hij uit zijn vage ogen naar mij keek en de blonde snor op het vette vuurrode gezicht gaven hem iets wreeds en tegelijk belachelijks.

'Dit is Lucky,' zei de zuster.

Lucky schoof een stoel voor me bij. Ik ging voorzichtig zitten en betastte mijn knie.

'Wat scheelt eraan, *son*?'

'Mijn knie is gebroken geweest.'

Lucky boog zich over de knie, met zijn handen op de rug.

'Laat eens zien, *son*.'

'*It's all right*, Lucky. Ik heb hem hier.'

Ze had het papier gevonden waarop ik beschreven stond. Ik probeerde mee te lezen, maar de zuster hield het voor zich, zodat ik alleen een paar losse woorden kon zien: ... veel stijver dan men zou verwachten bij een jongen van zijn leeftijd... Lucky legde drie vinger-toppen op de knie die ik voor hem ontbloot had.

'Doet dat pijn?' vroeg hij. De knieschijf was vastgegroeid, dat was hem dadelijk opgevallen. Hij probeerde hem te verwrikken.

'Ontzettend,' zei ik.

'*It's all right*, Lucky. Kun je hem al wat buigen?' vroeg de zuster. Ik boog het been angstig een paar graden. Lucky gaf er een experimenteel duwtje tegen.

'Au,' schreeuwde ik. Ik stompte op zijn hand.

'*All right*, *son*.'

'Kan het nog goed komen?' vroeg ik bevend.

Lucky trok zijn mond scheef en legde zijn hand in zijn nek.

'Hoe is het gekomen?'

'Een motorongeluk. Met een motor. Ik ging de bocht om, niet harder dan 20 km, misschien nog langzamer, misschien -'

'*All right*, *son*.'

'Nou,' zei de zuster. Ik volgde haar de gang in.

Toen de bel ging voor het theedrinken, om elf uur, had ik mijn dag-rooster ontvangen en had de zuster mij het gebouw laten zien: de gymnastiekzaal, waar Dick, een jongen van zeventien, met zijn uit-puilende buik en armen uitgestrekt als vliegtuigvleugels ronkend en

grommend kwam binnenvliegen; de zaal waar de patiënten warmtebehandeling ontvingen; de weefzaal, waar de veertigjarige reus Parker zich trots liet ontvallen dat hij slager was en tevreden en wat heerszuchtig aan zijn stropdassen werkte, en Sylvia in haar rode truitje met ongeduldige nerveuze vingers aan een draad rukte, hem vlakbij haar bijziende ogen hield, erin beet, haar hoofd schudde en plotseling opkeek toen wij bij haar stonden, waarna haar gezicht zich ontspande en ze de draad vergeten leek te zijn, Sylvia die wel kon liplezen, maar alleen in het Pools, want ze was pas in Australië en haar ouders kenden geen Engels; de leerafdeling, waar de ijdele Italiaanse automonteur Enrico op zijn ene been naar de zuster sprong om haar een bewerkte riem te laten zien, waar het mannetje Wally snel in zijn invalidewagen rondreed, zijn hoofd net boven de achterkant van de wagen uit, zijn bril halverwege zijn neus; de stille typekamer waar Ann, met verlamde benen en linkerarm, zinnen uit een boek overtypete met de middelvinger van haar rechterhand, die door een leren koker was versterkt, verrukt naar de zuster knikte dat het goed ging, de pauzes tussen de letters laadde met de kracht van haar wil om een zinloos symbool op het papier te doen verschijnen, en klaagde over koude voeten; de timmerwerkplaats en de luidruchtige ijzersmederij, met een gesnor, gedreun, gekletter, gebeuk van elektrische boren, cirkelzagen, schaafmachines, en waar Pennie, tenger en klein van stuk, een blokje ijzer met een handzaag bewerkte: hij zette de zaag erop, leunde met zijn buik op de zaag, duwde uit alle macht, viel naar voren en rende naar de instructeur om een nieuw zaagje te halen.

Pennie had al een plaats gevonden op een van de hoge krukken voor het buffet in de thee-kamer toen ik binnenkwam. Peter en de twee andere spastici zaten naast hem. Achter de krukken had zich een haag van mannen gevormd, mannen die op thee wachtten en op eigen benen konden staan. Er was een gezoem van stemmen, hier en daar werd gelachen, mannen begroetten elkaar met *how yer going* en achter in de kamer doemde Mr Parker op. Hij duwde een wagen met een volkomen verdroogde man naar een stille hoek.

'Twee thee, eh, Miss, eh, Jenkins,' riep hij boven de stemmen uit. Hij stak autoritair twee vingers op en wees op de man in de wagen die met een bedrukt gezicht voor zich staarde en zijn rechterhand die in een rechte hoek aan de arm vastzat hoog bij zijn kin hield. Aan de wagen was een verstelbare schrijftafel gemonteerd.

'*All right, Mr Parker.*'

Miss Jenkins schoof twee koppen thee voorbij de vier spastische jongens naar Enrico, Enrico gaf ze door met een knipoog voor Miss Jenkins.

'En hij zei, tap tap tap, weet je het nog, kun je het nog? En ik zei, ik zal het je laten zien, dat zei ik, kijk, tap tap, zo, en ik danste, daar, op straat. Tap tap. De mensen bleven kijken.'

Dit zei een man met puntige tochtlatten tegen een vriend, terwijl hij naar zijn kale hoofd greep. De vriend knikte zwijgend.

'Miss Jenkins, thee thee thee thee,' zei iemand, de maat slaand op het buffet.

'*All right, all right,*' zei ze.

'Ik heb de top eraf genomen, de wand was gekrast. Ik zet er een grotere zuiger in. Uitboren. Wat denk jij?' zei iemand.

Ik zag dat Mr Parker, te voorzichtig om te morsen, een kop thee op de tafel van de wagen zette. De man schudde in dank. De arm met de vaste hand beefde, de andere hand die met een riem was omgespt kroop naar het kopje, hij greep, het kopje kantelde, thee gulpte over zijn kleren. De man blubberde.

'Voorzichtig nou,' zei Mr Parker vaderlijk.

'*It's all right,*' zei de man met een schorre piepstem.

Hij slurpte wat er in het kopje was gebleven op met dichtgeknepen ogen. De slager zakte door zijn heup, vertrok zijn gezicht en zocht steun met zijn rug tegen de muur.

'*How yer going, Barney,*' vroeg een man met een linkerarm die in een leren knop eindigde aan Mr Parker.

'*Not too bad,*' zei Barney, met zijn hoofd scheef. Het gebobbel van bellen blazen begon uit de kopjes van de spastische jongens op te stijgen.

'Schei uit, Pennie! Peter, schei uit. O jullie... Malcolm, schei uit alsjeblieft.'

Ze hadden platte witstenen buisjes in de mond, hun hoofden zwaaiden. Pennies vingers maakten stuiptrekkingen in zijn schoot. Ze bliezen tot de bellen uit elkaar spatten. Peters thee golfde over de rand. Pennie duwde het buisje met zijn tong uit zijn mond, hij likte hoog langs zijn bovenlip de snor van melkthee weg. Hij zuchtte diep, hield zijn adem in en boerde in Peters gezicht. Peter kronkelde van het lachen.

Ik zette mijn kopje terug op het buffet.

'Hoe vind jij dat nou?' vroeg Miss Jenkins, op Pennie wijzend. Pennie boerde nog eens.

'Niet fraai,' zei ik.

Pennie schoof zijn kruk achteruit en rende losjes slingerend de kamer uit. Peter volgde hem met schuivende half zijwaartse passen, Malcolm duwde Geoff vooruit en probeerde hem te trappen.

De theekamer was bijna leeg. Barney had zijn verdroogde man weggereden, de tap tap tap dansende durfal liep met dribbelpasjes steeds verder vertellend de kamer uit, iemand van een jaar of dertig bewoog zich met sloffende onvaste passen in de richting van de timmerwerkplaats, hij zakte door zijn knieën, zijn lichaam zwenkte in een lichtbruine overall voorbij de drempelloze deuropening, de binnenplaats op.

Hoewel ik op den duur beslist timmerman wilde worden moest ik wegens een lange wachtlijst voor de timmerwerkplaats voorlopig een andere bezigheid vinden om mijn geest te verstrooien tussen het beenheffen en de massage door. Ik koos de pottenbakkerij, want Miss Yoffa was jong en had tegelijk iets moederlijks en bijna iedereen *zat* in haar witgekalkt bedrijfje, met een schort voor tegen de kleispatten. De zon scheen er binnen.

Alleen Ray Stott stond aan het wiel. Hij had een intelligent, teruggetrokken en stug gezicht. Hij was ongeveer vijfendertig jaar, de zoon van een rijke boer, en hij was op Geelong Grammar geweest, maar de gedachte aan een baan maakte hem ziek. Hij was ettelijke malen aan werk geholpen, maar telkens kwam hij na een paar dagen thuis. Van zijn vaders bedrijf wilde hij niets weten, maar hier, in de bescherming van Coonac, waar de verantwoording, die hij van zijn werk moest afleggen, beperkt bleef tot een omhooghouden van een in eenzaamheid voltooide vaas die de bewondering van Miss Yoffa opwekte, was hij gelukkig; hij werkte met hardnekkige toewijding en had het zo ver gebracht dat zijn psychiater eens had geprobeerd hem in een pottenbakkerij te plaatsen. Hij hoorde ervan en kon dagen niet werken. Toen ik met mijn schort voor begonnen was om lange worsten van nauwkeurig gelijke lengte te rollen en op elkaar te stapelen tot iets waaruit een asbak zou moeten groeien, kwam Ray schuw in elkaar gedoken met een nog zachte vaas op een stuk karton bij Miss Yoffa.

'K-k-kijk, M-m-miss Yoffa,' stamelde hij met een zachte stem.

'Dat is prachtig, Ray. Ga je hem bakken?'

'Ik h-h-had er ineens z-z-zin in.' De vaas had een klein voetstuk en eindigde in een sierlijke kraag.

'Je kunt de rand nog wat bijschaven. Vanavond gaat de oven aan.'

'Y-yes. I-i-ik ha-had er i-i-ineens zin in.'

Hij glimlachte, zette de vaas veilig hoog op de kast en ging met nieuwe klei terug naar het wiel.

Naast mij aan de tafel zat Mr Payne, een ongetrouwde tobber van een jaar of veertig, die een zenuwzinking had gehad, *a little bit of a breakdown*, zoals hij het zelf met enige vertedering noemde. Hij was vooral gevoelig voor kunstlicht: *artificial light sets up a nerve condition in my brain*, vertelde hij, en hoewel we in de pottenbakkerij bij zonlicht werkten, droeg hij toch een donkere bril en een soort zonnescerm boven zijn ogen, zoals kinderen aan het strand dragen. Hij was de enige in Coonac die zich graag meneer liet noemen en zijn voornaam geheim hield.

Tegenover mij zat een wazige man afwezig kleiworsten te rollen.

'Je maakt ze te lang en te dun, Bob. Zo kun je ze niet gebruiken,' zei Miss Yoffa.

Bob schrok en glimlachte vaag.

'Neemt u mij niet kwalijk, Miss Yoffa, neemt u mij niet kwalijk.'

Zijn stem was zangerig, erg beschaafd, met een licht Schots accent. Hij keek hulpeloos naar zijn worst waarin kuiltjes waren ontstaan, de afdrukken van zijn vingers.

Hoewel je het niet zou vermoeden, was hij 'briljant'. Hij was in Edinburgh een vooraanstaand advocaat geweest en na de oorlog had hij deel uitgemaakt van de zuiveringscommissie in Duitsland. Langzamerhand was hij aan de drank geraakt, hij was gaan zwerven en ten slotte in Australië terechtgekomen. Een onduidelijke periode in zijn leven werd afgesloten, toen hij in Melbourne 's nachts op een stoep in elkaar gezakt gevonden was, vervuild, vermagerd en niet in staat om iets te zeggen. Ze hadden hem een wat groot, donkerblauw gestreept pak gegeven en een plaats voor hem in Coonac gevonden. Hier moest hij zich elke morgen aan Lucky laten zien. Als zijn geplooide doorderde wangen niet geschoren waren, stuurde Lucky hem met een uitbrander naar de badkamer, maar hij liet alles glimlachend met zich doen en hield zijn bijna verstijfde handen dagelijks in hete was, waarna

hij de masseuse vertelde dat zijn handen steeds beter werden: *oh yes, my hands are coming good, I can feel the difference*, met uitpuilende ogen waar het meisje liever niet inkeek.

'Je moet hem overdoen, Bob,' Miss Yoffa griste de sliert klei weg en kneedde hem tot een bal.

'O ja, overdoen,' zei Bob. Hij liet zijn armen langs zijn zij hangen, zakte onderuit in zijn stoel. Miss Yoffa legde de kleibal naast hem neer met een kordaat: zo. Bob staarde.

'Je moet hem opnieuw rollen, Bob,' zei Miss Yoffa, met een gebaar alsof ze zelf wilde beginnen.

'Neemt u mij niet kwalijk, Miss Yoffa,' zei Bob.

Zijn lange pianovingers begonnen opnieuw te rollen, de worst werd steeds iets langer, steeds iets dunner.

Maurice, een jongen van een jaar of achttien, staakte zijn werk aan een olifant van rode klei en begon zacht hinnikend te lachen, hij kneep zijn handen samen en stompte met zijn onderarm op de tafel.

'Maurice, zit stil,' zei Mr Payne, die met onuitputtelijk geduld een miniatuurvaasje met een plat stokje bewerkte.

'Wat?' grinnikte Maurice. 'Wat? Wat?' Hij stootte de staart van zijn olifant, wat hem deed schudden van plezier. Maurice was een beetje achterlijk, maar daardoor liet hij zich niet uit het veld slaan. Hij had snelle oogjes en een veerkrachtige geest die pret puurde uit de kleinste gebeurtenissen.

'Hou toch je gemak,' zei Mr Payne, op een huilerige toon.

'Wat is er gebeurd?' vroeg Miss Yoffa.

Maurice wees schaterend op Bobs worst die naalddun was geworden en nog steeds voortrolde onder Bobs maatvaste vingers.

'Jij bent ondeugend,' zei Miss Yoffa streng. 'Waar is je gehoorapparaat?'

'Wat? Wat?'

'Waar is je gehoorapparaat?'

'O!'

Maurice haalde het apparaatje uit zijn zak, keek naar Miss Yoffa en duwde het in zijn oor.

'Je mag het er niet meer uithalen! Hoor je me!'

'Ik zag dat hij het eruit haalde,' kraaide Bernie onverwachts, een jongen van even in de twintig die werkte op de plaats naast Maurice.

'En ik vraag *jou* niets,' zei Miss Yoffa.

'Maar ik zag dat hij het eruit haalde,' zei Bernie.

'Bob, Bob,' zuchtte Miss Yoffa, van onderwerp veranderend.

'O! Neemt u mij niet kwalijk, Miss Yoffa.'

Hij kneedde zelf de klei terug tot een bal.

'Mijn handen worden steeds beter, Miss Yoffa.'

'Ze denken nooit aan anderen,' zei Mr Payne zacht tegen mij, 'daarom heb ik zo'n hekel aan Coonac. Het gaat niet om de verzorging, dat is allemaal uitstekend. Miss Yoffa ook, niets is haar te veel en daar zal ik ook nooit iets van zeggen. Maar als je samen aan een tafel zit te werken en dan stoot iemand tegen de tafel – Dat kan je hele werk immers ineens bederven. En dat gebeurt alleen omdat ze niet aan anderen denken.'

De deur ging open en Wally reed binnen.

'Hoe gaat het, Miss Yoffa?'

'Goed, Wally. Hoe gaat het met jou?'

'Niet slecht, dank u.'

'Hoe gaat het, Mr Payne?'

'O niet slecht,' zei Mr Payne met tegenzin.

'En Bernie? *How yer going?*'

'Me?' vroeg Bernie. 'Me?'

Hij had een plomp lichaam met daarboven een kleikleurig hoofdje en was schizofreen, dat betekende, legde Miss Yoffa mij uit, dat hij een gespleten persoonlijkheid had. Hij rolde zijn worst in een hoog tempo, dik aan een kant, dun aan de andere.

'Miss Yoffa, Miss Yoffa, Miss Yoffa. Kijk! Kijk!' riep hij.

'Je moet hem overal even dik maken, Bernie,' zei Miss Yoffa.

'Overal even dik? Waarom dan?'

Maurice tilde zijn olifant op. De slurf viel eraf. Hij keek naar de vormloze brok klei waarin twee kralen als ogen staken. Hij brak de toetervormige staart van het achtereind, plakte hem aan de kop en grinnikte.

'Ah,' zei hij.

Miss Yoffa maakte een worst voor Bernie.

'Zo dan,' zei ze.

'Wie had er verder hulp nodig?' Bernie keek naar zijn worst, verast, vol binnenpret. Hij lichtte hem voorzichtig op in het midden; de worst brak in tweeën.

'Miss Yoffa,' riep hij. Hij wierp haar een boze blik toe.

'*Oh dear,*' zuchtte Miss Yoffa.

Wally reed achter onze stoelen langs.

'Kijk eens wat ik gemaakt heb, Miss Yoffa,' zei hij.

Van ergens uit zijn wagen haalde hij een leren riem, bewerkt zoals die van Enrico.

'Wilt u hem hebben als hij helemaal af is?' vroeg hij Miss Yoffa.

'Heel graag, Wally. Bob!'

Bob schrok.

'O! Neemt u mij alstublieft niet kwalijk, Miss Yoffa.'

Hij duwde zijn worst in elkaar.

Bernie zakte onderuit, met zijn handen in zijn zakken.

'Miss Yoffa. Miss Yoffa. Miss Yoffa. Ik kan autorijden, Miss Yoffa. Het is waar, het is waar, ik heb mijn rijbewijs gehaald. Miss Yoffa, is het niet waar, Miss Yoffa?'

'Zeg Bernie,' zei Mr Payne, zijn stokje neerleggend, 'denk jij dat wij geloven dat jij kunt autorijden? Denk jij dat heus? Ik begrijp niet wat je eraan vindt om te liegen. Hoe oud ben je? Twintig? Tweeëntwintig? Je kunt toch zeker wel nagaan dat wij je niet geloven. Je liegt zo veel dat je zelf niet meer weet dat je liegt. En dan zit je hier te verkondigen dat je auto kunt rijden. Zal ik je eens wat vertellen? Jij kunt een auto niet eens starten! Je krijgt hem niet eens van zijn plaats!'

'O nee? Miss Yoffa! Miss Yoffa! Miss Yoffa! Kan ik een auto niet starten? Miss Yoffa! Kan ik een auto niet van zijn plaats krijgen? Ik heb mijn rijbewijs in mijn zak. Hier! Miss Yoffa!'

De bel alarmeerde iedereen, we maakten ons op om naar het sportveld te gaan.

II

We zaten op een van de lange banken uit de gymzaal die op het grasveld waren neergezet voor de bowlers. De slager Barney zat op de buitenkant, een bil erop, een eraf, dan had hij minder pijn.

'Zeg Henko, wat is Holland voor een land?'

'Er is veel water,' zei ik.

'Maar kun je er verdienen?' Hij gaf zelf het antwoord.

'Natuurlijk niet! Die landen zijn niets meer. Ze zijn uitgeput. Want wat heb je daar gehad? Twee keer oorlog. Er is niets meer te verdienen.'

Dat zie je hier wel. Ze komen allemaal hier, Grieken, Italianen, Duitsers, Nederlanders, Russen.'

'Barney, jouw beurt,' riep iemand ongeduldig.

'*All right, eh...*'

Barney rolde de bal krachtig naar het andere eind van het veld waar hij ver naast zijn doel bleef liggen. Barney slaakte een kreet van teleurstelling.

'*No good, Barney.*'

'*I'll say it's no good!* Dat zie ik ook. Weet je wat het is, Henko? We praten te veel.'

De man die ik de theekamer uit had zien sloffen droeg een bowl in beide handen, hij slingerde hem door zijn bovenlichaam te bewegen, en liet hem los. Hij rolde langzaam en bleef in het midden van het veld liggen. De man liep terug naar zijn plaats: Harry, een Engelse timmerman, met zijn gezin naar Australië gekomen om een zaak op te zetten en in zijn eerste jaar ziek geworden, toen hij zijn eigen huis was begonnen te bouwen, een verlamming waarmee geen dokter raad wist.

'*Two up,*' juichtte een jongen van een jaar of zestien van de tegenpartij. '*Hurray.*' Hij maakte twee stappen op doorzakkende benen die met ijzeren beugels waren verstevigd.

'Hou je bek, Dave,' zei Frank, van onze partij.

'*Two up,*' schreeuwde Dave; hij wreef zich in de handen. '*Oh, goodie, goodie!*'

'Hou je bek,' dreigde Frank.

'*All right, eh, Frank,*' zei Barney, 'laat hem. Hij is nog jong.'

'*Two up! Two up!*'

Sylvia, van de vijandelijke ploeg, dacht dat er wat leuks gebeurde; ze gilte en fladderde met haar armen.

'Tsjonge, als ik zo was als Harry... het is triest. Zeg eens, zou jij zo kunnen leven, Henko?' vroeg Barney.

Hij maakte een gebaar in Harry's richting.

'Wat scheelt hem eigenlijk?'

'Hij heeft een nog onbekende ziekte, waardoor hij helemaal slap wordt. En de dokters kunnen er niets aan doen. Ze weten namelijk niet wat het is.'

'Wat weet Harry ervan?'

'Hij weet nog van niks. Hij weet er nog helemaal niks van.'

Wally reed naar voren, leunde ver buiten zijn wagen, zijn gezicht

verried hoogspanning, hij aarzelde vijf maal voor hij de bowl losliet.

'Good on yer,' riep Harry hem toe.

'Good on yer, eh, Wally,' zei Barney. 'Heb je zijn benen gezien,' fluisterde hij, 'zo dun als stokjes, en hij kan ze ook niet meer recht krijgen.'

Een Ford kwam het tuinpad oprijden en stopte voor de hoofdingang. Vijf meisjes kwamen stoeiend naar buiten, en dan Enrico. Hij sloeg de deur dicht, danste op zijn ene been tot hij de krukken goed beet had en liep achter de meisjes aan naar de tafeltjes waar geschaakt en gedamd werd.

'Enrico,' zei Barney, 'automonteur. Italiaan. Hij rijdt veel te hard, daarom heeft hij ook een ongeluk gehad. We krijgen hier veel te veel buitenlanders, Henk. Te veel Italianen, te veel Grieken... Duitsers en Nederlanders ja, die zijn goed.'

'Die weten wat werken is,' opperde ik.

Enrico was gaan dammen met een verlamde Roemeense kapper. Vijf meisjes stonden in een halve cirkel achter hem. Enrico stak een vinger op naar de kaalhoofdige kapper, alsof hij hem van vals spel beschuldigde.

'Wij houden hier niet van Italianen,' fluisterde Barney met een vies gezicht. 'We houden nog minder van Grieken,' zei hij nog zachter, met een schuinse blik op Frank de Maltezer. 'Ze zijn lui.'

Er klonk geschreeuw vanaf de veranda. Peter en Pennie waren met veel omhaal pingpong aan het spelen.

'Weet je wat het is met die landen?'

'Nee.'

'Er wonen te veel mensen. Dat is de grote fout. Zeg Henko, heb je veel pijn?'

'Vreselijk veel,' zei ik.

'Ik kan 's nachts niet stil in mijn bed liggen. Ik slaap nooit. Zeg, Henko, slaap jij... O God, kijk nou toch eens.'

Sylvia was opgestaan, ze wees gierend op zichzelf, pirouetteerde drie maal, haar geplisseerde rok woei hoog op. Ze gooide de bal in het wilde weg ver de verkeerde kant uit, Dave haastte zich er met rinkelende beugels achteraan. Mr Payne liet van zich horen.

'Als ik speel wil ik ook zien dat er een beetje belangstelling is voor het spel. Anders speel ik veel liever niet,' stelde hij voor zichzelf vast. Sylvia's ogen schitterden van pret achter haar dikke brilleglazen.

'Bernie,' riep iemand.

'Yeah?'

Bernie kwam naar voren met zijn dromerig en gesloten gezicht. Barney trok een grimas. Bernie bukte zich en begon te slingeren.

'Hé Bernie,' riep Harry.

'Yeah?'

'Heb je de bowl?'

'De bowl?' Bernie ging weer rechtop staan.

'Heb je de bowl?'

'Yeah!'

'Weet je het zeker?'

'Yeah. Ik heb de bowl.'

Bernie hield hem op als bewijs. Op de bank werd gelachen.

'Gooi dan, als je hem hebt,' zei Harry.

'Yeah.'

'All right, Bernie. Gooien,' zei Barney.

'Hij heeft hem ook nog,' zei Harry zacht.

Bernie bewoog zijn schonkige lichaam, zijn hand slingerde vier, vijf maal en even voor hij losliet brak zijn concentratie. De bowl bleef vlak voor hem op het gras liggen.

'Five up!' schreeuwde Dave.

Hij kwam opgewonden voorbij met zijn klinkende beugels. Barney keek bezorgd naar Daves knieën die bijna de grond raakten, terwijl hij zwemslagen met zijn armen maakte om overeind te blijven.

'Ik zei toch dat je je bek moest houden,' zei Frank.

'All right, Frank. All right now,' suste Barney.

'Zijn we soms niet five up? Five up! Five up!'

'Hou godverdomme je grote bek!' Frank trilde van drift, hij hief zijn arm alsof hij wilde vechten.

'All right, Frank,' zei Barney.

In de verte sloeg Pennie de pingpong bal vanaf de veranda het grasveld op. Peter hing over de balustrade.

'Tsjonge, tsjonge,' zei Barney. 'Zeg Henko, zou jij in Rusland willen wonen?'

'Nee, niet graag,' zei ik.

Het was half een. Twee meisjes deelden soep uit voor een lange rij gekken, doven, spastici, epileptici, onherstelbaar verminkten, mannen sprakeloos gemaakt door beroerte of shock, mismakten, kreupelen

en lammen in hun wagens, elk met een bordje in de hand, als bij de oude gaarkeukens, bij de ingang van de eetzaal.

'*Les Misérables*,' zei een vrolijke man op zijn Engels.

Wally, die altijd haast had, hing scheef uit zijn wagen en loerde op een kans om door te breken.

'Geduld hebben, chauffeur,' zei de man van *Les Misérables*.

'Wat?' vroeg Wally.

'*Oh my God*,' steunde Barney, zijn lichaamsgewicht naar het goede been verplaatsend.

Ik kwam aan een tafel met Robert, Rex en Tom Tate die op zijn vijfendertigste een beroerte had gekregen waarna zijn rechter zij, arm en been, verlamd was gebleven en hij niet meer kon praten. Hij keek je steeds aan alsof hij iets wilde zeggen, trok diepe rimpels in zijn voorhoofd, maar het enige waartoe hij in staat was, was *bloody*, wat hij eindeloos herhaalde. Hij at zijn soep met zijn linkerhand, blies erop, morste en vloekte, maakte een gebaar alsof hij zijn bord van de tafel wilde stoten, maar hij beheerste zich nog net.

'*Aaah. Bloody, bloody, bloody*,' mompelde hij.

'Wat is er, Tom?' vroeg Rex.

'*Bloody*.'

Barney had vandaag een nieuwe overbuur gekregen die verwezen in zijn soep roerde. Barney wilde praten, maar de man ging nergens op in. Hij vestigde mijn aandacht op deze vreemde man door naar me te knipogen en gezichten te trekken. Pennie, Peter, Geoff en Malcolm zaten dichtbij de deur aan een tafel apart. Pennie zwaaide met zijn brood en blies met bolle wangen over de tafel.

'Pennie, Pennie, Pennie, Pennie,' dreunde Peter met zijn basstem.

Pennie wist een halve boterham ineens af te bijten. Toen hij verwoed begon te kauwen viel een groot stuk met beleg en al uit zijn mond op de tafel. Peter legde er meteen zijn holle hand over. Pennie vertrok zijn gezicht, kauwde en grijnsde en deed een onverhoedse aanval op Peters hand, waarbij hij een schop tegen de tafel gaf.

'Van mij, van mij, Peter. Van mij. Miss Juniper, Miss Juniper!'

'Wat is er, Pennie?'

'Peter heeft mijn brood.'

'Niet waar, Miss Juniper.'

'O jullie... Waarom eten jullie niet rustig je eigen brood? Er is toch genoeg?'

'Peter heeft mijn brood.'

'Hier dan.'

Peter schoof het platgedrukte stuk in Pennies richting. Malcolm en Geoff zuchtten. Barney schudde zijn hoofd. Hoewel hij zich hier al drie maanden van de ene kamer naar de andere voortsleepte, viel hij steeds nog van de ene verbazing in de andere.

'Ha.' Tom vertrok zijn lippen alsof hij zich oefende om weer te leren grijnzen zoals hij het vroeger kon.

Hij keek op zijn handen. Zijn lippen bewogen en plotseling piepte hij met een onverwacht hoge sopraanstem: '*bloody*.' Hij schrok en keek verwonderd. We lachten alle vier. Tom probeerde nog een paar *bloodies*, ze kwamen weer op de gewone toonhoogte door.

Van Pennies tafel klonk gekletter van staal op aardewerk. Ze sloegen daar met lepels op lege borden, maar Barneys overbuur bleef voor zich staren zonder acht te slaan op het spastische toneel.

'Het-is-vandaag-te-warm-voor-soep,' zei hij meer dan lizig.

Peter hield met zijn linkerhand zijn rechterpols vast. Zijn lichaam en armen schokten terwijl hij zijn rechterhand naar zijn mond stuwde. Het was stil geworden. Peters schoenen schuurden over de vloer. Zijn hand schokte hoger en bleef hangen. Malcolm en Geoff die hun handen vrij normaal konden gebruiken, aten gulzig zonder op te kijken aan hun schrikbarende hoeveelheden brood. Peters boterham was tot dichtbij zijn mond genaderd, toen Pennie hem zijn brood in beide handen gekneld voorhield. Hij stootte klanken uit. Peter liet zijn brood vallen, rekte zijn hals naar dat van Pennie en beet. Barney slaakte een kreet van teleurstelling.

'Ah. *Bloody, bloody, bloody*,' zei Tom.

'Hij had het bijna! Zag je dat?' zei Barney. 'Nog maar zo'n stukje en hij had het gehad - Ach, weet je wat het is? Die jongens moeten ook hun plezier hebben.'

'Als-het-zo-warm-is-dan-wil-ik-geen-soep.'

Barney schudde zijn hoofd tegen die man. Hij zag er toch vrij gewoon uit, alleen was hij wat dik.

'Tsjonge tsjonge. Nou nou.'

Even later kreeg Pennie zomaar een onbedaarlijke lachbui. De meisjes gierden direct mee. Ha ha ha, bulderde Barney opgelucht. Ha ha, *bloody bloody bloody bloody*, lachte Tom. De zaal schaterde, Miss Juniper hield zich niet langer goed en liet haar gezag door haar vingers

glippen. Wally trommelde opgewonden met zijn vingers op de banden van zijn wagen en vertrok zijn gezicht tot een scheve grijns nu het succes Pennie uitgelaten met zijn armen deed zwaaien. Peter boog zijn bovenlijf brullend over de tafel, zijn overhemd veegde over zijn bord. Thee thee thee, schreeuwde Pennie door het dolle heen, hij sloeg met zijn handen op het tafelblad, thee thee, zijn wangen werden rood, hij boerde, ving het buisje met zijn lippen en zoog zijn wangen vol.

'Pennie Pennie,' zei Miss Juniper dringend.

Pennies hoofd schudde, zijn wangen waren tot barstens toe opgeblazen, hij stak een vinger vermanend omhoog, keek even de zaal in en blies zijn mond leeg in Geoff's gezicht. Malcolm gilte, terwijl Peters manlijke bas het verontruste sissen van Miss Juniper overstemde. *Bloody bloody bloody*, juichte Tom. Geoff streek zijn hand langs zijn druipende gezicht. Zijn brood was doorweekt.

'Zag je dat?' vroeg Barney enthousiast aan zijn buurman.

'Het-is-wel-warm. We-krijgen-misschien-nog-wel-een-onweersbuitje. Als-de-radio-zegt-dat-er-onweer-komt-dan-komt-het-'s avonds.'

Na het eten wandelde ik met Barney over het grasveld. Hoewel onze breuken mijlenver uiteen lagen, hadden we ongeveer hetzelfde tempo.

'Die is *helemaal* niet goed! Zag je dat, Henko?' Ik knikte.

'Zag je dat?'

'Ja, helemaal gek,' zei ik.

We liepen langs de tafel waaraan Peter en Pennie pingpongden met al hun vrijwillige en onvrijwillige energie, lachend, schreeuwend, kreunend. Zo leek hun ziekte een spel; het was alsof ze voor geen geld gewoon zouden willen zijn. Pennie liep beter dan Peter, dus moest hij steeds achter de bal aanhollen waarvan de richting niet te voorspellen viel. Met zijn zwaaiende armen, zijn wild schoppende benen en zijn plooibare magere lichaam en schuddend hoofd leek hij een groteske reuzenspin.

Barney keek meewarig uit zijn onschuldige ogen toen Pennie de bal naar Peter gooide. We bleven staan en ik maakte van de gelegenheid gebruik om over mijn knie te strijken.

'Mijn knie doet pijn,' zei ik.

'O ja,' zei Barney, maar zijn aandacht werd opgeëist door Peter die de bal probeerde te vangen, miste en aanstalten maakte om hem zelf

te halen. Peter kon zijn benen alleen in rust houden als hij stond of zat. Terwijl Pennie zelfs onder ongunstige omstandigheden iets sierlijks behield waren Peters schokken heviger, ze leken hem steeds weer te verrassen. Peter kon zijn knieën niet buigen bij het lopen, hij moest zijn voeten over de grond schuiven en zich vastgrijpen aan alles dat binnen zijn bereik was. De bal was dichtbij de steunpilaar van de veranda blijven liggen. Peter omarmde de pilaar en liet zich naar beneden zakken en greep de bal, terwijl hij zich met de andere arm krampachtig vasthield.

‘Zal ik je eens wat zeggen, Henko?’ zei Barney. ‘Ze houden mij hier niet lang.’

‘Mij ook niet. Wat dacht je?’

Peter gooide de bal op de tafel, hij stuitte en sprong op het grasveld. Pennie vlinderde er achteraan. Peter schreeuwde. Een groep meisjes met ouwelijke gezichten wandelde op het tuinpad. Ze hadden steil haar dat naar alle kanten over hun hoofd viel. Vanuit de gymnastiekzaal klonken het stampvoeten en de kreten van de volleybal spelers.

‘O, *jou* ook niet?’ vroeg Barney. ‘Mij *zeker* niet. Want weet je wat het is? Als je hier lang blijft word je zelf niet goed. Het gaat op jezelf over. Zag je die, die, die – Ik weet zijn naam niet eens! Zag je hem, aan mijn tafel?’

‘Ja,’ zei ik. Ik leunde zwaarder op mijn stok dan goed voor mij was. Hoewel het smoorheet was droeg Barney een volledig pak.

‘En als je niet oppast – Ik zal je nog eens wat vertellen. Toen ik hier kwam was er die, die, – Hoe heet hij nou? Goed, maar die had een arm en een been gebroken, op vier plaatsen. Maar verder was er niets met hem. Die zei dat zijn vrouw ’s avonds tegen hem zei, man, zei ze, je wordt zelf nog helemaal *gek*, met al die gekken daar. En dat vertelde hij hier aan iedereen!’

Keith, een onhandelbare jongen van zeventien, wat achterlijk, doof, epileptisch, suikerziek, niet in staat om verstaanbaar te praten, met een gebrek aan zijn voet dat hem een hobbelgang gaf en met een kwaad-aardig bol gezicht, schoot ons voorbij, achter de meisjes aan. Hij joeg de groep brullend uiteen en achtervolgde er één die van verrukking gilde, toen Keith zijn armen om haar middel knelde en haar stijf tegen zich aandrukte.

‘Tsjonge, ik dacht dat hij haar ging – Begrijp je me, Henk?’

‘Ik weet wat je bedoelt,’ zei ik, hoewel hij het woord had ingeslikt.

Tussen twee hoge spiegels leerden meisjes lopen. Ze naderden strompelend stilletjes tot zichzelf, maakten rechtsomkeert bij elke ontmoeting en trokken zich van de schetterende muziek niets aan, het pittige *Marching Along Together*, de geliefde grammofoonplaat van Mac, de instructeur, waarop hij vier mannen die de spiegels ver achter zich hadden gelaten gelijkop liet marcheren. Maar één gaf het op. Hij betastte zijn onderbeen met een verongelijkt gezicht. Mac riep: 'doorzetten, volhouden,' maar hij kreunde en hinkte naar een bank, honend nagewezen door een halfgaar meisje met zulke dunne benen, dat ze zelfs op haar hoge schaatsschoenen nooit met iemand samen zou lopen.

Ik zat op een bank tussen andere breuken in. We hadden een touw met riemen aan onze schoenen vastgemaakt, het touw liep over een katrol en aan het einde ervan hing een gewicht aan een haak dat we met onze geatrofiëerde spieren moesten heffen. De man naast mij telde bij elke slag en riep 'hup' als zijn been helemaal of bijna helemaal was gestrekt.

'Wat voor een gewicht moet ik eraan hangen?' schreeuwde ik tegen hem boven de muziek uit.

'Een, twee, drie, hup! *Yeah!* Wat zei je?'

'Hoe zwaar moet zo'n gewicht zijn?'

'*Yeah* – hoe zwaar. Hier, *dat* is een goeie voor jou – Een, twee, drie, hup! Hang die er maar aan. *Yeah!*'

Ik hing het gewicht aan de haak, maar na een paar heffingen zocht ik een lichter en toen een nog iets lichter gewicht.

'Stuur houden, kapitein,' riep Mac naar John Shaw, een gezette jongen, die recht probeerde te lopen tussen de twee bomen van een brug. Zijn hoofd wiegde een beetje, alsof hij in trance was. Hij was zesentwintig, de zoon van een Melbourne advocaat. Een ongeneeslijke evenwichtsstoornis maakte zijn loop schommelend en onvast, zodat hij al tweemaal door bijdehante politieagenten was opgebracht wegens dronkenschap.

'*All right, Mac,*' zei John, met een krakende stem.

Hij liep met uitgespreide handen balancerend naar een houten oefentrap, aarzelde op een been, doodstil, en sloeg tegen de grond. Het halfgare meisje gilde, terwijl ze met haar handen in haar dijen kneep.

'Mac, Mac,' riep ze.

Mac liep naar John, die op zijn zij lag met een wang op de vloer, om te zien of hij hulp nodig had. Maar John had zó leren vallen dat

hij zich geen pijn deed en er zelf om kon lachen. Hij kroop op zijn knieën naar het trapje, hees zich aan de leuning overeind, sloeg de stof van zijn kleren en liep de treden op, twee gewoon, de derde haperend.

'*It's all right, Mac,*' riep hij.

De man naast mij telde verder. Hij had geen aandacht aan John besteed, hij keek steeds naar de kleine raampjes boven in de muren van de gymzaal. De plaat was afgelopen, de mannen bespraken hun problemen: de voetbal of de paardenrennen. Mac liep heen en weer, haalde een dik touw uit de kast, legde het ergens neer. Hij vond altijd nog werk als iedereen de moed al had opgegeven.

'Een, twee, drie, hup!' zei mijn buurman.

'Waarom is een gymnastiekzaal altijd donker en somber?' vroeg ik hem.

Hop, hop, hop, hop.

Twee mannen kwamen de zaal op pogo-sticks binnenspringen. De knallen op de vloer en het metaalachtige *clank-clank* van de veren braken de rust op een eigenaardige, droge manier. De mannen maakten drie sprongen naast elkaar, daarna sloegen ze elk een andere richting uit, naar de zijmuren.

'Wat? *Oh, yeah!* Donker! Een, twee, drie, hup!'

Bij de klimtouwen probeerde een halfbloed van een jaar of zeventien zich vanuit zijn wagen omhoog te werken. Zijn lichaam steeg, maar na twee armsgagen gaf hij het op, hij plofte terug in zijn wagen en keek naar zijn roodgeschuurde handpalmen. Hij wilde Mac roepen, maar Mac ondersteunde iemand aan het andere eind van de zaal en had geen tijd voor hem.

'Hij is lui,' zei mijn buurman met een knik waarmee hij zichzelf gelijk gaf. 'Een, twee, drie, hup.' Alle breuken bezagen de jongen met een ernstig gezicht.

'En hij is veel te dik,' zei een ander, een absolute waarheid.

'Te dik. *Yeah.* Hij is te dik. Te dik. Hij is lui. Een, twee, drie, hup.'

'Nog eens,' riep Mac, naar hem opkijkend.

De jongen maakte een gebaar van doe 't zelf. Toen hij zag dat wij naar hem keken pakte hij het touw weer vast. Hij klom een meter en bleef spartelend hangen. Wij lieten onze benen rusten, schortten ons commentaar op.

'Verder, hoger,' riep Mac, waarop de jongen naar beneden gleed. De meisjes slipten hem uit.

'Yeah, hij is lui,' zei mijn buurman.

Hop, hop, hop, hop.

Wally reed binnen. Mac tilde hem uit zijn wagen en legde hem op zijn rug op een schuimrubber mat, waar hij met open mond bleef liggen, zijn knieën omhoog, verstart in de hoek van het zitten. Mac pakte de benen vast onder de knieën en duwde erop met zijn borst. De gewrichten veerden een paar graden mee. Wally greep wild om zich heen op de mat, hij trok aan zijn jasje, plukte aan zijn das. Zijn bril was over zijn voorhoofd gevallen, hij trok gezichten alsof zijn gevoelloze benen hem hevige pijn gaven.

'Ze zijn vandaag een beetje stijf, Mac.'

'Yeah. They'll be all right, though.'

'Oh yeah.'

Mac leunde met zijn volle gewicht op Wally's knieën. Wally tilde zijn hoofd angstig van de mat, hij klakte met zijn tong.

'Dat is genoeg. Wil je nu wat lopen?'

'Yeah.'

Mac tilde Wally overeind en hielp hem de twee krukken onder zijn arm te plaatsen en wachtte tot Wally zich in beweging zette met een geluid van krakend leer en de aandacht van ons allen op zich gericht. Wally's benen sleepten over de grond, vlak tegen elkaar. Hij steunde er wat op tussen zijn sprongen. Zijn gezicht gloeide van inspanning. De halfbloed reed door de zaal om bij ons te komen kletsen.

'Yeah. Je moet naar hem kijken... Ja, kijk maar - kijk maar naar hem,' zei mijn buurman met een knik.

'Naar Wally? Waarom?'

'Waarom? Yeah, waarom? Omdat je lui bent. Daarom. Kijk jij maar naar hem. Een, twee, drie, hup!'

'Wally heeft veel meer kracht in zijn armen. Want ik heb het ook in mijn armen gehad, ik heb, kijk maar...'

'Yeah - En jij bent lui.'

De jongen droeg een rood geruite trui, een veel te grote broek en had een sterke pislucht bij zich.

Wally kwam terug, zijn sprongen werden groter, hij hijgde en zweette.

'Ha. Ik ben niet lui. Vraag maar aan Mac. Mac, Mac, ben ik lui, Mac?'

Hop, hop, hop, hop.

De mannen passeerden elkaar, verbeterd voorthoppend. 'Yeah,' bromde Mac.

Wally bleef uitgeput bij zijn wagen tussen de krukken hangen. Hij wierp zich erin, terwijl Mac hem op zijn plaats hield, en bleef verwezen kijken.

'Wil je nog touwklimmen?' vroeg Mac, nadat hij hem had laten uitrusten.

'All right.'

Het halfgare meisje begon ineens te lallen tegen haar spiegelbeeld.

'Nou nou,' zei de man naast mij.

Wally reed snel naar de touwen en klom met handen en armen tot aan het plafond. Hij keek op ons neer met zijn armen gekromd, alsof hij nog hoger wilde. Wij klaptten en riepen bravo toen hij zich naar beneden liet glijden.

'Yeah. Zie je? Als je zo zou werken, dan zou je misschien nog eens op de been komen! Een, twee, drie, hup.'

'Yeah. Maar hij heeft het nooit in zijn armen gehad. Ik wel. Kijk maar...'

Hop, hop, hop, hop.

Twee mannen ontmoetten elkaar en sprongen met doffe knallen op pogo-sticks de zaal uit.

'Mijn moeder koopt een Foxwagon voor me,' zei Bernie.

Hij zat achterover, zijn onbeheerste vingers rolden een worst, dik aan één kant, dun aan de andere. Hij keek triomfantelijk rond met zijn varkensogen. Bob bleef onaangedaan staren, maar Mr Payne snoof minachtend. 'Zijn moeder koopt een Foxwagon,' zei hij tegen de vrouw naast hem.

'Volkswagen zal hij bedoelen. Hij weet niet eens wat hij zegt.'

De vrouw naast Mr Payne was drieënveertig. Ze boetseerde aan een kleine asbak. Haar ogen waren groot opgezet achter sterke brilleglazen, haar dunne uitgebleekte haar viel over haar voorhoofd. Ze was eens schoonheidskoningin geweest. Er was niets meer van te zien, maar er was nog wel, in sommige opzichten, iets van te merken. Ze was ongetrouwd en had een zenuwinstorting gehad, omdat ze op kantoor door haar meerderen werd tegengewerkt. Mr Payne had zijn vermoeide blik op haar laten vallen en na enkele dagen week hij niet meer van haar zij.

'Bernie, je moet ze overal even dik maken!' zei Miss Yoffa, 'hoe vaak heb ik je dat al niet gezegd?'

'Het is waar! Eerlijk waar!' zei Bernie geërgerd.

'Leugenaar,' grinnikte Maurice. Zijn olifant stond voor hem. Hij speelde met zijn gehoorapparaat.

'Het is toch waar.'

'Bernie, je moet ze overal even dik maken.'

'Je bent zelf een leugenaar. Miss Yoffa, Miss Yoffa, Miss Yoffa – Is Maurice geen leugenaar, Miss Yoffa?'

'Hou je gemak toch,' zei Mr Payne zuur. 'Van wie krijg jij die Volkswagen dan? Schreeuwer!'

'Van mijn moeder.'

'Je moeder! Ha! De kerstman zul je bedoelen.'

'Nietwaar. De kerstman komt –'

'Hij gelooft nog in de kerstman,' zei Mr Payne sarcastisch.

'Mr Payne, *please, please* –' smeekte Miss Yoffa.

'Nietwaar! Ik geloof *niet* in de kerstman! Nietwaar! Miss Yoffa, Miss Yoffa.' Hij kneedde zijn klei tot een bal.

'Ha ha ha ha de kerstman,' grinnikte Maurice.

'Maar als hij komt dan pas ik toch wel op. Mijn moeder zegt –'

'Zie je wel,' smaalde Mr Payne, 'hij gelooft er *wel* in.'

'*Please, please, please*, Mr Payne. Weest u toch verstandig.'

'Nietwaar.' Ik geloof *niet* in de kerstman. Maar ik geloof dat de kerstman de cadeautjes brengt. Dat geloof ik.' Hij knikte kort: hij had ons overtroefd.

'Ik word altijd bang als de kerstman komt,' zei hij.

'Zie je wel,' zei Mr Payne, en keek naar Bernie alsof hij hem nu lelijk had vastgezet. Hij fluisterde tegen de zwaar gepoederde vrouw met haar roze konen. Ze knikte instemmend zonder iets te zeggen.

'In Duitsland toen ik bij de zuiveringscommissie was, geloofde ik aan de kerstman,' zei Bob, tegen verwachting, verheerlijkt glimlachend bij de herinnering. 'Gratis wijn, gratis champagne...' Zijn stem stierf weg.

'Maakt u die asbak maar eens af,' zei Miss Yoffa kwaad, 'u werkt hier helemaal niet.' Ze keerde hem blozend de rug toe.

'Ik zou zo terug willen. Gratis wijn, gratis champagne...'

We hadden weer eens gegeten. Ik praatte in de gang met Harry en Ron die boven werkte en kinderverlamming had gehad. Naast ons was Maurice grinnikend en diep over de tafel gebogen aan het dammen met een jongen van wie de linkerhand een gezwollen klomp vlees was waaruit in het midden de bovenste twee kootjes van een vinger staken. De jongen probeerde de hand te verbergen, naast zich, onder zijn blouse, achter zich, maar hij keek er steeds weer naar.

'Hoe bevalt het je hier, Henk?' vroeg Harry. Zijn handen lagen in zijn schoot, de polsen tegen elkaar. De huid van zijn vingers was gladgetrokken, zonder rimpels.

'Ik weet het niet,' zei ik.

Ik liet me door de rooster leiden, het klappen van de zuster op de gang, de verschillende belletjes die de tijden aankondigden, de masseuses, de arbeidstherapeuten, de thee, en ten slotte de roep dat het tijd was om naar huis te gaan, maar ik wist niet hoe het me beviel.

'Ik vind kleiwerk vervelend,' zei ik op goed geluk.

Mr Paynes precieze uitspraken met hun komma's en punten herhaalden zich soms tot diep in de nacht in mijn hoofd, omspeeld door het gehinnik van Maurice, maar ik had een man gezien met een nieuw opgeplakt gezicht van een soort marsepeinkleurig varkensvlees zonder mijn maag aan zijn voeten uit te storten.

'Jack zal wel gauw plaats voor je hebben in de timmerwerkplaats,' zei Harry, 'je kunt wat anders gaan doen, je kunt gaan weven. Ron, steek me eens een sigaret in de mond.'

Ron stak een sigaret tussen Harry's lippen en stak hem aan.

'Je kunt niet alles vervelend vinden,' zei Ron. Hij verschoof zijn benen.

De jongen met de dikke buik kwam ronkend aanvliegen.

'Hi Dick,' zei Harry. Dick cirkelde, raakte met een punt van een vleugel de grond, stampte twee maal hard en stond stil. Hij keek me met zijn diepliggende oogjes aan, denkrimpels op zijn voorhoofd. Overdag schepte hij kruiwagens vol zand in de tuin, hij stortte het zand wat verderop en ging een nieuwe lading halen. Hij maakte ook deel uit van het volleybal team. Als er gespeeld werd stond hij zo ver mogelijk achteraan, wiegend en draaiend op zijn hakken. Wanneer de bal hem naderde kromp hij ineen en hield hij zijn armen stijf langs zijn

lichaam tot hij geraakt werd: dan viel hij als een blok tegen de grond.

'Heb je een auto?' vroeg hij.

'Ja.'

'O.' Hij moest er even over nadenken.

'Wat voor een auto?'

'Een Morris Minor.'

'O. Een Morris Minor.'

'Ja.'

'En, en – Heb je een vrouw?'

'Ja.'

'En wil je vrouw de auto niet hebben?'

'Soms neemt zij hem, soms ik.'

'Heb jij de auto vandaag?'

'Ja.'

'En neemt je vrouw de auto morgen?'

'Waarschijnlijk wel.'

'Wat zeg je?' Hij keek nijdig bij mijn ontwijkend antwoord.

'Waarschijnlijk wel. Mijn vrouw neemt hem morgen.'

'En neem jij de auto dan overmorgen?'

'Ja, waarschijnlijk wel.'

'En neemt je vrouw de auto dan overovermorgen?'

'Ja.'

'O. En, en – Wat is het voor een auto?'

'Een Morris Minor.'

'Een Morris Minor. O.'

Dick startte de motor, stampte en steeg op.

'Zo heb je ze hier,' zei Harry. '*Oh well*. Ik weet één ding – Ron is slim geweest.'

'Hoe zo?' vroeg Ron.

'Jij bent niet getrouwd.'

'Wat deed jij voor je ziek werd?' vroeg ik Ron.

'Ik had een milkbar, Henk.'

'Een milkbar? Vond je dat prettig werk?'

'Hoe bedoel je? Ik weet het niet. Ik had er altijd in gezeten. Mijn vader had er een, ik heb nooit wat anders gedaan.'

Pennie zwaaide voorbij gevolgd door Peter die steunde en zwaar door zijn neus ademde. Bij de deur van de dokterskamer stond Lucky ruzie te maken met Keith: hou je stil, Keith, hou je stil, maar van wat

Keith zei was niets te verstaan. Maurice maaide de damstenen van het bord en bleef met een kromme rug hinnikend van het lachen de protesten van zijn partner negeren, die zijn verbrijzelde hand onder de oksel van zijn rechterarm hield. Ray kwam schuw voorbij, met grote stappen. Hij week uit voor de Poolse masseuse die uit de gymzaal kwam. Zij werd aangehouden door een zware man met een kinderlijk vrolijk gezicht. Hij stak zijn hand naar haar op.

'Miss Pissowisky, *let's have a song and dance.*'

Hij zei het elke keer dat hij haar tegen kwam. Ze vond het niet leuk meer, maar glimlachte toen de man in schateren uitbarstte.

'*Let's have a song and dance,*' herhaalde hij.

'*All right,*' zei Miss Pissowisky.

Tom kwam uit een zijkamer, met open mond, een arm stijf langs zijn lichaam, een lange stap, een korte, een lange, een korte.

'Zullen we wat in de tuin gaan wandelen,' stelde ik voor.

'Ik blijf liever hier, Henk,' zei Harry. Ron knikte.

Gelukkig, dacht ik. Ik liep de tuin in, het grasveld over. Frank hield me aan, met een nieuw fototoestel in zijn hand.

'Jij hebt verstand van fotograferen.'

Hij hield me het toestel voor en liet me twintig foto's zien van zijn eerste film, allemaal van zijn kinderen op een rij, met mooie pakjes aan, maar vaag, gevlekt, nauwelijks als mensen te herkennen.

'Wat heb je met het toestel gedaan?'

'Ik heb die foto's gewoon genomen.'

'Maar je hebt de afstand niet goed ingesteld. En je moet eerst op de lichtmeter kijken – Kijk er zit een lichtmeter op het toestel.'

'Wat is dat?'

'Een lichtmeter.'

'Daar weet ik niks van,' zei hij agressief, 'dat is veel te moeilijk voor mij. Ik begrijp er niets van.'

'Maar het is erg simpel. Als je even luistert...'

'Nee, het is veel te ingewikkeld. Ik kan het niet leren, ik kan hem niet gebruiken, ik begrijp er niets van. Ik ga hem weer verkopen.'

Hij wond zich op, zijn Engels werd steeds slechter. Verkoop hem dan, dacht ik, en verrek met je camera.

Ik liep door zonder iets te zeggen, Frank liep met grote stappen de andere kant uit.

Het was uitgestorven op straat. Het plaveisel leek hitte uit te stralen.

Hier stonden de huizen van de aristocratie van Melbourne en verderop de school voor meisjes die afschuwelijk hardblauwe uniformen moesten dragen en een soort bolhoed van dezelfde kleur.

Uit een zijstraat naderde gegil en ineens stoven drie meisjes de hoek om, met Pennie op hun hielen, verrukt om de angst die hij de meisjes aanjoeg. Peter zwoegde er schreeuwend achteraan, een sigaret in de mondhoek. De meisjes krijsten, keken even achterom, krijsten harder en verdwenen in de tuin van de school. Peter en Pennie bleven ademloos bij het hek staan. Ze rustten uit, er kwam een voldane scheve grijns op Pennies bezweet gezicht. Ze stonden naast elkaar, Peter een hoofd groter dan Pennie. Het was alsof ze napraatten over een bevredigende transactie. De straat was schoongeveegd. Toen liepen ze naar de ingang van Coonac waar ik op mijn wandelstok leunde en mijn ogen dichtkneep tegen de zon. Pennie kwam voor mij staan, zijn rechterhand woelde in zijn broekzak en schoot plotseling te voorschijn met een onaangebroken pakje sigaretten.

'Neem een sigaret,' zei hij. Hij plukte aan de bovenkant van het pakje.

'Ah Pennie,' zei Peter. Hij stak er zijn ruige hand naar uit waarmee hij dagelijks auto's waste op de binnenplaats.

'Ga weg,' grauwde Pennie dreigend.

Hij rukte nijdig aan de papiertong die hij opgetrokken had. Zijn onderkaak bewoog op en neer, en ineens scheurde het pakje dwars naar onderen, de sigaretten tuimelden omver en staken naar buiten. Een viel op de grond. Peter keek er naar. Hij wist dat hij hem niet zou kunnen oprapen. Pennie propte het pakje in zijn zak, bukte zich naar de sigaret en slaagde erin hem te pakken. Hij stak hem in zijn borstzak. 'Oe,' zei hij. Hij haalde het pakje uit zijn broekzak. Verschillende sigaretten waren gebroken.

'Neem een sigaret,' zei hij. 'Neem er twee.'

Een auto reed langzaam voorbij. Peter volgde hem met zijn ogen.

'Gee! Dat was een Holden 1958. Een meesterlijke wagen! Ik wou dat ik een Holden had! Meesterlijk!' riep hij geestdriftig. Hij stond met zijn rug tegen de muur, zijn knieën doorgelopen naar achteren.

'Hou je bek,' zei Pennie. 'Neem een sigaret.'

Het pakje golfde in mijn richting. Toen ik de sigaret eruit nam voelde ik het beven.

'Veel dank, Pennie,' zei ik.

'All right. Zal ik je wat vertellen?'

'Wat dan?'

'Miss Healing gaat een film draaien. Neem nog een sigaret.'

'Nee, dank je, Pennie.'

'Kom je?'

'Wanneer is het?'

'Maandag. Kom je? Een film. En kleurenfoto's! Kom je?'

'Natuurlijk.'

'Maandag. Ze heeft meesterlijke kleurenfoto's. Neem nog een sigaret.'

'Come on, Pennie, come on, come on. Laten we gaan tafeltennissen.'

'Goed. Dus je komt. Maandag.'

'Dank je voor de sigaret,' zei ik.

IV

Ik stak met Bernie, Dick, Dave en Barney de binnenplaats over.

'Leugenaar! Leugenaar! Je krijgt geen auto. Stinkende rot leugenaar!' Dave roeide met zijn armen om zich op de been te houden.

'Een Foxwagon. Wel waar. Krijg ik geen Foxwagon? Vraag het aan mijn moeder. Vraag het aan Miss Yoffa.'

Bernie zakte nu bij elke stap even ver door zijn heup als Barney. Zijn heupfractuur was twee dagen geleden spontaan begonnen, hij hield het vol tegen alle spot in. Dick liep naar de grond te kijken, zijn armen voor zich gestrekt.

'Waarom loop je niet gewoon?' vroeg Dave.

'Omdat ik mijn heup heb gebroken, lul,' zei Bernie.

'Lul jezelf. Haal die hand eens uit je zak,' zei Dave.

Bernie schrok en gaf een kort schel lachje.

'Hij speelt met zijn vlees,' zei Dave.

'Ik krijg wel een auto, ik krijg wel een auto. Vraag het dan aan mijn moeder.'

'Haal die hand uit je zak. Ha ha ha,' gierde Dave.

'Hou je bek,' beet Bernie hem toe. Hij deed zijn handen op zijn rug, zijn kin in de lucht.

'Zag je dat,' schreeuwde Dave.

'Dat is wel genoeg, eh, Dave,' zei Barney.

Dick dacht over heel andere dingen.

'Hallo boys,' zei Jennie, de telefoniste die van de overkant de binnenplaats was opgekomen.

'Hallo Miss, eh, Jennie,' zei Barney met een scheve knik.

'Waar zou Ron zijn?' vroeg Dave insinuerend. 'Waar is Ron, Miss Jennie?'

'Hou je gemak, Dave,' gromde Barney. Miss Jennie was doorgelopen.

Ik ging met Bernie de pottenbakkerij in. Sylvia die nu bij ons werkte sloeg me vrolijk gillend op de schouder. Bernie ging aan een tafel zitten en vouwde zijn handen op zijn buik.

'U moet doorwerken,' zei Miss Yoffa tegen een nieuwe patiënt, Mrs Seif.

'En jij moet naar je eigen afdeling gaan,' zei Miss Yoffa tegen Enrico.

'Yes, Miss Yoffa.'

Enrico bleef Mrs Seif bekijken. Zij was dik, lui en goedlachs, een Egyptische vrouw met beenklachten die Arabisch, Grieks, Frans en wat Italiaans sprak en die mij had verteld dat haar man op zee verongelukt was en dat ze graag weer wilde trouwen. Ze vlocht een mand, daarvoor kon ze ook bij ons in de pottenbakkerij terecht.

Enrico legde een hand op haar rug, voorzichtig, onderzoekend. Ze lachte verrukt. Enrico's hand schoof naar haar billen en bleef daar. Mrs Seif vond dat nog prettiger. Enrico boog voorover en knipperde snel met zijn oogjes. Hij nam zijn hand terug, ontknoopte de lege broekspijp en stroopte hem op zodat zijn beenstomp bloot kwam. Mrs Seif keek er nieuwsgierig naar. Onder de knie zat een lap vlees zonder bot, in de vorm van de staart van een vis.

'Enrico, je moet naar je eigen afdeling,' zei Miss Yoffa.

'Goed, Miss Yoffa. Kijk, kijk,' fluisterde hij.

Hij liet de lap vlees op en neer kwispelen. Mrs Seif lachte geluidloos. Ze stak er een vinger naar uit. Enrico liet het vlees vlugger bewegen. Mrs Seif raakte het met een vinger aan en griezelde. Enrico greep haar hand om haar te dwingen het nog eens te doen, maar zij trok hem kirrend terug.

'Enrico!'

'Goed, Miss Yoffa.'

Hij legde zijn hand op Mrs Seifs nek. Zij wierp haar hoofd achterover en schudde haar haar over de hand. Enrico bleef zo een ogenblik

staan met een milde glimlach op zijn gezicht. Dan sprong hij ineens op zijn krukken de kamer uit. Mrs Seif bleef ontredderd achter.

Bernie zat nog met zijn handen op zijn buik.

'Ze lopen graag met hun ellende te koop, die Italianen,' zei Mr Payne, aan wie niets ontging.

'*Maintenant!*' riep Miss Yoffa, de opmerking negerend, '*vous, vous, vous -*'

'Weet jij wat mand is?' vroeg ze mij.

'*Le panier,*' zei ik.

'*Le panier!*' zei Miss Yoffa. Mrs Seif lachte erkentelijk.

'En wat is maken?' vroeg Miss Yoffa.

'Dat ben ik vergeten.'

'*Vous make vous panier!*' beval Miss Yoffa driest.

Ze zag er de laatste dagen nogal hysterisch uit.

'*Panier,*' babbelde Mrs Seif haar na.

'*Vous avez -*' zei Miss Yoffa.

Mrs Seif nam het begin van haar mand van de tafel.

'*Oh dear,*' zuchtte Miss Yoffa, 'ik kon nooit goed leren. Mijn broer wel, die heeft medicijnen gestudeerd. Hij heeft geen moeite met leren.'

'Ik ook niet,' zei ik.

Bernie ging deze ochtend beslist niets doen. Ook niet praten. Hij zat tot het eind van het uur zonder zich te verroeren en Miss Yoffa's aanvuringen en zelfs het gekrioel van de spotlustige Sylvia om hem heen lieten hem onbewogen.

v

Maandagmorgen voor het theedrinken vond ik Pennie alleen onder aan de trap.

'Heb je de film gezien?' vroeg hij dadelijk.

'Welke film?'

'Miss Healings film. Heb je hem gezien?'

'Nee, ik was hem helemaal vergeten. Was hij mooi?'

'Meesterlijk! Meesterlijk! Meesterlijk!' schreeuwde hij.

Speksel liep langs zijn mondhoeken.

'Waar ging hij over?'

'Een film over de zee! Meesterlijk! Meesterlijk!'

'Heeft Miss Healing erbij verteld?'
'Yeah. Ook meesterlijk! Een meesterlijke film!'
Hij draafde weg om het verder te vertellen.

VI

Dick maakte een noodlanding naast me net toen ik het toilet wilde binnengaan.

'Eh, eh, - Wie heeft de auto vandaag?' stamelde hij kortademig.

'Mijn vrouw.'

'O. Je vrouw. Eh, eh - En neem jij hem morgen?'

'Ja.'

'O. Eh, maken jullie vaak ruzie om de auto?'

'Nee, niet zo erg vaak.'

'Hoe vaak?'

'Twee à drie maal per week.'

'Twee maal? Of drie maal?'

'Twee maal.'

'O. Twee maal. Eh, eh - verdient je vrouw veel geld?'

'Ja, tamelijk veel.'

'O. Hoeveel?'

'Ongeveer duizend pond.'

'O. Duizend pond. En krijg jij veel geld van haar mee?'

In plaats van op antwoord te wachten vloog hij een rondje, met zijn knorrig pafferig gezicht dichtbij de grond. Hij landde op zijn oude plaats.

'En maak jij al het geld op dat je van je vrouw krijgt?'

'Ja, meestal wel.'

'O.'

Hij wist genoeg: hij stampte en verwijderde zich om de nieuwe gegevens in afzondering te verwerken. Wally was het toilet ingereeden. Hij zat onderuit en peuterde.

'Hallo Henk,' zei hij vrolijk, '*how are you going?*'

Uit een van de douchecellen klonk een onverstaanbaar gebrul en het gesuis van neerstromend water. Wally legde een lange zinken buis met handvat aan, richtte hem met beide handen op de waterbak en keek geïrriteerd om.

'Keith, Keith. Brul niet zo,' riep hij naar de douchecellen. Maar Keith brulde altijd en vooral wanneer anderen er last van hadden.

Pennie stond achter een cel en loerde er omheen. Hij legde zijn vinger op zijn lippen dat ik stil moest zijn. Hij kwam behoedzaam te voorschijn met geluidloze danspassen en werd door Peter gegrepen die zich in een droge cel schuil had gehouden. Ze grauwden en grijnsden elkaar aan. Keiths glad schreeuwend hoofd en naakte schouders verzezen in een mist van kolkende damp boven de douchecel uit.

'Laat me los,' grauwde Pennie.

'O Pennie! O Pennie!' schreeuwde Peter.

Het was alsof Pennie zich overgaf, maar plotseling rukte hij zich los, snelde naar het eind van de tussengang, nam een dreigende houding aan en ontknoopte zich.

'Maak niet zo'n lawaai,' riep Wally. Hij schudde de druppels uit de zinken pijp, zette hem terug op zijn plaats en peuterde.

'Bemoei je er niet mee,' snauwde Pennie.

Wally draaide onrustig in zijn stoel. Keith hield een ogenblik zijn gemak, maar Peter schreeuwde verhit boven het hortende suizen van de douche.

'Pennie!'

Hij zag Pennies bedoeling en rukte zich met één hand open.

'Waow,' brulde Keith.

Terwijl Pennie behendig van zijn tijdwinst gebruik maakte en waterend opdrong, bracht Wally zijn handen beschermend voor zijn gezicht.

'Stop! Schei uit!' gilde hij. 'Help!' In zijn angst dacht hij er niet aan om weg te rijden. Keith kwam spiernaakt en dampend als een gekookte vis uit zijn cel, wijzend en brullend.

'Pennie, Pennie,' schreeuwde Peter.

De beweeglijke stralen wonnen aan kracht en hoogte, ze blokkeerden de deur en trokken een abstract op de vloer.

'Godverdomme,' krijste Wally buiten zichzelf, maaierend met zijn armen. Plotseling herinnerde hij zich zijn wielen en reed hij naar de verste hoek. Daar kwam hij tot rust.

Langs het plastic gordijn waarin ik me gewikkeld had zag ik de neergaande bogen die aan de uitputting vooraf gingen. Toen ik naar buiten ging stond de kinderlijke Pennie tegenover de zoveel volwassener Peter wijdopen in stille verkrampde lach, terwijl Wally zijn buis

nog eens opnam, nu het gevaar was geweken, en Keith een naakte krijgisdans uitvoerde en zich kletsend op zijn vel sloeg.

VII

Ik werkte nu aan het wiel en maakte een vaas van eigen ontwerp die ik tot een asbak vormde nadat de top reddeloos onder mijn handen ineen was gezakt.

'Henk, ik heb plaats voor je in de timmerwerkplaats,' zei Miss Healing, 'kom even praten als je klaar bent.'

Ze was fors, blozend, en telkens wanneer Barney haar over het grasveld zag lopen, zei hij: 'tsjonge' en bezong hij haar in kuise elementaire lyriek.

'Ik zou haar wel eens willen – Henk, begrijp je?' fluisterde hij, met een gezonde spijt dat er nooit iets van kwam.

'Ze is erg aardig,' zei ik dan.

'Heeft u plaats voor me?' vroeg ik.

Ik wist niet meer of ik wilde scheiden van Mr Payne met zijn zonnenscherm en zijn *nerve condition*, die na weken voorbereiding nog iets dichter bij zijn koningin was gaan zitten en zijn vernuft krampachtig scherpte om haar te tonen dat hij alleen *allerbeste* bedoelingen had, en kampte met de gesloten aard van de vrouw, Bernie die niet meer mank liep, maar zijn linkerarm niet meer kon gebruiken, Mrs Seif die zich nu grof liet knijpen door Enrico in plaats van strelen en een tweede vriend had gevonden in een Griekse jongen, Johnnie, omdat zijn naam te moeilijk was, die geen vinger naar haar uitstak, maar rad met haar praatte, zodat hij Enrico eerder aanvulde dan in de weg stond, Ray, de enige Australiër die durfde zeggen: er is niets vervelenders dan tui-nieren, die ingekeerd werkte aan zijn meestervazen, af en toe geprezen moest worden om verder te kunnen en met wie ik over Ibsen, Strindberg en andere vermakelijke auteurs praatte, Bob die zijn worsten kneedde en herkneedde met Bobs geduld en nooit voorbij het fundament van zijn asbak kwam, maar hij rookte toch niet en zijn handen werden elke dag beter, steeds en steeds beter: zijn gezicht een versteen-de peer, met glazige ogen en een neergezakte neus. Sylvia maakte boven weer pret, Maurice zou ik in de werkplaats van Mr Smith terug zien.

'Fijn,' zei ik.

'Goed.' Ze maakte een aantekening in een boekje. Volgende week kon ik beginnen.

'Omdat je aan de universiteit hebt gestudeerd kunnen we de schoenenkist wel overslaan. Anders beginnen we daar altijd mee – Heb je er al over nagedacht wat je maken wil?'

Mr Smith sprak zo zacht, dat ik vlak bij hem moest gaan staan.

'Een kast voor een radio en een grammofoon,' zei ik prompt.

Mr Smith keek bedenkelijk; hij had zo iets nog nooit bij de hand gehad. Terwijl ik bij Tom Tate ging kijken hoe het met de kruiwagen voor zijn zoon stond, zocht Mr Smith naar een model.

'Is dit wat je je had voorgesteld?'

Hij liet me een tekening zien van een radio-, grammofoon- en platenkast, met een uitklapbare bar en ruimte voor flessen en glazen.

'We kunnen de rechterhelft weglaten.'

Ik knikte en wilde dadelijk hamer, zaag en spijkers opnemen om aan het geraamte te beginnen.

'Heb je wel eens eerder getimmerd?'

'Nee, ik heb nog nooit een hamer in mijn handen gehad.'

Even verderop bracht Harry het met zijn verlamde handen tot een sierlijk meubel. Ik zou de kunst bij hem kunnen afkijken.

'Dan moet je eerst recht leren schaven, Henk.'

'Wat is dat?'

'De hoeken van een plank moeten recht zijn voor je hem kunt gebruiken.'

Ik keek ongeduldig en ontstemd over dit oponthoud naar wat er geschaafd moest worden. Mr Smith zette een halve plank voor mij vast in een draaibank en liet me zien dat de hoeken niet recht waren. Veel scheelde het niet, maar ik wilde niets zeggen.

'Lange slagen maken, zonder onderbrekingen. Anders krijg je – Kijk –.' Hij liet me een gebrekkig geschaafde plank zien. Dat kreeg je dan.

Ik nam de schaaaf om zo snel mogelijk te doen wat er gedaan moest worden. Ik stootte hem in het hout, duwde hem met al mijn kracht over de oppervlakte, het ijzer sprong, haakte en trok splinters van de zijkant af. Ik hield onmiddellijk op, keek geschrokken naar het vernielde hout en nam het mee naar Mr Smith.

'Ik geloof dat het mes er te ver uitsteekt,' zei ik.

Hij schraapte zijn duim over de onderkant.

'Nee, Henk. Dat is wel goed zo. Maar je moet lange slagen maken.'

Met de gehavende plank onder mijn arm ging ik Harry in de weg lopen.

'Ben je aan het schaven, Henk?' Hij slofte met slingerende armen voor zijn werkbank heen en weer.

'Ik kan mijn plank niet recht krijgen.'

'O, dat is gemakkelijk, Henk. Lange slagen. Je moet er niet te hard op duwen, het gewicht van de schaaft is voldoende. He, Tom. Draai me die schroef eens vast, Tom.'

'*Awwight*,' zei Tom.

'Dank je wel,' zei ik.

'Waarom?' vroeg Harry verbaasd.

Ik legde de schaaft op de zij van het hout, schoof hem voorzichtig verder zonder mijn gewicht erop te leunen. Het mes gleed zonder een indruk achter te laten. Ik zette wat meer kracht, het bleef weer steken en maakte een dwarsnee over de plank. Ik probeerde snelle korte slagen; in de pottenbakkerij had ik verrassende resultaten bereikt met foute technieken; Miss Yoffa wist trouwens vaak niet waarover ze het had. Nu kwamen er dunne krullen boven de schaaft uit. Het hout was ongelijk en ruw geworden. Ik duwde de schaaft en gaf tegelijk lichte druk en ineens verscheen een brede krul in de opening. Ik maakte nog een slag, wilde sneller gaan werken, maar de derde miste met een fluitend signaal. Ik bevoelde de geschaafde kant, schroefde de plank los en nam hem mee naar Mr Smith.

'Is hij recht, Henk?'

'Ja.'

'Heb je hem nagemeten?'

Ik gaf geen antwoord. Hij mat de hoek.

'Nog niet helemaal recht, Henk. Je moet nog even doorgaan.'

Keith kwam onverschillig kijkend de werkplaats binnen.

'Dat ook nog,' zuchtte Harry. Hij neuriede steeds hetzelfde wijsje.

'Waar ben jij geweest? Kun je me dat vertellen?' vroeg Mr Smith.

Keith begon dadelijk verongelijkt te brullen.

'Je wist dat je hier eerder had moeten zijn. Ga maar weg. Ga maar aan de zuster zeggen dat ik je vandaag niet zien wil.' Keith ging woedend terug naar het hoofdgebouw.

'*Good on yer, Jack,*' zei Harry. Hij neuriede.

Ik schaaftde de rest van de morgen. Soms was de hoek bijna recht, soms schever dan ooit, ik zweette, wond mij op, vloekte en kalmeerde weer op een geruststellend woord van Harry. Mijn armen werden moe en langzamerhand begon ik weer te zien wat er om mij heen gebeurde. Harry hield bij het schaven zijn ene hand met zijn andere vast en duwde met zijn hele lichaam. Hij zong de eerste regel van het wijsje dat hij had geneuried. *Take my hand, I'm a stranger in Paradise.*

'Wat zing je?' vroeg Frank.

'Ik zing wat ik zing, dat zing ik,' zong Harry.

Maurice viel dubbel over zijn wankele schoenenkist en herhaalde het bon-mot drie maal.

'Jack, Maurice moet een kind krijgen,' waarschuwde Harry. 'Hoe gaat het met je kist, Maurice?'

Maurice hield het platgelegen bouwsel grinnikend omhoog.

'Kapot,' zei hij.

'Dan moet je hem maar overmaken. Overdoen, er zit niets anders op.'

Ik rustte uit, draaide een sigaret en rookte met het trotse gevoel bij de werkmannen te horen.

'Zo, hoe staat het hier? Is hij recht, Henk?' Zo ging Mr Smith van man tot man.

'Ja.'

Hij mat de hoek. Hij was nu zoals toen ik hem kreeg.

'Nog niet helemaal recht, Henk.'

Mijn intelligentie viel wat tegen, als die van de meeste academici. Mr Smith nam de schaaft, maakte twee forse slagen en een kleine na en mat nog eens. De hoek was negentig graden.

'Vanmiddag nog wat schaven, Henk. Eerst rustig eten, er is geen haast.'

VIII

Meestal zat Ron nu 's middags na de lunch op een bank in de uitgestorven gymnastiekzaal de telefoniste Jennie te kietelen.

Ik slenterde door de gang en zag Pennie geheimzinnig doen achter het schot waartegen de bank was gezet, met zijn armen op de rug. Hij

maakte een dwingend gebaar naar mij, dat ik me op de achtergrond moest houden.

'Hi hi hi hi. Ja, pas maar op,' kigde Jennie.

'Pas op wat?' vroeg Ron.

'Je weet wel wat ik bedoel. Hi hi hi.'

Toen werd het stil. Pennie bewoog zich behoedzaam naar voren, hij loerde om het schot heen zonder het aan te raken. We hielden onze adem in en stonden onbeweeglijk in de spanning van het ogenblik.

Pennie sprong juichend op, hij botste tegen het scherm, huppelde, pakte me onstuimig bij de arm.

'Ron heeft Jennie gezoend! Ron heeft Jennie gezoend! O! O! Een lange zoen!'

Hij trappelde de gang door, nagekeken door het rode hoofd van Ron.

'Peter! Peter! Ron heeft Jennie gezoend! Peter!' Zijn stem stierf weg, de blijde boodschap voortzeggend over het zonnige grasveld.

IX

Het doel van ons jaarlijkse reisje was Mount Martha, waar eenzelfde instituut was met een internaat, waar de gekken gekker waren en de kreupelen kreupeler en waartegen wij volgens Mac toch een nederlaag zouden lijden, want bowlen konden ze.

Voor het vertrek hield Pennie me een bakelieten doosje voor met een kleine beduimelde lens van vensterglas, een zinken knopje en aan de achterkant een rood raampje met een 1 erachter.

'Je kunt er kleurenfoto's mee maken,' bracht hij uit.

'Maak je vaak kleurenfoto's?'

'Nee, niet vaak.'

Hij draaide het toestel rond, zodat ik het aan alle kanten kon bekijken.

'Instappen! Instappen!' riep Miss Healing.

Zodra de mannenbus het hek was uitgereden greep de vlezige Lucky de microfoon, likte zijn snor, zoog erop en zei: 'Een aap kon niet schijten.'

Verscheidene mannen lachten; ze dachten, dat dit al de kern van de grap was.

'Zijn vrouw zei, je moet pruimen vreten. Toen kon hij nog niet schijten. Ha ha ha. De pitten bleven in zijn reet steken. Ha.'

De mannen joelden. Lucky hield de microfoon vlak bij zijn gezicht, je kon hem horen ademen en smakken.

'*All right, men!* Weet je wat hij toen deed? Voordat hij ze opvrat haalde hij de pitten eruit, paste ze in zijn reet of ze er door konden. Ha ha. Als het ging deed hij de pit terug in de pruim, dan vrat hij hem op. Als de pit te groot was voor zijn reet gooide hij de pruim weg.'

De mannen bulderden, die is goed, en Lucky die zijn anekdote snel en vloeiend had verteld helde achterover met een rood hoofd en open mond. Het lachen ging zonder moeite over op *Waltzing Mathilda*.

Doordat we een bocht omreden kregen we een indrukwekkend uitzicht op de kust achter ons. Pennie greep de kans om een foto te maken. Hij stelde zich op in de gang tussen de stoeltjes, zwaaiend en schuddend tegen het ritme van de bus in bracht hij het kiektoestel naar zijn linkeroog, hij kneep beide ogen stijf dicht, zijn lippen waren samengeperst, zijn ellebogen stonden ver uit. Het toestel schoot over zijn neus, hij duwde het terug, hijgend met open mond.

'Dat kan toch nooit een goeie foto worden,' zei Barney zich ver-kneuterend naast mij.

Niettemin naderde Pennies vinger het knopje en op het moment dat hij een oog met een verbeterde grimas opende klikte er iets, terwijl het toestel een hoek van vijftienveertig graden maakte met de horizon.

'Tjonge. Dat valt me toch weer een stuk mee,' zei Barney.

x

Op een vrijdagmiddag toen ik naar mijn bushalte liep aan het eind van de straat holde Pennie me achterop.

'Lees dit voor,' beval hij.

Hij stak me een brief toe van de hoofdzuster aan zijn moeder. Pennie kwam elke morgen te laat. Hoewel hij steeds gewaarschuwd werd, eerst vriendelijk en later dringend, ging hij er gewoon mee door. En wat erger was, Pennie stal sigaretten en snoepgoed uit de winkels van Toorak. Wist Mrs Penfold dat? Als hij niet voorzichtig was zou hij nog met de politie in aanraking komen. Pennie joeg de school-meisjes schrik aan. Een jongen van zeventien jaar! Er waren verschil-

lende klachten van ouders van jonge meisjes over Pennie binnen gekomen. Er was een lange wachtlijst voor Coonac. Veel kinderen snakten ernaar om toegelaten te worden. Als Pennie zijn leven niet beterde, zou hij *onverbiddelijk* worden weggestuurd.

‘Staat dat er?’ vroeg hij.

Hij keek bezorgd. Hij hield de stukken van de aan flarden gescheurde envelop in zijn hand.

‘Mocht je die openmaken?’ vroeg ik.

Hij knikte, maar zijn gedachten waren nog bij de inhoud. Ineens griste hij de brief uit mijn handen en rende zwaaiend met het papier weg.

‘Dank je,’ riep hij over zijn schouder.

De volgende vrijdag kwam hij me een hand geven. Zijn hand lag nietig en krachteloos in de mijne, ik voelde zijn roerig lichaam er achter.

‘Ik ga weg,’ zei hij.

‘Ben je blij?’

‘Nee, ik ben *niet* blij. Ik vind het *jammer*.’

Hij stond triest knikkend voor me met zijn overall in een krant gewikkeld onder zijn arm, Pennie Penfold, dief, voyeur, schertsfiguur, spastischer zelfs dan Peter, een geboren optimist, die altijd bescheiden bleef te midden van ons klagers. Voor het eerst hoorde ik hem zijn gevoelens uitspreken. Hij keek me met vermoeide lege ogen aan. Zijn gezicht was ongezonder geel.

‘Ik kan nergens anders heen,’ zei hij kortaf.

Hij wachtte nog even. Hij vroeg niet of ik een oplossing wist, hij maakte zich geen illusies.

XI

Peter zocht naar iemand tegen wie hij over auto's kon zwetsen, maar hij vond nergens gehoor. Bernie had zijn belangstelling verloren en wanneer Peter hem smalend aan zijn Foxwagon herinnerde staarde hij en praatte verward zonder te begrijpen waarop Peter zinspeelde. Zijn arm was weer goedgekomen, hij had nu ergens pijn en Miss Yoffa vertelde dat de psychiater had aangeraden hem uit Coonac te ontslaan,

omdat hij niets kon leren. De meisjes lachten Peter uit en als ze de kans kregen gaven ze hem een duw, waarna hij zich wijdbeens moest schrap zetten om niet te vallen, wat ze vermaakte. Peter vond het maar half leuk. Ten slotte probeerde hij het bij Maurice.

'Gee, ik vind een MG een meesterlijke auto! Meesterlijk!'

Maurice grijnsde, knikte ironisch en hamerde verder aan zijn kist.

Maurice en Keith waren nu veel samen. Wij wisten niet wanneer de vriendschap was ontstaan, niemand kon zich herinneren wanneer ze aan een tafel waren gaan werken. We zagen ze samen de binnenplaats oversteken, Keith voorovergebogen, orerend, gesticulerend, met zijn hobbelgang, een druk man die besluiten moest nemen, waarop gewacht werd, en Maurice met zijn kleurige overhemd en zijn krulhaar. Wij begonnen Keith gevaarlijk en opdringerig te vinden, wij liepen in een wijde boog om hem heen en zeiden tegen elkaar dat het jammer was dat Maurice zo'n vriend had gekozen, hij zou er door te gronde gaan en dat gunden wij Maurice niet. Je hoorde Keiths verongelijkte stem overal, altijd onverstaanbaar. Hij zocht ruzies met Maurice, ruzies die Maurice niet begreep en waarnaar een nieuwe jongen, Max, gefascineerd keek. Max droeg een gehoorapparaat, maar verstond niets en zei ook volstrekt niets. Hij had een smal bleek gezicht en hield zijn hoofd altijd scheef en had valse blauwe ogen. De grapjes en het geginnik van Maurice wonden de absoluut humorloze Keith eens zo op dat ze met geheven hamers tegenover elkaar stonden. Voor ons was dit een groot moment, wij lieten het werk rusten. Maurice kon er niets anders dan een goede grap van Keith in zien, maar voor Keith was het ernst en Max begon plotseling benauwde geluiden uit te stoten, het eerste dat we van hem hoorden. Mr Smith greep ze beiden beet, rukte ze de hamers uit de hand en werkte Keith naar buiten. Hij bleef voor de deur staan en beukte op de ramen tot Mr Smith hem het plein overjoeg, uit ons gezichtsveld.

Keith had ontzag voor Mr Smith, hij was geduldig en besteedde veel tijd aan hem, hij was sterk en hoewel Keith zeer onhandig was werkte hij bij buien hard voor hem. Als iets niet lukte en hij wilde iets vragen, of uitleggen waarom het niet ging, begreep niemand er wat van. Dan ging Keith steeds harder schreeuwen, hij werd rood van drift, bonkte met zijn gereedschap op de tafel, gooide met stukken hout en eindigde de dag doorgaans schuimbekkend op de grond, want opwinding is slecht voor epileptici.

Op een middag was er op de gang een oploopje. Ik hoorde Keith razen, drong door het publiek naar voren en zag Keith tegenover de monumentale Lucky, in zijn witte jas, met zijn steenrode wangen. Het was een ogenblik doodstil. Toen begon Keith weer in het wilde weg te brullen. Ineens dook hij en probeerde Lucky met hoofd en handen opzij te duwen. Lucky greep hem en sloeg hem twee maal snel achter elkaar met de rug van zijn hand in het gezicht.

‘Gedraag je,’ zei hij.

‘Ooo,’ schrokken de meisjes.

Keith probeerde Lucky in zijn buik te trappen, maar Lucky ving zijn been op en sloeg hem vaker en harder. De meisjes vlak vooraan zetten grote angstogen op toen Keith murw en wezenloos met een hangend hoofd tegen de muur bleef staan.

‘Rust je uit, Henk?’ vroeg Mr Smith de volgende dag. Het was bijna theetijd. Mr Smith kwam vaak praten als er iets was gebeurd.

Ik rookte een sigaret en beschouwde mijn opgroeiende grammofoonkast die wat zwaarder en lomper dreigde uit te vallen dan ik had verwacht. Ik wilde Mr Smith vragen hoe ik hem wat minder lomp zou kunnen krijgen. Het werken in de werkplaats maakte me moe, een moeheid die ik niet gekend had. Ik hield ervan om, met mijn overhemd uit mijn broek, met duimstok en hamer rond te lopen, maar voor elke spijker die ik in het hout sloeg moest ik raad vragen bij Mr Smith.

‘Hoe staat het ermee?’

‘Hij wordt misschien wat lomp,’ zei ik.

‘Als de deurtjes erin zitten zie je niet meer hoe diep hij is, dan ziet hij er heel anders uit. Hoe vond je Lucky met Keith gister?’

‘Wat was er precies gebeurd?’

‘Heb je het niet gehoord?’ Mr Smith fluisterde. ‘Hij heeft de zuster voor *bloody bugger* uitgescholden, ze was de hele dag van streek. Hij is thuis verwend, weet je, dat is de fout. Zijn moeder verwent hem – Zijn moeder is nog eens hier geweest. Of wij voorzichtig met Keith wilden zijn! Hij is enig kind. En ziek, weet je. Ja. Hij bedreigt zijn moeder, dat heeft ze hier zelf wel verteld. Ze wist er geen raad mee. Hij schreeuwt tegen haar, slaat haar en dan geeft ze hem zijn zin – Hij kan alles krijgen wat hij hebben wil. Maar Lucky, nee –’

‘Ik dacht dat Lucky wraak nam.’

‘Dat is het hem. En dat kan niet goed zijn. Slaan, al dat soort straffen – je bereikt er niets mee. Wat denk jij? Het is onmenselijk. Nee, Luckys methode, nee – ik hoop dat Keith wat rustiger wordt.’

XII

Twee dagen later speelden Keith en Maurice tussen de middag tafeltennis in de schaduw van de veranda. Ik stond er met Barney naar te kijken.

‘Ik ga hier nu gauw weg, Henko,’ zei Barney.

Maurice en Keith deden een paar rustige slagen, dan miste Maurice een opzettelijk harde bal van Keith en moest hij er achteraan hollen. Keith sloeg zich op de dij en juichte.

‘Wat kijkt die jongen toch vals,’ zei ik.

‘Wie? Keith?’ vroeg Barney.

Maurice kwam knus grinnikend aanlopen met de bal, hij waardeerde de grap, stuitte en sloeg hem hoog over de tafel heen de veranda op. Keith verstarde. Hij raasde achter de bal aan en sloeg hem zonder hem op de tafel te stuiten in de richting van Maurice. Maurice ving hem bij toeval op in een hand, hij wilde dadelijk terugslaan, maar miste: de bal kwam terecht op de grond naast de tafel. Maurice viel in een benauwde lach over de tafel waarvan het blad omhoog wipte.

‘*Ball ball ball ball ball,*’ brulde Keith.

Hij gooide zijn slaghout naar Maurice, het miste en kletterde achter hem op de grond. Maurice gooide het zijne terug. Keith ontweek het, liep om de tafel heen en sleurde de verraste zwak tegenstribbelende Maurice naar de open ruimte voor de deur. Hij greep Maurice om zijn middel, knelde hem met zijn rug tegen zich aan en beukte met zijn knieën.

‘Au,’ riep Maurice verbaasd.

Hij rukte zich los, nog steeds lachend, draaide zich om en stompte Keith hard tegen zijn borst. Keith probeerde tegen Maurices knieën te trappen, maar in zijn wildheid miste hij. Maurice bukte zich, nam een aanloop, stompte Keith met beide vuisten in de maag. Keith stond een ogenblik verwezen, terwijl Maurice grinnikte en een schertsaanval schetste met zijn vuisten. Hij liep om Keith heen om hem van achter aan te vallen, maar Keith werd lijkwit, wankelde en viel achterover.

Maurice strekte zijn armen naar hem uit en ving hem op. Zo bleef hij staan, met Keith in zijn armen, een grijns op het gezicht.

'Laten we doorlopen. Zeg, Henko, zag je hoe Sylvia vanmorgen -'

We liepen het grasveld op, waar Sylvia zich vermaakte met een pas aangekomen doofstom meisje.

'Gee! Ik wou dat ik een Holden 1958 had,' was het eerste dat ik 's middags in de werkplaats hoorde. Peter stond dicht bij de deur en praatte tegen niemand. Er viel een lichtstreep naar binnen waarin de sigaretterook kronkelde. Max deed niets, Tom werkte aan de elektrische cirkelzaag, Harry scharrelde bij zijn bank heen en weer met stukken hout waarin ik geen toekomst zag.

Maurice kwam opgewonden naar mij toe.

'Heb je Keith gezien?' Hij had de slimme oogjes van een egel in een beweeglijk bleek gezicht.

'Heb je Keith gezien?' *'e passed out right in me arms!'* Hij hield zijn hand op zijn buik.

'Ik zou best een nieuwe Morris Minor willen hebben! Een meesterlijke auto! Ik haat de kleine Renault,' dreunde Peter verder.

Maurice duwde tegen me op.

'e passed out right in me arms! 'e passed out right in me arms.'

'Goed, Maurice,' zei ik. Ik moest hem opzij schuiven. Hij ging bij Max staan.

'Keith passed out right in me arms,' zei hij.

'Keithlth. Keithththth,' zei Max. Hij balde zijn trillende vuisten.

'O o,' zuchtte Harry. Hij keek Maurice en Max hoofdschuddend aan. Zijn schoenen sloften over het hout. Hij begon te zingen. *Take my hand, I'm a stranger in Paradise.*

Ik haalde gereedschap van het rek aan de muur en legde het klaar op een werkbank, zette mijn wandelstok neer en veegde langs mijn voorhoofd. Het was drukkend warm in de beperkte ruimte. Tom zette de zaag stop en kwam met een afgezaagde plank op mijn kant van de bank af.

'Aw,' zei hij. Hij liet de plank op de grond vallen en keek me aan, met wijd open mond. Hij kwam naast me staan en gaf me met zijn hele lichaam een stoot, zodat ik struikelde en tegen de deur viel.

'Bloody,' vloekte hij. Ik beefde, wreef mijn knie, ik kon niets zeggen, ik kon alleen naar het strakke gezicht van Tom kijken. Hij lette niet

meer op mij. Hij nam mijn gereedschap en gooide het naar het andere eind van de bank.

'*Bloody*,' krijste hij overspannen. Harry keek verbaasd naar mij en plotseling hoorde ik in Maurices gegrinnik een uitdaging.

'Je moet Toms plaats niet nemen, dat kun je niet doen,' zei Harry.

'Ik wist het toch niet! Ik wist er niets van, ik wist helemaal van niets, ik wist niet eens dat hij daar werkte,' barstte ik uit.

'*Bloody bloody bloody*,' vloekte Tom tegen zijn gereedschap. Max keek met schitterende oogjes naar hem.

'Gaat het niet, Tom?' vroeg Harry.

'*Bloody bloody*.'

Harry werkte verder aan zijn stukken hout.

Mr Smith kwam binnen uit de aangrenzende kamer.

'*All right*,' zei hij. Hij bleef staan en voelde dat er iets was gebeurd.

'Ik zou wel een Mercedes sportwagen willen hebben! Honderdtachtig kilometer per uur!' Peter nam een pas aangestoken sigaret uit zijn mond en had moeite om hem terug op zijn plaats te krijgen; hij was al gauw voor de helft doorweekt.

Het werd rustig. Ik beitelde een inham in een deur, om het scharnier in te schroeven. Tom begon aan het andere eind van de werkbank zijn plank verder te bewerken. Hij nam de schaaf, zette hem op het hout, maar hij kantelde en gleed uit zijn hand en viel op de grond.

Tom barstte plotseling in tranen uit. Hij probeerde zijn verlamde hand naar zijn ogen te brengen, maar kon alleen de schouder ophalen. Hij vloekte, stampvoette, zijn gezicht naar de grond gericht. Mr Smith kwam bij hem staan.

'Wat is er, Tom?'

'*Bloody bloody*,' snikte hij.

'Wat is er? Wil je stoppen? Ga even zitten, Tom.'

'*Yeah*.'

'Weet je niet wat er is?'

'*Oh bloody bloody bloody*.'

Hij schudde zijn hoofd en verbeet zich om zijn huilen te bedwingen.

'Doorwerken, Henk,' zei Mr Smith.

Ik had Tom staan aanstaren. Rood van schaamte beitelde ik verder.

Iemand trok mij aan mijn mouw. Max stond naast me, zijn hoofd scheef, mager, een geëxalteerde blik in zijn ogen, zijn beide vuisten gebald, op schouderhoogte.

'Vechten. Vechten. Vechten,' mompelde hij.

Hij maakte snelle bewegingen met zijn vuisten in mijn richting. Het gevecht tussen de middag had zijn tong losgemaakt.

'Nee,' zei ik, 'niet vechten.'

'Vechten. Vechten. Vechten. Vechten.' Hij wiegde heen en weer.

'Als ik een Holden 1957 kon krijgen, als ik -' kwam Peter door, op volle kracht.

'Peter, wil je alsjeblieft je gemak houden,' viel Mr Smith uit. '*Please!*' Hij liep zenuwachtig heen en weer. 'Er is niet veel dat me zo zenuwachtig maakt als dat voortdurende geschreeuw van jou. Wat doe je hier eigenlijk?'

'Goed, Jack,' zei Peter.

Max stond met gebalde vuisten bij Harry.

'Vechten. Vechten.'

'Nee, Max, nu niet. Kom later maar eens terug,' zei Harry.

Tom verfrommelde zijn zakdoek tegen zijn gezicht, snoot zijn neus met veel geraas en grijnsde ineens opgelucht. Max maakte Maurice aan het schrikken met een stomp in zijn rug.

'Vechten. Vechten.' Maurice legde zijn werk neer en zette zich in postuur.

'Maurice! Laat hem met rust.'

'Laat ze hun gang gaan, Jack.'

'Hij begint,' grijnsde Maurice, 'hij zegt: vechten, vechten.'

Mr Smith pakte elk bij een arm en schudde ze door elkaar.

'Als jullie gaan vechten zal ik zorgen dat jullie er allebei wordt uitgezet, hoor je.'

'Vechten. Vechten,' mompelde Max.

Maurice schaterde plotseling.

'*Oh, my God,*' zuchtte Harry.

Even voor het eind van de middag zat ik op een bank in de gang toen Miss Healing voorbij kwam. Op weg naar de gymnastiekzaal was ik moedeloos geworden, ik was gaan zitten, mijn wandelstok naast mij, en had geluisterd naar de geluiden die uit de gymzaal kwamen, het onzekere lopen, de bal stuitend op de grond, Macs stem af en toe, het gewichtheffen van de breuken. De man die er zo zangerig bij telde was vertrokken en er was ook geen marsmuziek. Miss Healing bleef staan en begon op een afstand om mij te lachen.

'Henk, je ziet er zo ontzettend ongelukkig uit.'

Ik zei niets.

'Wat is er. Het is alsof, alsof, -'

Christ, wat hebben die meisjes moeite met hun beeldspraak!

'Ach, timmeren -' mompelde ik.

'Komt het dan doordat het hout niet wil wat jij wil?'

'Nee, daar komt het niet door,' zei ik.

XIII

Ik verliet Coonac met mijn voltooide grammfoonkast, nadat ik had beloofd dat ik niet zou denken, ziezo, ze zien me niet meer, ik ben eraf, maar thuis de oefeningen als zelfkwelling op de grond, in bed of bad, zou voortzetten, elke dag opnieuw, en maanden later ging ik nog eens terug met chocola voor de arbeidstherapeuten en een boterkoek voor Mr Smith onder mijn arm, want hij rookte niet en dronk niet, maar at graag iets stevigs.

Ik vond Miss Healing in een nieuwe afdeling, een fabriekje waar de patiënten speelgoed konden maken.

'Ga je nu terug naar Holland, Henk?'

'De volgende maand.'

'Hoe vind je ons speelgoed?' Ze liet me een aapje met beweegbare armen zien.

'Erg mooi.'

Tom legde hier de laatste hand aan een in een bankschroef vastgezette marionet.

'Hi, Tom,' groette ik.

Hij keek op, zijn wenkbrauwen omhoog en hij uitte een verbaasd en verminkt hallo. Zijn linkerhand hing nog slap langs zijn lichaam.

'Hoe gaat het?'

'Awwight.'

'Heb je ons zwembad gezien, Henk? Hier achter, het is nog niet helemaal af.'

'Ik wou dat ik er nog gebruik van had kunnen maken,' zei ik. 'Ik ga even bij Miss Yoffa kijken.'

'Dank je voor de chocola, dat was erg lief van je,' zei Miss Healing.

Ik liep de binnenplaats over naar de pottenbakkerij, zelfbewust in

mijn gevoel van onafhankelijkheid. Miss Yoffa stond bij het raam en alles leek bij het oude te zijn gebleven. Bernie was vertrokken zonder zich onderscheiden te hebben, maar Ray had Miss Yoffa langzamerhand ver overtroffen. Bob was naar boven verhuisd, ik vond hem later willoos voor zich starend in de leerafdeling, zijn rode handen steeds, steeds beter, zijn ogen nog even bol en glazig. Mr Payne zat bedrukt en met onuitputtelijk geduld een vaas uit ronde worsten op te bouwen, want zijn wantrouwen ten opzichte van het wiel had hij nooit weten te overwinnen. Zijn schoonheidskoningin was terug op kantoor. Hij had wekenlang aan haar zij geleefd, maar de gewetensvolle moralist Payne had de uiterste seconde om toe te slaan verpeinsd over de gevolgen van zijn al te eventueel initiatief. Hij had steeds gehoopt op een wenk, een suggestie, een aansporing van buitenaf waarna hij zijn gedrag zou kunnen bepalen, maar de wereld had hem verraden.

'En Sylvia?'

'O Sylvia! Dat is een kleine duivel!'

'Werkt ze hier nog?'

'Ja, ze is hier nog steeds. O! O!'

'En Mrs Seif?'

'O! Mrs Seif! Herinner je je Mrs Seif nog? Mrs Seif was een *duivel*.'

'En Enrico?'

'O! Enrico! Herinner je je hem nog? Hoe is het mogelijk!'

Op weg naar Mr Smith kwam ik zowaar de slager Barney tegen in zijn correcte donkerbruine pak. Hij rukte zijn hoofd op en neer en bleef staan, zwaar op zijn wandelstok leunend.

'Hallo, eh, Henk.'

'Hallo Barney.'

'*How yer going, Henk?*'

'*Very well, thanks.*'

'Wat doe je nu, Henk?'

'Niets.'

'Niets?'

'Nee. Mijn vrouw werkt. Ik hoef dus niets te doen.'

'O ja, op zo'n manier... Ja, dan...'

Omdat ik een Nederlander of een Duitser was hadden we het goed kunnen vinden, maar we waren duidelijk uit elkaar gegroeid.

'Hoe lang blijf je hier nog?' vroeg ik.

'Nou, Henk, dat zal ik je zeggen. *Mij* houden ze hier niet lang meer.'

‘Dat begrijp ik,’ zei ik.

Mr Smiths nieuwe werkplaats was nog maar een week in gebruik, het rook er naar verf. Hij leidde me rond door het lichte ruime gebouw en liet me al de verbeteringen zien.

‘En hoe gaat het,’ vroeg Mr Smith; ‘timmer je nog? Is dat niet vreemd. Ik had het pas geleden nog met Miss Healing over je – hoe ’n slechte timmerman je was toen je kwam, en dat je toch zo ’n kast hebt kunnen bouwen.’

‘Ik heb hier heel veel geleerd,’ zei ik, algemeen blijvend, ‘werkt Harry hier nog?’

‘Harry werkt hier nog.’

‘Hoe gaat het met hem?’

‘Goed. Hij heeft pas nog een tafel gemaakt – Kijk.’

Er stond een prachtige tafel.

‘Gaat hij vooruit?’

‘Nee, hij gaat niet vooruit.’

‘En wordt er nog veel gevochten, zoals de laatste tijd dat ik er was?’

‘Ja, het was verschrikkelijk. Herinner je je Max? Hij is weg. En Maurice? Hij is ook weg. Het gaat ook beter omdat we hier meer ruimte hebben. Een ogenblik, Henk.’ Iemand op krukken, met zijn borst vooruit, met naar binnen gedraaide voeten en links een ijzeren mechanisme in plaats van een arm, kwam iets vragen.

‘Goed. Waar was ik?’

‘Bij Max en Maurice. Weet u nog dat Max steeds wilde vechten na dat gevecht tussen Keith en Maurice?’

‘Ja, ja. Hij was opgehitst. Telkens als hij had zien vechten, wilde hij zelf ook –’

‘Boksen.’

‘Ja, boksen.’ We lachten.

‘En Peter?’

‘Peter heeft een baan. Ja, – Peter werkt in een garage. Auto’s schoonmaken. Hij vindt het heerlijk. Hij heeft zelfs een rijbewijs. Je zou het niet geloven, maar hij is een goede chauffeur geworden.’

Ik stak hem ineens de boterkoek toe. Hij deinsde terug.

‘Wat is dat, Henk?’

‘Een boterkoek, die heb ik zo maar meegebracht.’

Hij bleef er mee in zijn handen staan, terwijl hij me sprakeloos aankeek.

'Ik geloof niet dat ik die kan aannemen,' zei hij onzeker.

'Waarom niet?'

'O, ik weet het niet. Dat is me nog nooit overkomen. Maar, ik heb alleen -'

'Ja, maar het is geen beloning. Het is zo maar een -'

'Nee, een beloning, natuurlijk... *Oh well* - misschien, *well*. Zeg Henk, heb je hem zelf gebakken?'

Hier lachten we smakelijk om. Mr Smith zette de boterkoek op een werkbank.

'Is Keith hier nog?' vroeg ik wat later.

'Nee. Keith is dood.'

'Dood?'

'Ja, en die jongen met dat ene been, die Danny, weet je nog? Hij is ook dood. Hij had een bloedziekte. Ze hadden hem een been afgezet in de hoop dat het zou ophouden, maar het is verder gegaan. En Keith heeft 's nachts een aanval gekregen en daarin is hij gebleven. Waarschijnlijk is hij gestikt. Hij had een zwak hart -'

'De beste oplossing,' zei ik.

Ja, de beste oplossing, meenden we allebei.

